STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

2

TOMUL 8
1971

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

COMITETUL DE REDACȚIE

Redactor responsabil: prof. univ. dr. doc. OLGA NECRASOV, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Redactor responsabil adjunct: dr. V. V. CARAMELEA

Membri: acad. ȘT.-M. MILCU, dr. SUZANA GRINȚESCU-POP, D. NICOLĂESCU-PLOPȘOR, dr. MARIA CRISTESCU

Secretar de redacție: ELENA RADU

În țară, abonamentele se primesc la oficiile poștale, agențiile poștale, factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi și instituții.
Comenzile de abonamente din străinătate se primesc la I. C. E. LIBRI, Căsuța poștală 134—135, Calea Victoriei 126, București, România, sau la reprezentanții săi din străinătate.

La revue „Studii și cercetări de antropologie" paraît 2 fois par an.
Toute commande à l'étranger sera adressée à I. C. E. LIBRI, Boîte postale 134—135, Calea Victoriei 126, Bucarest, Roumanie, ou à ses représentants à l'étranger.
En Roumanie, vous pourrez vous abonner par les bureaux de poste ou chez votre facteur.

APARE DE 2 ORI PE AN

ADRESA REDACȚIEI:
BULEVARDUL DR. PETRU GROZA NR. 8
BUCUREȘTI 15, C. P. 2311

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDII ŞI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

Tomul 8, nr. 2 1971

SUMAR

Antropologie istorică

Pag.

DARDU NICOLĂESCU-PLOPŞOR, WANDA WOLSKI, Mormintele de incineraţie din necropola de secol IV de la Mogoşani 157

Antropologie contemporană

Studiul antropologic al populaţiei din satul Sohodol (culoarul Bran)

SUZANA GRINŢESCU-POP, MARIA VLĂDESCU, TH. ENĂCHESCU, Fizionomia constituţională a populaţiei din satul Sohodol 165
CORNELIU VULPE, Aspecte ale morfologiei urechii externe la populaţia din Sohodol 175

Studiul antropologic al populaţiei din satul Mara (jud. Maramureş)

OLGA NECRASOV, Introducere 181
OLGA NECRASOV, MARIA CRISTESCU, D. BOTEZATU, C. FEDOROVICI, Studiul morfologic şi tipologic al populaţiei din satul Mara 183
MARIA CRISTESCU, D. BOTEZATU, Aspecte ale variabilităţii pigmentaţiei părului şi a ochilor cu vîrsta şi sexul 195
MARIA ELENA GRAMATOPOL-ROŞCA, ANA LAZĂR-ŢARCĂ, GH. ŞTEFĂNESCU, OLIMPIA TUDOSE, Aspecte de ordin constituţional ale populaţiei din Mara 203
ANA CEZARINA TEODORESCU-BĂLTEANU, D. RADU, Repartiţia grupelor sanguine din sistemele 0AB şi MN şi a factorilor lor ereditari în judeţul Maramureş. Nota II. Studiul frecvenţei grupelor sanguine din sistemele 0AB şi MN în satul Mara 209
ANA LAZĂR-ŢARCĂ, RACHEL KLÜGER, Studiul amprentelor digitale şi palmare la populaţia din satul Mara (Maramureş) 215

Antropologie socială şi culturală

TRAIAN HERSENI, Antropologie socială, psihologie socială, sociologie 227
V. V. CARAMELEA, Contribuţii de antropologie socială şi economică la studiul vechilor obşti ţărăneşti din Mărginimea Sibiului 233

Varia

VICTOR SĂHLEANU, LUCIA MĂRCUŞ, Note de antroponimie privind două aşezări din zona Argeş 243
Recenzii 247

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

MORMINTELE DE INCINERAȚIE DIN NECROPOLA DE SECOL IV DE LA MOGOȘANI

DE

DARDU NICOLĂESCU-PLOPȘOR și WANDA WOLSKI

569.9

În cele două campanii succesive de săpături întreprinse în 1962 și 1963 în comuna Mogoșani, satul Pădureni, județul Dîmbovița, s-au cercetat un număr de 84 de morminte dintr-o necropolă birituală de secol IV, de tip Sîntana de Mureș — Cerneahov[1]. Majoritatea mormintelor, mai ales cele din partea centrală a cimitirului, au fost distruse, iar din mormintele de înhumație s-au recoltat numai dinți, restul scheletului nemaipăstrîndu-se din cauza acidității solului.

Mormintele de incinerație de la Mogoșani, cu vasele arse secundar, sînt atribuite de autorul săpăturii, ca și mormintele identice de la Tîrgșor și Olteni, ramurii taifalice a triburilor nordice din familia purtătorilor culturii Pșevorsk, iar mormintele de înhumație elementelor gotice și sarmatice. Două morminte de incinerație din zona de vest a necropolei (M 83 și M 84), prin forma și conținutul lor, se leagă de cultura goților timpurii de la Gura Vistulei[2]. Importanța necropolei de la Mogoșani pentru lămurirea unor probleme legate de perioada migrațiunilor a fost subliniată de Gh. Diaconu. Considerăm că analiza antropologică a resturilor incinerate aparținînd unui grup etnic unitar, străin de cel getodacic[3], poate oferi o bază interesantă pentru studiul comparativ al ritualului funerar din perioada respectivă, ajutînd la desprinderea trăsăturilor

[1] Pentru rezultatele săpăturilor, a se vedea lucrările : Gh. Diaconu, *Mogoșani. Necropola din secolul IV e.n.*, Muzeul județean Dîmbovița, Tîrgoviște, 1970, 60 p.; Gh. Diaconu, Dacia, N. S., 1969, XIII.

[2] „...este ușor de înțeles de ce goții ca principali purtători ai culturii Cerneahov-Sîntana au folosit în cuprinsul necropolelor cerneahoviene ambele rituri de înmormîntare cu variantele lor, pe baza cărora încercăm să definim și alte etnosuri, de pildă pentru înhumați componența sarmatică de cea gotică, iar pentru incinerați ramura Pșevorsk (taifalii și herulii) și aceea a dacilor liberi" (Gh. Diaconu, *op. cit.*, p. 36).

[3] „...ne aflăm în fața unei populații dislocate în cursul secolului al IV-lea e.n. din arla răsăriteană a culturii Cerneahov". Și mai departe : „Grupul uman care a folosit necropola de la Mogoșani a locuit temporar în regiunea dintre Tinoasa și Argeș, fapt care explică de ce în cuprinsul antichităților de aici nu au fost reperate elemente băștinașe ca în cuprinsul altor cimitire" (*ibidem*).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

caracteristice elementului băştinaş, transmise pe linia unei continuităţi neîntrerupte[4].

Din cele 50 de morminte de incineraţie cercetate la Mogoşani ne-au parvenit la studiu oasele calcinate din 19 morminte, la care se adaugă fragmentele osoase adunate din pămîntul de umplutură a 2 morminte de înhumaţie şi dintr-o descoperire întîmplătoare, datată dinainte de începerea săpăturilor.

Mormîntul 20 (M 20): 18 fragmente incinerate, dintre care 3 craniene, iar restul din diafize de oase lungi, atestînd un *adult tînăr*, probabil de sex *masculin* (?). Părţile scheletului nu sînt reprezentate.

Mormîntul 21 (M 21): peste 260 de fragmente calcinate, dintre care 26 craniene (margine orbită, parietal, frontal şi occipital), grosimea lor depăşind minima întîlnită la craniile de bărbaţi adulţi. Din diafizele de oase lungi se pot identifica 3 fragmente de tibie, 2 de cap humeral şi 2 de femur, cu linia aspră. Grupa de vîrstă *adultă*, sexul *masculin*. Deşi numărul de fragmente osoase este comparativ mare faţă de cel din alte morminte, principalele părţi ale scheletului nu sînt reprezentate.

Amestecate cu resturile umane s-au găsit cîteva fragmente provenind de la ofrandă animală, dintre care sigur determinabile sînt 10 fragmente de la un ovicaprin (se păstrează chiar un fragment de corn), un fragment de la o pasăre relativ mare, aproximativ de talia gîştei, şi 4 de la o pasăre mică, de mărimea unui pui sau porumbel.

Mormîntul 22 (M 22): 82 de fragmente osoase, dintre care 26 craniene, iar restul din diafize de oase lungi şi capete articulare. După dimensiuni şi din desenul porţiunilor suturale reiese că este vorba de grupa de vîrstă *adolescent*. Un fragment de occipital, cu un relief pronunţat al planului nucal în raport cu grupa de vîrstă, ar pleda pentru sexul *masculin* (?). Scheletul este nereprezentat.

Mormîntul 23 (M 23): 12 fragmente, dintre care 3 craniene, de grosimi foarte mici, un fragment de stîncă temporală şi restul de diafize de oase lungi. Grosimea fragmentelor craniene şi gradul de complicare a desenului sutural, ca şi dimensiunile presupusei stînci temporale, indică grupa de vîrstă *infans I spre infans II*. Părţile scheletului sînt nereprezentate. Printre resturile calcinate se găseşte şi un fragment dintr-un pandantiv prismatic de os, cu ornamentul obişnuit.

Mormîntul 24 (M 24): peste 210 fragmente, dintre care 53 craniene, cu grosimi apropiate de valorile minime întîlnite la bărbaţi şi, mai ales, la femeile adulte. Gradul de complicare a desenului sutural indică vîrsta subadultă. Pentru grupa de vîrstă *adolescent-adult* pledează şi unele fragmente de oase lungi: epitrohleea şi epicondilul humeral, fragmente de cap humeral, epifiza proximală a peroneului stîng, fără urme ale liniei cartilajului de creştere. Cu tot numărul relativ mare al fragmentelor, nu există vreun indiciu că adunarea de pe rug a resturilor calcinate s-a făcut în mod îngrijit, principalele părţi ale scheletului fiind nereprezentate.

Mormîntul 28 (M 28): 42 de fragmente de diafize de oase lungi. Singurul fragment cranian nu este concludent pentru măsurători. Un fragment de cap humeral, pe care nu se păstrează nici măcar schiţată

[4] D. Protase, *Riturile funerare la daci şi daco-romani*, Edit. Academiei, Bucureşti, 1971, 221 p.; D. Nicolăescu-Plopşor şi W. Wolski, Apulum, 1971, IX.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

linia cartilajului de creştere, corespunde grupei de vîrstă *adultă*. Se poate identifica şi un mic fragment de astragal. Judecînd după grosimile diafizelor de oase lungi, ar putea fi vorba de un individ de sex masculin gracil sau, şi mai probabil, de sex feminin. Nu dispunem de alte elemente pentru stabilirea sexului. Scheletul este nereprezentat.

Mormîntul 32 (M 32): 51 de fragmente de diafize de oase lungi. Un fragment de condil femural, care nu păstrează nici o urmă a desenului cartilajului de creştere, denotă grupa de vîrstă *adultă*. Nu există elemente pentru determinarea sexului. Scheletul nereprezentat.

Mormîntul 33 (M 33): circa 128 de fragmente osoase, dintre care 9 craniene, 1 de orbită dreaptă şi restul din diafize de oase lungi (cubitus, femur, primul metatarsian, cu epifiza distală complet osificată). Grosimea fragmentelor craniene pledează pentru grupa de vîrstă *adultă*. Sexul probabil *masculin* (?). Scheletul nereprezentat.

Mormîntul 34 (M 34): 32 de fragmente calcinate. Se pot identifica 3 fragmente craniene, un cap femural stîng şi unul drept, un corp de vertebră cervicală, un fragment din porţiunea proximală a diafizei unui femur, un fragment de tibie. Restul fragmentelor, nedeterminabile, sînt din diafize de oase lungi. Dimensiunile celor două capete femurale şi caracterele fragmentului de diafiză femurală atestă cert grupa de vîrstă *adultă*. Scheletul este nereprezentat.

Mormîntul 35 (M 35): 21 de fragmente, majoritatea de dimensiuni foarte mici, atingînd cîţiva milimetri în lungime. Numai 4 fragmente ating 1 cm lungime. Trei fragmente craniene, foarte subţiri, cu diploia aproape inexistentă, ca la carnivorele tinere. Celelalte fragmente sînt nedeterminabile. O diagnoză diferenţială precisă om-animal nu se poate face decît pe baza examenului histologic. Un număr de 7 fragmente provin de la un pandantiv prismatic de os, ornamentat cu cercuri şi puncte. Prezenţa acestuia ar pleda pentru genul uman, iar dimensiunile restului fragmentelor pentru un copil de vîrstă mică, probabil sugar. Scheletul este nereprezentat.

Mormîntul 37 (M 37): 66 de fragmente, dintre care 7 craniene, cu grosimi de 5,3—5,7 mm, iar restul din diafize de oase lungi. Se pot identifica un fragment de cap femural, de epifiză distală de peroneu dreapta şi astragal. Grupa de vîrstă *adultă*, sexul probabil *masculin* (?). Scheletul este nereprezentat.

Mormîntul 42 (M 42): 33 de fragmente. Singurul fragment cranian, din regiunea occipitală, gros de 8,3 mm, depăşeşte valoarea minimă întîlnită la femeile de vîrstă adultă (8,0 mm). Se poate identifica un fragment din epifiza distală a unui femur; restul fragmentelor, de dimensiuni foarte mici, provin din compacta diafizelor unor oase lungi. Grosimea fragmentului occipital pledează pentru grupa de vîrstă *adult tînăr* sau *adolescent-adult*. Scheletul este nereprezentat.

Mormîntul 48 (M 48): 43 de fragmente, dintre care 3 craniene. Un fragment cranian măsurabil atinge 5,2 mm grosime. Restul provin din diafize de oase lungi: cap humeral, cu diametrul maxim, dar nu întreg, de 38 mm, astragal. Conform datelor lui N. G. Gejvall[5], dimen-

[5] N. G. Gejvall, Fornvannen, 1947, *42*, citat de A. Malinowski în Przeglad antropologiczny, 1969, **35**, *1*, 134.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

siunile fragmentului cranian şi ale capului humeral depăşesc valorile minime întîlnite la bărbaţii de vîrstă adultă. Este vorba deci de un individ de vîrstă *adultă*, cu scheletul nereprezentat, probabil de sex *masculin* (?).

Mormîntul 49 (M 49): 25 de fragmente incinerate din diafize de oase lungi. Grupa de vîrstă *adultă*, mai puţin probabil adolescent. Scheletul este nereprezentat.

Mormîntul 54 (M 54): 53 de fragmente de dimensiuni foarte mici, cu desprinderea în foi a oaselor lungi. Numai 2 fragmente craniene, cu grosimi de 4,1 şi 3,8 mm. Grupa de vîrstă *adultă*. Scheletul nereprezentat.

Mormîntul 55 (M 55): 62 de fragmente, dintre care 11 craniene şi un fragment de stîncă temporală. După dimensiunile acesteia şi după grosimea unor fragmente craniene, urna conţinea resturile unui *adolescent*. Scheletul este nereprezentat.

Mormîntul 64 (M 64): 69 de fragmente, majoritatea de diafize de oase lungi. Nouă fragmente craniene, cu dimensiuni şi grosimi mici şi cu desen sutural simplu, atestă grupa de vîrstă *infans I*. S-au identificat fragmente din platourile tibiale şi din condilii femurali. Caracterele dimensionale ale fragmentelor de oase lungi corespund aceleiaşi grupe de vîrstă. Scheletul este nereprezentat.

Mormîntul 70 (M 70): în pămîntul de umplutură al acestui mormînt de înhumaţie s-au găsit resturi calcinate provenite de la un mormînt de incineraţie deranjat. Din totalul de 59 de fragmente, 6 sînt craniene, restul din diafize de oase lungi. Un fragment de rotulă şi alte 2 de cap şi col femural concordă dimensional cu caracterele fragmentelor craniene, atestînd grupa de vîrstă *adult tînăr* şi sexul probabil *masculin* (?). Scheletul este nereprezentat.

Mormîntul 78 (M 78): peste 356 de fragmente. S-au identificat 86 de fragmente craniene, arcuri şi corpuri vertebrale, capete humerale, fragmente de radius, falange, femur, ambele tibii (diafize), metatarsian, bazin. După dimensiuni şi după unele caractere morfologice este vorba de un *infans I spre infans II*, cu toate părţile scheletului reprezentate, manifestîndu-se o grijă deosebită pentru craniu.

Mormîntul 79 (M 79): 42 de fragmente de diafize de oase lungi, recoltate din pămîntul de umplutură al lui M 79, atestînd foarte probabil grupa de vîrstă *adolescent*. Scheletul este nereprezentat.

Mormîntul 80 (M 80): mormînt dublu, răvăşit de lucrările agricole, cu osemintele depuse probabil în 2 urne separate. Primul grup cuprindea 92 de fragmente incinerate, 22 fiind craniene (printre acestea un condil mandibular dreapta, mastoida dreaptă, un fragment de parietal cu porţiuni suturale). Oasele lungi sînt reprezentate printr-o falangă de mînă, un fragment de diafiză de radius, un fragment de condil femural. Bosa parietală este bine dezvoltată. Judecînd după dimensiunile mastoidei, după grosimea fragmentelor craniene, după adîncimea şanţurilor vasculare endocraniene şi comparînd cu craniile decalotate de copii (colecţia dr. P. Firu), osemintele aparţin în mod sigur unui individ de sex *feminin*, cu limite extreme de vîrstă 15—18 ani, mai apropiat însă de 17 ani. Adunarea de pe rug s-a făcut neîngrijit. Împreună cu osemintele umane s-au găsit un fragment de os de pasăre şi două fragmente dintr-un pieptene de os, cu gaura pentru nitul de bronz.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Al doilea grup a dat 39 de fragmente, dintre care 3 craniene (condilul și apofiza coronoidă a ramurii verticale stîngi a mandibulei), iar restul din diafize de oase lungi, cu dimensiuni și caractere specifice grupei de vîrstă *adolescent*. Scheletul este nereprezentat. Deși grupa de vîrstă este aceeași, indivizii sînt totuși diferiți, și într-un caz și în celălalt găsindu-se cîte un fragment de condil al ramurii verticale stîngi a mandibulei.

Mormîntul X (M X): 138 de fragmente provenite dintr-o descoperire întîmplătoare. Fragmentele craniene, în număr de 42, au grosimi ce corespund grupei de vîrstă *adolescent-adult* (un fragment de occipital măsoară, de exemplu, 7,8 mm grosime, la femeile adulte minima fiind de 8,0 mm, iar la bărbați de 8,5 mm). Desenul sutural și gradul de complicare a suturilor sagitală și lambdoidă concordă cu grupa de vîrstă *adult tînăr*. Restul fragmentelor provin din diafize de oase lungi. Scheletul este nereprezentat.

★

Din totalul de 22 de morminte analizate antropologic, a rezultat un număr de 23 de indivizi, repartizați pe grupe de vîrstă astfel: 2 infans I, 2 infans I—II, 5 adolescenți, 2 adolescenți-adulți, 12 adulți. Din cauza numărului mic de morminte cu osemintele recoltate și a dispersării lor în toate sectoarele cercetate, s-ar putea ca raportul dintre grupele de vîrstă să fie întîmplător. Există totuși o similitudine de situație cu mormintele de același tip de la Tîrgșor și Olteni, unde se constată de asemenea o preponderență a indivizilor de vîrstă adultă, procentul de copii ridicîndu-se la Tîrgșor la 18,5%, la Olteni la 14,7%, iar la Mogoșani la 17,3%. De aici nu se poate trage concluzia că în secolul IV e.n., de cînd datează necropolele menționate, s-ar înregistra o creștere a curbei de mortalitate paralel cu vîrsta, mortalitatea copiilor fiind în general scăzută. Sînt frecvente cazurile cînd o parte dintre copii, mai rar toți, erau înmormîntați în locuri aparte de ale adulților[6]; confirmarea acestei observații am avut-o de curînd cu studiul antropologic al necropolei hallstattiene tîrzii de la Ferigile[7].

Dificultatea stabilirii sexului pe resturile incinerate și mărimea eșantionului de la Mogoșani nu permit discutarea repartiției grupelor de vîrstă pe sexe. Aplicînd numai criteriul antropologic, procentul de bărbați pare a fi mai ridicat. Dacă apelăm și la criteriul arheologic de determinare a sexului, cu toată prudența pe care acesta o comportă[8], numărul femeilor egalează pe acela al bărbaților. Într-un caz, cele două criterii s-au suprapus (M 80,1). De asemenea, am putut verifica din nou că atribuirea cuțitelor inventarului funerar al mormintelor de bărbați nu corespunde realității, întrucît ele sînt depuse și în mormintele de femei (M 28)[9].

[6] A. Häusler a adunat o serie de exemple din Europa și Asia, arătînd credințele care au stat probabil la baza acestui obicei (Arbeits- und Forschungsberichte zur Sächsischen Bodendenkmalpflege, 1966, *14/15*).

[7] O parte dintre copiii comunității hallsttatiene de la Ferigile erau înmormîntați separat de adulți, cu un inventar bogat de arme și podoabe (W. Wolski și D. Nicolăescu-Plopșor, *Studiul antropologic al necropolei hallstattiene tîrzii de la Ferigile*, sub tipar).

[8] Această problemă a fost discutată cu ocazia studierii necropolei de la Ferigile.

[9] *Ibidem*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Inventarul mormintelor de incineraţie de la Mogoşani este sărăcăcios şi, dacă adăugăm faptul că 10 din mormintele analizate antropologic sînt dintre cele lipsite de inventar, nu se poate stabili un raport între caracterul inventarului, grupa de vîrstă şi sex. Pe baza datelor existente reiese că nu se făcea nici o deosebire între mormintele de copii şi cele de adulţi. Copiii erau incineraţi de obicei împreună cu obiecte de podoabă (mărgele, pandantive), care apar însă şi în mormintele de adulţi. Constatăm în această privinţă o perfectă analogie cu practicile rituale ale geto-dacilor de la Bugeac[10]. Analiza antropologică a reuşit să identifice printre obiectele de inventar prezenţa pandantivelor prismatice de os şi a pieptenilor, atestaţi numai pe bază de nituri, a căror lipsă a fost subliniată de autorul săpăturii.

O diferenţiere pe grupe de vîrstă a fost în schimb surprinsă în modul de adunare a resturilor incinerate de pe rug : îngrijit la copii, încît principalele părţi ale scheletului să fie reprezentate, o atenţie deosebită acordîndu-se culegerii fragmentelor craniene (M 24, din 210 fragmente, 53 craniene ; M 78, din 356 fragmente, 86 craniene etc.), şi simbolic la adulţi. După cum am mai arătat, această trăsătură, repetată la toate mormintele de incineraţie de secol IV cu vasele arse secundar, considerate taifalice de Gh. Diaconu, nu s-a constatat la mormintele de incineraţie atribuite geto-dacilor, la care grija în adunarea osemintelor de pe rug privea pe adulţi[11]. Această practică, urmărită pe o perioadă îndelungată şi izvorîtă din anumite credinţe şi obiceiuri, are, raportată la taifali, valoarea unui criteriu de diferenţiere etnică[12]. Trei dintre mormintele de copii se abat totuşi de la regula generală (M 23, M 35, M 64), lucru explicabil dacă se are în vedere faptul că multe dintre mormintele de incineraţie au fost distruse de gropile de înhumaţie sau răvăşite cu ocazia lucrărilor agricole (M 35, M 64 (?)). Referitor la M 23, depunerea simbolică a fragmentelor incinerate în mormintele de copii la geto-daci concordă şi cu alt element de ordin ritual, pus în evidenţă de Gh. Diaconu, şi anume : urna nu este arsă secundar[13], ceea ce ne determină să ne îndoim de originea taifalică a mormîntului.

Înmormîntările duble, de copii sau persoane adulte de sex diferit, arse sau nu pe acelaşi rug, întîlnite adesea în spaţiul culturii geto-dacice, cu osemintele depuse în aceeaşi urnă, nu au fost depistate pînă acum la taifali. Necropola de la Mogoşani oferă însă două exemple de morminte colective, formate din cîte două urne : M 76, din care nu ne-au parvenit resturile la studiu, şi M 80, ce cuprindea fragmentele calcinate a doi adolescenţi de vîrstă apropiată, dintre care unul sigur de sex feminin. Asemenea morminte nu sînt nici ele străine lumii geto-dacice[14].

Trei dintre mormintele de incineraţie de la Mogoşani conţineau ofrandă animală (M 3[15], M 21 şi M 80,1), reprezentată prin păsări de

[10] D. Nicolăescu-Plopşor şi W. Wolski, Annuaire roumain d'anthropologie, 1971, VIII.

[11] D. Nicolăescu-Plopşor şi W. Wolski, Apulum, 1971, IX.

[12] J. Gladykowska-Rzeczycka (Folia Morph., 1971, XXX, *1*, 154) se referă la criteriul diferenţial stabilit de noi, găsind anumite analogii la populaţia venedă din perioada romană, studiată de A. Malinowski în necropola de la Osiek.

[13] Gh. Diaconu, *Mogoşani*..., p. 24.

[14] D. Nicolăescu-Plopşor şi W. Wolski, Annuaire...

[15] Observaţia aparţine lui Gh. Diaconu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

diferite talii (mai mari, de talia gîştei, sau mai mici, de talia unui pui sau porumbel) şi ovicaprine. Uneori, ofranda putea fi foarte bogată, cum este cazul lui M 21, în care s-au depus resturile unui adult, probabil de sex masculin, ars pe rug cu ofrandă de ovicaprin şi păsări de talie diferită. Necropolele de la Tîrgşor şi Olteni au furnizat un număr mai mare de morminte taifalice de incineraţie cu ofrandă animală de ovicaprin şi pasăre. Credem că obiceiul depunerii ofrandelor de animale nu poate constitui un indiciu cu privire la anumite legături etnice, aşa cum au susţinut B. Mitrea şi C. Preda[16], el fiind frecvent întîlnit la geto-daci şi la alte populaţii din afara teritoriului ţării noastre[17], după cum cantitatea mică de oase din majoritatea mormintelor de la Olteni nu se datoreşte incinerării cît mai „complete" a cadavrului, ci unui obicei ritual[18].

Ne limităm la aceste cîteva observaţii, sugerate de cele 22 de morminte de incineraţie, analizate antropologic, din necropola birituală de la Mogoşani.

LES TOMBES À INCINÉRATION DE LA NÉCROPOLE DU IV ème SIÈCLE DE MOGOŞANI

RÉSUMÉ

Les 22 tombes à incinération, attribuées aux Taïphales, découvertes à Mogoşani, dans la nécropole birituelle du IV ème siècle de notre ère, ont livré à l'analyse anthropologique les ossements appartenant à 23 individus. La répartition par groupes d'âge porte à des analogies avec les nécropoles contemporaines du même type de Tîrgşor et Olteni, le pourcentage des adultes, par rapport aux enfants, étant toujours très élevé. Nous sommes d'avis qu'il s'agit là d'une coutume commune à d'autres populations anciennes, comme nous l'a démontré la nécropole hallstattienne de Ferigile, d'ensevelir les enfants séparément des tombes des adultes.

La pauvreté du mobilier funéraire, de même que le nombre réduit des cas ne nous permettent pas de discuter s'il y a un rapport entre les éléments de l'inventaire, le groupe d'âge et le sexe. Les données existantes prouvent qu'il n'y a pas de différences entre les tombes des enfants et ceux des adultes. La seule différenciation par rapport aux groupes

[16] B. Mitrea şi C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. in Muntenia*, Edit. Academiei, Bucureşti, 1966, p. 130.
[17] D. Nicolăescu-Plopşor şi W. Wolski, Annuaire...
[18] B. Mitrea şi C. Preda, *op. cit.*, p. 129.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

d'âge qu'on a constatée, porte sur la pratique rituelle concernant les restes osseus ramassés du bûcher après la crémation : avec un soin particulier pour les enfants, toutes les parties du squelette étant représentées, tandis que chez les adultes on a déposé symboliquement un tout petit nombre de fragments dans la tombe. Dans les tombes de la même époque attribuées aux Géto-Daces, le soin particulier pour recueillir du bûcher tous les restes incinérés a été accordé aux adultes. Par rapport aux Taïphales, cette pratique rituelle peut avoir donc la valeur de critérium de différenciation ethnique.

Centrul de cercetări antropologice
București

Primit în redacție la 21 iunie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDIUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI DIN SATUL SOHODOL (CULOARUL BRAN)

FIZIONOMIA CONSTITUȚIONALĂ A POPULAȚIEI DIN SATUL SOHODOL

DE

SUZANA GRINȚESCU-POP, MARIA VLĂDESCU și TIL. ENĂCHESCU

572.512

În completarea studiului multilateral realizat asupra populației Sohodol își are locul și o contribuție referitoare la caracterele corporale interpretate în direcția fizionomiei constituționale.

În același timp, aceasta reprezintă o preocupare în continuare, o verigă în plus, prima lucrare de acest fel pentru zona Bran figurînd pentru satul Șirnea, cu ocazia căreia, alături de rezultatele proprii, au fost expuse concepția, perspectivele și aspectele tehnice și metodologice ale antropometrografiei (prof. L. Brian), pe care am utilizat-o (8).

Desigur, într-o etapă atît de incipientă a informației pe care am cules-o privitor la tipul constituțional al populațiilor zonei Bran, nu vom putea încă trece la o treaptă de comparativitate, ci pentru moment prezentăm fapte ca atare, adică o caracterizare pe bază antropometrografică a fizionomiei pe linia constituției populației autohtone (bărbați și femei originari și trăind de cel puțin trei generații în acest sat, subiecți de vîrstă adultă matură) din Sohodol.

Datele proprii acestei populații cu privire la variabilitatea caracterelor corporale luate în considerare pentru punerea în evidență a fizionomiei constituționale sînt prezentate în tabelul nr. 1.

În continuare, ca rezultat propriu, sînt prezentate în tabelele nr. 2 și 3 sistemele de referință respectiv pentru bărbații și femeile comunității Sohodol.

ST. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. 2, P. 165–173

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Variabilitatea caracterelor metrice corporale

Nr. crt.	Caracterul	Sexul	Nr.	Intervalul de variație $\bar{X}_1 - \bar{X}_n$	Valorile statistice			
					$\bar{X}$	±m	± σ	C.V.
1	Statura totală	M	36	1567—1828	1670,62	9,73	58,40	3,50
		F	61	1450—1671	1573,92	6,43	50,20	3,19
2	Înălțimea convențională trunchi (sst-plan așezat)	M	36	530— 646	578,39	4,58	27,50	4,75
		F	59	491— 605	551,45	3,54	27,20	4,93
3	Înălțimea convențională torace (sst-xy)	M	32	138— 197	168,25	2,63	14,90	8,86
		F	58	70— 200	132,97	3,75	28,70	21,59
4	Înălțimea convențională abdomen (xy-plan așezat)	M	36	348— 477	404,56	4,33	26,00	6,43
		F	60	362— 485	423,81	3,65	27,80	6,56
5	Lungimea membrelor inferioare (statura minus șezînda)	M	36	645— 857	773,94	7,20	43,20	5,58
		F	61	688— 807	736,14	3,76	29,40	3,99
6	Diametrul antero-posterior toracic la nivel xifoidian	M	36	167— 226	198,67	2,77	16,60	8,36
		F	61	137— 226	172,70	2,51	19,60	11,35
7	Diametrul transvers toracic (a—a)	M	36	366— 433	395,61	2,68	16,10	4,07
		F	61	323— 400	357,78	1,93	15,10	4,22
8	Diametrul transvers abdominal (ic—ic)	M	36	214— 311	279,22	3,35	20,10	7,20
		F	61	226— 367	275,32	3,70	28,90	10,50
9	Perimetrul toracic la nivel xifoidian	M	36	840—1050	919,22	8,00	48,00	5,22
		F	58	730— 990	842,26	6,64	50,60	6,01
10	Perimetrul abdominal (minimul mezogastric)	M	36	675— 944	791,72	12,40	74,40	9,40
		F	60	610— 960	724,84	10,43	80,80	11,15
11	Înălțimea șezînd	M	36	832— 971	886,17	6,00	36,00	4,06
		F	61	759— 911	837,29	3,96	30,90	3,69

În sfîrșit, pe baza constituirii antropometrogramelor individuale, stabilirea formulelor antropometrografice, a diagnozelor parțiale și a diagnosticului de orientare pentru fiecare caz, s-a procedat la repartizarea pe categorii a tipurilor constituționale, a căror evidență o prezentăm în tabelul nr. 4, desfășurată apoi în detaliu în tabelul nr. 5.

Contribuția noastră este deci de tip document asupra naturii și frecvenței tipurilor constituționale din comunitatea autohtonă rurală Sohodol.

O succintă privire asupra datelor de ansamblu (tabelul nr. 4) arată că în populația Sohodolului excedează, pentru ambele sexe, subiecții dizarmonici (antropometrograme cu cel puțin trei din șase diagnoze între Dol și Bra); aceasta însă mai pregnant în seria feminină (♂—armonici 47,2%, dizarmonici 52,8%; ♀—armonice 38,6%, dizarmonice 61,4%).

În ceea ce privește tendințele opuse de zvelțețe — brahimorfie, manifestate la o intensitate mai mică, constituind opozabilitatea paralongilin (Lo) — parabrevilin (Br), sau mai marcată, dolicotip (Dol) —

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Graficul general de referință (GG) pentru seria masculină. $\overline{X}$ statură = 1670,62; σ = 58,40; RMa = 1845,82; raport fundamental 1846/1671 = 1,10

	St	IcTr	IcTo	IcAb	IMi	DapTo	DtTo	DtAb	PmTo	PmAb	
R	1846,0	639,0	186,0	447,0	855,0	220,0	437,0	309	1016,0	875,0	Ma
+4	1811,8	626,8	182,4	438,6	838,8	215,8	428,8	303	996,6	857,6	+4
+3	1776,6	614,6	178,8	430,2	822,6	211,6	420,6	297	977,2	841,2	+3
+2	1741,4	602,4	175,2	421,8	806,4	207,4	412,4	291	957,8	824,8	+2
+1	1706,2	590,2	171,6	413,4	790,2	203,2	404,2	285	938,4	808,4	+1
B	1671,0	578,0	168,0	405,0	774,0	199,0	396,0	279	919,0	792,0	B
−1	1635,8	565,8	164,4	396,6	757,8	194,8	387,8	273	899,6	775,6	−1
−2	1600,6	553,6	160,8	388,2	741,6	190,6	379,6	267	880,2	759,2	−2
−3	1565,4	541,4	157,2	379,8	725,4	186,4	371,4	261	860,8	742,8	−3
−4	1530,2	529,2	153,6	371,4	709,2	182,2	363,2	255	841,4	726,4	−4
R	1495,0	517,0	150,0	363,0	693,0	178,0	355,0	249	822,0	710,0	Mi
Ma-Mi	351,0	122,0	36,0	84,0	162,0	42,0	82,0	60	194,0	166,0	
Gd	35,1	12,2	3,6	8,4	16,2	4,2	8,2	6	19,4	16,6	
Gd/2	17,05	6,1	1,8	4,2	8,1	2,1	4,1	3	9,7	8.3	

Tabelul nr. 3

Graficul general de referință (GG) pentru seria feminină. $\overline{X}$ statură = 1573,92; σ = 50,20; RMa = 1724,52; raport fundamental 1725/1574 = 1,10

	St	IcTr	IcTo	IcAb	IMi	DapTo	DtTo	DtAb	PmTo	PmAb	
R	1725,0	604,0	146,0	464	807,0	189,0	392,0	302,0	923,0	794,0	Ma
+4	1694,8	593,4	143,4	456	792,8	185,8	385,2	296,6	906,8	780,2	+4
+3	1664,6	582,8	140,8	448	778,6	182,6	378,4	291,2	890,6	766,4	+3
+2	1634,4	572,2	138,2	440	764,4	179,4	371,6	285,8	874,4	752,6	+2
+1	1604,2	561,6	135,6	432	750,2	176,2	364,8	280,4	858,2	738,8	+1
B	1574,0	551,0	133,0	424	736,0	173,0	358,0	275,0	842,0	725,0	B
−1	1543,8	540,4	130,4	416	721,8	169,8	351,2	269,6	825,8	711,2	−1
−2	1513,6	529,8	127,8	408	707,6	166,6	344,4	264,2	809,6	697,4	−2
−3	1483,4	519,2	125,2	400	693,4	163,4	337,6	258,8	793,4	683,6	−3
−4	1453,2	508,6	122,6	392	679,2	160,2	330,8	253,4	777,2	669,8	−4
R	1423,0	498,0	120,0	384	665,0	157,0	324,0	248,0	761,0	656,0	Mi
Ma-Mi	302,0	106,0	26,0	80	142,0	32,0	68,0	54,0	162,0	138,0	
Gd	30,2	10,6	2,6	8	14,2	3,2	6,8	5,4	16,2	13,8	
Gd/2	15,1	5,3	1,3	4	7,1	1,6	3,4	2,7	8,1	6,9	

Tabelul nr. 4

Repartiția procentuală generală a indivizilor de sex masculin și feminin în raport cu cele trei tipuri constituționale principale

Sexul	Nr. total	Armonici						Dizarmonici					
		Lo		Paramedio		Br		Dol		Mediotipi		Bra	
		nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
M	36	6	16,7	3	8,3	8	22,2	11	30,6	1	2,8	7	19,4
F	57	8	14,0	5	8,8	9	15,8	15	26,3	8	14,0	12	21,1

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 5

Repartiția procentuală a indivizilor de sex masculin și feminin în raport cu tipul constituțional

Dezvoltare	Morfie ±	Tip constituțional	Sex	Nr.	%
Armonici	megamorfi	paralongilini	M	1	2,8
			F	1	1,8
		paramediolini	M	1	2,8
			F	1	1,8
		parabrevilini	M	4	11,1
			F	3	5,2
	mediomorfi	paralongilini	M	—	—
			F	1	1,8
		paramediolini	M	1	2,8
			F	1	1,8
		parabrevilini	M	—	—
			F	1	1,8
	micromorfi	paralongilini	M	5	13,8
			F	6	10,5
		paramediolini	M	1	2,8
			F	3	5,2
		parabrevilini	M	4	11,1
			F	5	8,8
Dizarmonici	megamorfi	dolicotipi	M	4	11,1
			F	7	12,3
		mediotipi	M	1	2,8
			F	3	5,2
		brahitipi	M	6	16,7
			F	4	7,0
	mediomorfi	dolicotipi	M	1	2,8
			F	1	1,8
		mediotipi	M	—	—
			F	1	1,8
		brahitipi	M	—	—
			F	4	7,0
	micromorfi	dolicotipi	M	6	16,7
			F	7	12,3
		mediotipi	M	—	—
			F	4	7,0
		brahitipi	M	1	2,8
			F	4	7,0

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

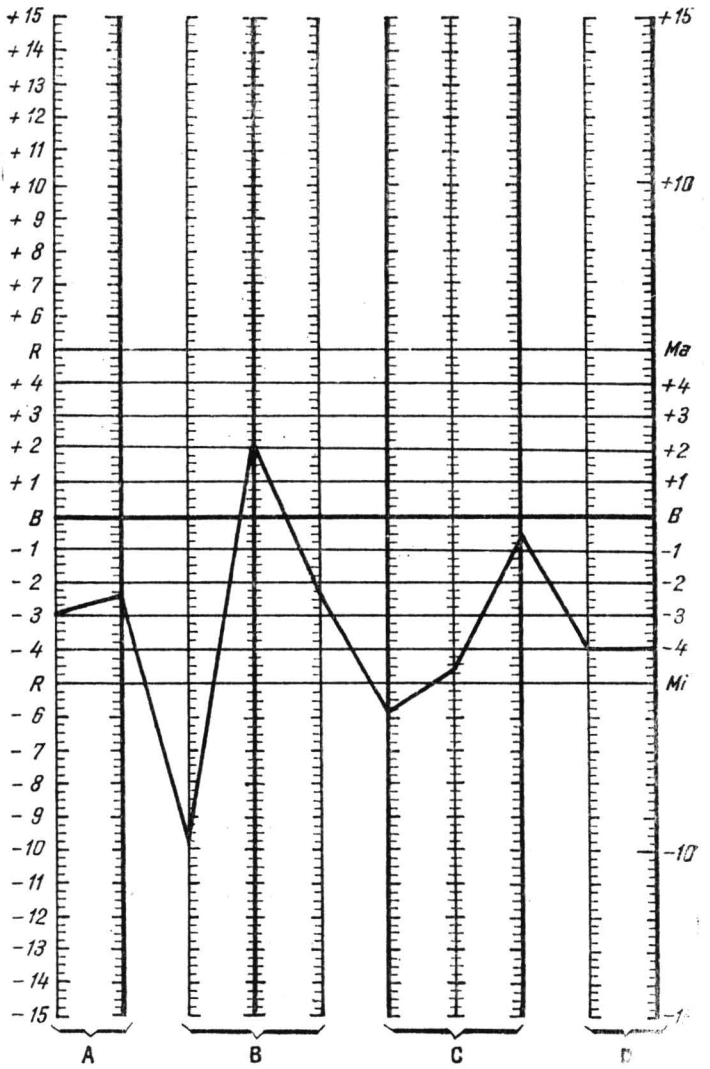

Fig. 1. — Antropometrograme (Amm) încrucişate : BB al seriei feminine înscris pe GG al seriei masculine. Diagnostic de orientare : fractomicromorf brahitip.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

brahitip (Bra), se constată că în grupa subiecților care nu se abat pregnant de la fizionomia medie ideală (armonici) există pentru seria masculină o oarecare tendință în favoarea unei frecvențe sporite a categoriei parabreviline (♂—Br 22,2%, Lo 16,7%), pe cînd în grupa subiecților dizarmonici aceștia aparțin mai frecvent categoriei dolicotip, fapt bine subliniat pentru sexul masculin (Dol 30,6%, mediotipi 2,8%).

Analiza cifrelor de detaliu ale repartițiilor tipurilor constituționale (tabelul nr. 5) ne atrage atenția asupra cîtorva concentrări procentuale ce apar orientative pentru unele specificuri pe care le-am putea reține, și anume : bărbații megamorfi (cu dimensiuni mari) sînt mai curînd parabrevilini sau brahitipi, adică s-ar repartiza preferențial pe linia brahimorfiei, pe cînd bărbații micromorfi în cadrul celor armonici abia schițează o preferință pentru categoria paralongilină, în cadrul celor dizarmonici acest aspect preferențial reieșind clar (16,7% Dol față de 7% mediotipi și 7% Bra).

În seria feminină, femeile megamorfe urmează tipologia preferențială găsită pentru bărbat numai în cadrul compartimentului armonic, unde sînt și ele mai curînd parabreviline (5,2% Br față de 1,8% paramedioline și 1,8% Lo), dar acest aspect nu-l regăsim la femeia megamorfă dizarmonică, pentru care găsim o situație contradictorie celei de mai sus (12,3% Dol față de 5,2% mediotipi și 7% Bra), printr-o repartizare preferențială pentru categoria dolicotip.

În ceea ce privește femeia micromorfă se conturează net o situație paralelă bărbatului, adică o repartiție preferențială pentru categoriile de tip zvelt — paralongilin și dolicotip (10,5% Lo față de 5,2% paramediolini și 8,8% Br; 12,3% Dol față de 7,0% mediotipi și 7,0% Bra).

Fig. 2. — Subiect masculin (————)
Formulă antropometrografică
1. St = −2
2. IcTr = − 3 3/4 (grupa A = Lo)
3. IcTo = + 1 1/4
4. IcAb = − 4 3/4
5. LMi = − 3/4 (grupa B = Dol. Dol)
6. DapTo = − 4 1/4
7. DtTo = − 1 1/4
8. DtAb = − 4 1/4 (grupa C = Dol. Dol)
9. PmTo = − 4
10. PmAb = − 8 (grupa D = Dol)

Diagnostic de orientare : fractomicromorf dolicotip.

Subiect masculin (— — — —)
Formulă antropometrografică
1. St = + 1 3/4
2. IcTr = + 3 3/4 (grupa A = Br)
3. IcTo = + 5 1/4
4. IcAb = + 3 3/4
5. LMi = + 1 1/2 (grupa B = Lo. Br)
6. DapTo = + 2 1/4
7. DtTo = + 2 1/2
8. DtAb = + 1 1/4 (grupa C = Lo. Lo)
9. PmTo = + 2 1/4
10. PmAb = + 4 1/4 (grupa D = Br)

Diagnostic de orientare : fractomegamorf paramediolin.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

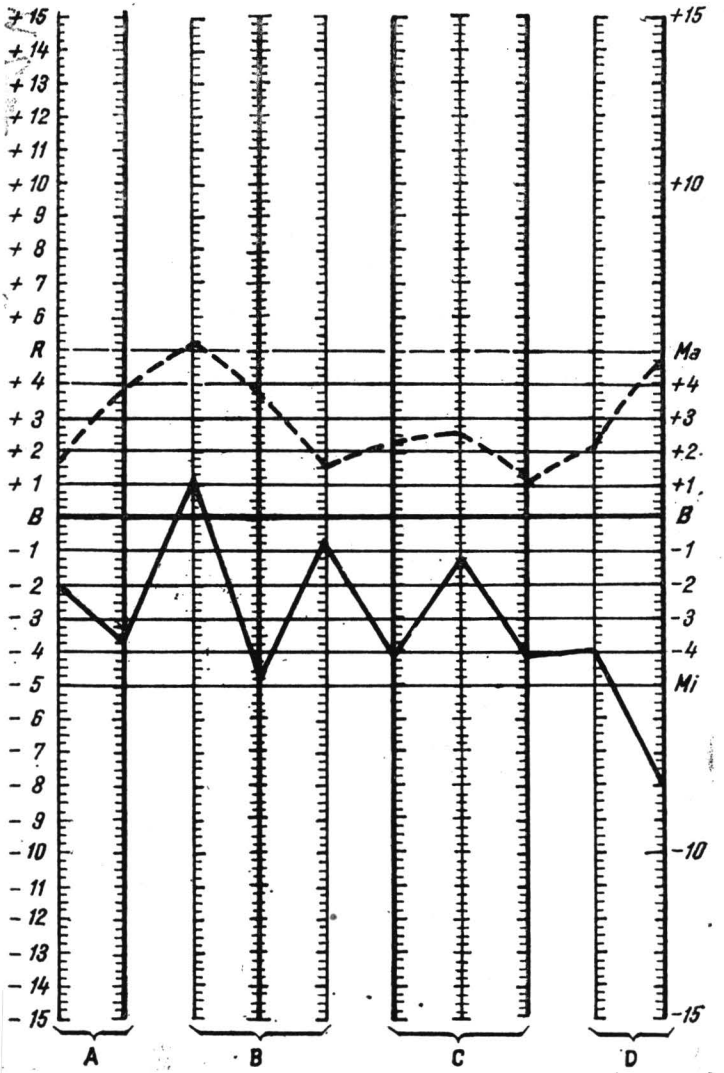

Fig. 2

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Deoarece prin metoda antropometrografică poate fi dusă mai departe investigarea, așa cum arată însuși autorul ei, în definiri comparative ale fizionomiilor medii ideale ale diferitelor grupe umane, ne-am propus să confruntăm tipologia constituțională feminină în cadrul populației noastre de la Sohodol, proiectînd seria feminină pe graficul general al seriei masculine luat ca sistem de referință. Expresia acestei confruntări, redată în morfogramă (fig. 1), ne permite să specificăm că, față de seria masculină aparținentă aceleiași populații, seria feminină a prezentat următoarea configurație: mai întîi ea se arată fractomicromorfă (9 din 10 dimensiuni sînt situate sub linia BB); urmărind cele 4 grupe de relație: A, B, C, D, diagnozele parțiale se înscriu pentru grupa A în categoria Br (parabrevilin); pentru grupa B obținem tipologia Bra, Bra (brahitip); pentru grupa C tipologia Lo, Bra (paralongilin și brahitip); pentru grupa D nu există diferență, fiind la același nivel (tipologie=). Aceste diagnoze parțiale ale celor 4 grupe de relații, sintetizate sub forma preponderenței ansamblului, pun accentul pe Bra (brahitip). Diagnosticul de orientare este, deci, fractomicromorf brahitip.

Dată fiind circulația încă restrînsă în țara noastră a metodei prof. L. Brian, credem util să mai alăturăm cîteva exemplificări de antropometrograme pentru o mai bună familiarizare cu această metodologie fig. 2).

LA PHYSIONOMIE CONSTITUTIONNELLE DE LA POPULATION DU VILLAGE DE SOHODOL

RÉSUMÉ

La population autochtone du village de Sohodol est caractérisée au point de vue de la présence et de la répartition des types constitutionnels selon la méthode anthropométrographique du Prof. L. Brian.

Une comparaison entre la série masculine et la série feminine est présentée à l'aide d'anthropométrogrammes croisés.

Il est à retenir quelques tendances préférentielles de répartition du type de développement disharmonique en regard de celui harmonique, puis une certaine fréquence de lignée parabréviligne—brachytype en faveur des mégamorphes, au contraire d'une fréquence accrue paralongiligne — dolichotype pour les micromorphes.

Quant aux caractères du graphique général (GG) de la série féminine projeté sur celui de la série masculine les femmes réalisent le diagnostique suivant: elles sont fractomicromorphes brachytypes.

BIBLIOGRAFIE

1. Brian L., *Somario sistematico di antropologia constituzionalistica*, Notiz. Biol., 1960, 25.
2. Brian L., *Antropometrografia Contributo ad una rielaborazione della metodologia constituzionalistica*, Atti VI Congr. int. Sc. Anthrop. Ethnol., Paris, 1960, 1962, I

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

3. Brian L., *Construction immédiate des anthropométrogrammes et diagnostics constitutionnels d'orientation dans les recherches sur les échantillons très amples de populations humaines*, Anth., Brno, 1966, **IV**, 3.
4. Brian L., *Il Metodo Antropometrografico nello Studio e nella definizione della constituzione individuale*, Notiz. Biol., 1964, 26.
5. Brian L., *Tecnica ed applicazione degli antropometrogrammi per la Standardizzazione delle Schede constituzionalistiche individuali*, Arch. per l'Anthrop. e la Ethnologia, 1965, XCV.
6. Brian L., Boggero Ch., *Fisionomia constituzionale di bambini liguri attraverso i grafici della metodologia antropografica. Nota I. Valori caracteristici e grafici generali*, Pammatone, 1964, *1*.
7. Brian L., Boggero Ch., *Étude anthropométrographique comparée sur des échantillons d'Athlètes français et italiens*, Bull. Mém. Soc. Anthrop., 1966, **9**, XI-e série.
8. Pop-Grințescu Suzana, Vlădescu Maria, Enăchescu Th., *Fizionomia constituțională a populației din satul Șirnea*, St. cerc. antropol., 1970, **7**, *2*.

Centrul de cercetări antropologice
București

Primit în redacție la 21 iunie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTE ALE MORFOLOGIEI URECHII EXTERNE LA POPULAȚIA DIN SOHODOL

DE

CORNELIU VULPE

572.7

Observațiile asupra urechii externe la populația din Sohodol s-au efectuat în cadrul cercetărilor de biologie umană pe care Centrul de cercetări antropologice le întreprinde într-o serie de localități din culoarul Branului.

Alcătuirea eșantionului s-a făcut pe baza fișelor genealogice, ținîndu-se cont ca subiecții triați să aibă o ascendență locală de cel puțin 3—4 generații, iar vîrsta minimă să nu coboare sub 20 de ani la bărbați și 18 ani la femei, maxima nedepășind vîrsta de 60 de ani la bărbați și 55 de ani la femei. Persoanele luate în studiu totalizează un număr de 107, dintre care 40 de bărbați și 67 de femei.

Caracterele observate au fost notate într-o fișă din care se poate sesiza că aprecierile s-au făcut pe urechea stîngă, iar în cazul unor asimetrii întîlnite la urechea dreaptă acestea au fost menționate la sfîrșitul fișei.

REZULTATUL OBSERVAȚIILOR

DIMENSIUNI ȘI INDICI

Stabilindu-se media lungimii și a lățimii urechii, atît la bărbați, cît și la femei se constată că nu există diferențe stînga-dreapta, dar se pot sesiza diferențe în funcție de sex datorită dimensiunilor mai crescute ale urechii bărbaților. Comparînd mediile la cele două sexe, se poate observa că la bărbați urechea este cu aproximativ 4 mm mai lungă și cu circa 2 mm mai lată decît la femei (tabelul nr. 1). Față de scara

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Media lungimii, a lățimii și indicele fizionomic al urechii externe la populația din Sohodol

Sex		Bărbați						Femei					
Dimensiune		n	min.	max.	X	±m	±σ	n	min.	max.	X	±m	±σ
Lungime	st. 40	56,0	74,0	65,10	0,70	4,44		67	52,0	70,0	61,46	0,46	3,74
	dr. 40	56,0	72,0	65,10	0,67	4,22		67	52,0	68,0	61,40	0,42	3,42
Lățime	st. 40	31,0	42,0	35,50	0,42	2,67		67	28,0	39,0	32,94	0,29	2,41
	dr. 40	30,0	41,0	35,65	0,42	2,67		67	28,0	38,0	33,06	0,28	2,32
Indice	st. 40	47,0	61,0	54,73	0,62	3,93		67	42,4	62,5	53,75	0,44	3,62
	dr. 38	47,8	61,3	54,55	0,59	3,65		66	44,6	62,5	54,18	0,42	3,42

Tabelul nr. 2

Gruparea urechilor în funcție de lungime

Lungimea urechii			Stînga		Dreapta		Stînga + dreapta	
			nr.	%	nr.	%	nr.	%
Scara Martin	*Bărbați*		40	—	40	—	80	—
	hipermikrot	(x —54,9)	—	—	—	—	—	—
	mikrot	(55,0—59,9)	5	12,50	5	12,50	10	12,50
	mesot	(60,0—64,9)	13	32,50	13	32,50	26	32,50
	makrot	(65,0— x)	22	55,00	22	55,00	44	55,00
Scara Martin (modificată)	*Femei*		67		67		134	
	hipermikrot	(x —50,9)	—	—	—	—		
	mikrot	(51,0—55,9)	4	5,97	2	2,98	6	4,47
	mesot	(56,0—60,9)	25	37,31	27	40,30	52	38,81
	makrot	(61,0— x)	38	56,72	38	56,72	76	56,72

Martin[1], media lungimii urechii indică, atît pentru bărbați, cît și pentru femei, că urechile sînt în general de tip makrot, fapt atestat și de valorile procentuale înscrise în tabelul nr. 2, unde urechile au fost grupate în funcție de lungime în patru categorii (hipermikrot, mikrot, mesot și makrot). În ceea ce privește indicele otolic, el nu a pus în evidență nici diferențe de latură și nici de sex, valorile lui grupîndu-se în jurul mediei de 54 atît la bărbați, cît și la femei (tabelul nr. 1).

CARACTERE MORFOLOGICE

O privire de ansamblu asupra urechii externe arată că, pe lîngă dimensiunile în general medii atît la bărbați, cît și la femei, există la bărbați o mai accentuată variabilitate dimensională, dată atît de numărul crescut de urechi mari, cît și de cele mici. Conformația, în majori-

[1] Pentru femei s-a utilizat scara modificată folosită de Marta Dumitrescu și Horia Dumitrescu la studiul populației de la Bătrîna (2).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Frecvența unor detalii de structură ale urechii externe la populația din Șohodol

Caracterul	Nr. crt.	Caracteristici	Aprecieri de detaliu	♂ nr.	♂ %	♀ nr.	♀ %
Generalități	1	mărime	mică	7	17,50	5	7,46
			mijlocie	24	60,00	58	86,57
			mare	9	22,50	4	5,97
	2	conformație	brahi	7	17,50	1	1,49
			mezo	24	60,00	54	80,60
			lepto	9	22,50	12	17,91
	3	grosime	subțire	—	—	1	1,49
			mijlocie	33	82,50	60	89,55
			groasă	7	17,50	6	8,96
	4	poziție	lipită	—	—	8	11,94
			mijlocie	33	82,50	59	88,06
			depărtată	7	17,50	—	—
	5	împărțire față de O A E	jos	36	90,00	50	74,63
			la același nivel	4	10,00	15	20,39
			sus	—	—	2	2,98
Conca	6	înălțime	joasă	4	10,00	22	32,84
			mijlocie	29	72,50	43	64,18
			înaltă	7	17,50	2	2,98
	7	lățime	îngustă	4	10,00	2	2,98
			mijlocie	30	75,00	37	55,22
			lată	6	15,00	28	41,79
	8	cimba/cavum	egală	10	25,00	24	35,82
			mică	30	75,00	43	64,18
			f. mică	—	—	—	—
Antehelix	9	profil longitudinal	arcuit	4	10,00	26	38,81
			mijlociu	32	80,00	41	61,19
			apr. drept	4	10,00	—	—
	10	profil transversal	marcat	—	—	2	2,98
			rotund	27	67,50	63	94,02
			aplatisat	13	32,50	2	2,98
	11	lățime	îngustă	—	—	3	4,48
			mijlocie	26	65,00	57	85,07
			lată	14	35,00	7	10,45
	12	ramura sup. — orientare	oblică	3	7,50	21	31,34
			mijlocie	37	92,50	44	65,67
			verticală	—	—	2	2,98
	13	ramura inf. — cutare	ștearsă	—	—	—	—
			cută lată	25	62,50	13	19,40
			creastă	15	37,50	54	80,60
	14	ramura inf. — direcție	oblică	30	75,00	15	22,39
			mijlocie	8	20,00	40	59,70
			apr. orizont.	2	5,00	12	17,91
Fossa triangularis	15	formă	rot.-lată	—	—	2	2,98
			mijlocie	35	87,50	60	89,55
			lung-îng.	5	12,50	5	7,46
Antehelix/helix	16	corpus/helix	+ antehelix	2	5,00	15	22,39
			egal	11	27,50	30	44,78
			+ helix	27	67,50	22	32,83
Helix — curbură ansamblu	17	curbură internă	curbă	7	17,50	7	10,45
			mijlocie	30	75,00	47	70,15
			colțurată	3	7,50	13	19,40
Helix — segment superior	18	lățime	îngustă	5	12,50	3	4,48
			mijlocie	28	70,00	37	55,22
			lată	7	17,50	27	40,30
	19	grad de rulare	0	—	—	—	—
			îndoit	9	22,50	4	5,97
			rulat	31	77,50	59	88,06
			înd.-aplatisat	—	—	4	5,97
	20	poziție superaurale	anterioară	3	7,50	—	—
			centrală	37	92,50	66	98,51
			posterioară	—	—	1	1,49
Helix — segment posterior	21	direcție	oblică	14	35,00	23	34,33
			mijlocie	26	65,00	40	59,70
			apr. dreaptă	—	—	4	5,97
	22	formă	dreaptă	4	10,00	7	10,45
			mijlocie	33	82,50	55	82,09
			arcuită	3	7,50	5	7,46
	23	grad de rulare	0	—	—	—	—
			îngroșat	7	17,50	15	22,39
			îndoit	21	52,50	36	53,73
			rulat	4	10,00	5	7,46
			înd.-aplatisat	8	20,00	11	16,42
Tuberculum Darwini	24	urechea stîngă	0	31	77,50	37	55,22
			prezent	—	—	7	10,45
			ascuțit	1	2,50	—	—
			rotund	4	10,00	15	22,39
			vizibil	4	10,00	8	11,94
	25	urechea dreaptă	0	28	70,00	35	52,24
			prezent	3	7,50	12	17,91
			ascuțit	—	—	1	1,49
			rotund	7	17,50	13	19,40
			vizibil	2	5,00	6	8,96
Eșantion				40		67	

Caracterul	Nr. crt.	Caracteristici	Aprecieri de detaliu	♂ nr.	♂ %	♀ nr.	♀ %
Scafa	26	întindere	1/3	—	—	1	1,49
			2/3	36	90,00	65	97,02
			3/3	4	10,00	1	1,49
	27	lățime	îngustă	8	20,00	40	59,70
			mijlocie	28	55,00	25	37,31
			lată	10	25,00	2	2,98
	28	adîncime	superficială	6	15,00	3	4,48
			mijlocie	20	50,00	30	44,78
			adîncă	14	35,00	34	50,74
	29	trecere în lob	pierde în	3	7,50	19	28,36
			opr. nivel	33	82,50	42	62,69
			continuă în	4	10,00	6	8,95
	30	fosa terminală	absentă	14	35,00	39	58,21
			superficială	1	2,50	11	16,42
			mijlocie	19	47,50	12	17,91
			adîncă	6	15,00	5	7,46
Tragus	31	formă	alungită	8	20,00	7	10,45
			rotundă	27	67,50	58	86,57
			buton	5	12,50	2	2,98
	32	dezvoltare	mic	6	15,00	9	13,43
			mijlociu	27	67,50	55	82,09
			mare	7	17,50	3	4,48
	33	relief	șters	—	—	4	5,97
			mijlociu	33	82,50	57	85,07
			puternic	7	17,50	6	8,96
	34	trecere : tragus-helix	incizură	36	90,00	65	97,02
			atinge	3	7,50	1	1,49
			se petrece	1	2,50	1	1,49
	35	*tuberculum supratragicum*	—	13	32,50	33	49,26
			±	12	30,00	17	25,37
			+	15	37,50	17	25,37
Antitragus	36	grad de dezvoltare	mic	13	32,50	11	16,42
			mijlociu	24	60,00	48	71,64
			mare	3	7,50	8	11,94
	37	relief	șters	11	27,50	9	13,43
			mijlociu	26	65,00	50	74,63
			puternic	3	7,50	8	11,94
	38	direcție	oblică	3	7,50	14	20,89
			mijlocie	22	55,00	51	76,12
			orizontală	15	37,50	2	2,98
	39	orientare	în plan	11	27,50	6	8,95
			mijlocie	24	60,00	58	86,57
			îndoit în afară	5	12,50	3	4,48
	40	traiect	continuu	6	15,00	11	16,42
			mijlociu	31	77,50	55	82,09
			frînt	3	7,50	1	1,49
Incisura intertragică	41	lungime	scurtă	7	17,50	2	2,98
			mijlocie	26	65,00	54	80,60
			lungă	7	17,50	11	16,41
	42	lățime	îngustă	5	12,50	9	13,43
			mijlocie	23	57,50	52	77,61
			lată	12	30,00	6	8,96
	43	formă	v	9	22,50	5	7,46
			u	31	77,50	62	92,54
Lobul	44	mărime	mic	7	17,50	17	25,37
			mijlociu	24	60,00	40	59,70
			mare	9	22,50	10	14,93
	45	lungime	scurt	5	12,50	11	16,42
			mijlociu	24	60,00	43	64,18
			lung	11	27,50	13	19,40
	46	lățime	îngust	10	25,00	14	20,90
			mijlociu	24	60,00	41	61,19
			lat	6	15,00	12	17,91
	47	formă	1/2 cerc	12	30,00	20	29,85
			1/4 cerc	2	5,00	4	5,97
			arc	10	25,00	37	55,22
			limbă	16	40,00	6	8,96
	48	orientare în spațiu	în plan	30	75,00	54	80,60
			ridicat	3	7,50	—	—
			retras	7	17,50	13	19,40
	49	poziție	nerăsucit	21	52,50	37	55,22
			mijlociu	15	37,50	27	40,30
			răsucit	4	10,00	3	4,48
	50	trecere în antehelix și helix	lină	3	7,50	22	32,84
			mijlocie	31	77,50	36	53,73
			în treaptă	6	15,00	9	13,43
	51	contur marginal	continuu	25	62,50	41	61,19
			mijlociu	15	37,50	23	34,33
			discontinuu	—	—	3	4,48
	52	concrescență	concrescut	2	5,00	10	14,93
			mijlociu	—	—	—	—
			liber	38	95,00	57	85,07
				40		67	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

tatea cazurilor mezomorfă la ambele sexe (frecvența fiind ceva mai mare la femei), indică totuși un procent mai crescut de urechi leptomorfe și brahimorfe la bărbați. Grosimea urechii este mai accentuată la bărbați, iar ca poziție pavilionul tinde spre o depărtare față de cutia craniană la bărbați și spre o alipire la femei. Față de planul Frankfurt, mai mult de jumătate din pavilion se află sub acest plan (♂ și ♀), cu deosebirea că la femei există o ușoară tendință de împărțire în două jumătăți egale a urechii față de acest plan (tabelul nr. 3).

Dintre particularitățile de structură ale urechii externe, conca poate fi plasată printre caracterele ce pun în evidență elemente de dimorfism sexual. Astfel, dacă într-un număr destul de mare de cazuri la femei ea este mai joasă și mai lată, la bărbați conca este în general de înălțime și lățime medie, prezentînd doar o ușoară tendință spre forme mai înalte. Cimba, în comparație cu cavum, de cele mai multe ori mică atît la bărbați, cît și la femei, tinde la femei spre o egalare dimensională.

Corelativ cu situația întîlnită la concă, apare forma antehelixului, care are un profil longitudinal mai arcuit și unul transversal mai rotund la femei, în timp ce la bărbați este mai puțin arcuit și mai aplatisat. Corpusul este în general mai lat la bărbați, ca de altfel și ramura inferioară a antehelixului, pe cînd la femei această ramură are mai adesea forma de creastă și este orientată mai puțin oblic decît la bărbați.

Raportînd corpusul antehelixului la helix, se observă că de cele mai multe ori la bărbați segmentul posterior al helixului este mai reliefat decît antehelixul, pe cînd la femei în majoritatea cazurilor cele două segmente sînt în același plan, manifestîndu-se totuși tendința spre o reliefare mai accentuată a corpusului.

Helixul este mai lat și mai rulat în porțiunea superioară, în special la femei, în timp ce în partea posterioară el se îngustează, prezentînd o gamă de variabilitate mai largă în privința gradului de rulare, dar cu elemente de dimorfism sexual neînsemnate.

Tuberculum Darwini în majoritatea cazurilor lipsește, iar atunci cînd este prezent apare mai frecvent la femei și ceva mai des la urechea dreaptă a ambelor sexe.

Scafa, șanțul ce separă helixul de antehelix, se oprește de cele mai multe ori la nivelul lobului sau uneori se pierde în lob (♂ și ♀), iar în cazuri mai rare străbate și lobul în întregime. Ea este mai îngustă și mai adîncă la femei, în timp ce la bărbați este mai lată și moderat de adîncă. Fosa terminală a scafei este mai des întîlnită la bărbați.

Tragusul are, în general, forma rotundă, în special la femei, iar la bărbați pot fi întîlnite destul de frecvent forma alungită și cea de buton. Ca dezvoltare și relief se constată că la bărbați el tinde spre o dezvoltare și reliefare mai puternice. Tot la bărbați se poate sesiza că *tuberculum supratragicum* apare mai des și mai bine schițat decît la femei.

Opus tragusului, antitragusul prezintă tendința spre o dezvoltare și reliefare mai accentuate la femei. Ca direcție, el tinde spre o poziție mai orizontală la bărbați și mai oblică la femei, în timp ce ca orientare față de planul urechii manifestă o mai largă variabilitate de poziții la bărbați. Dacă la femei se orientează de cele mai multe ori într-o pozi-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ţie uşor depărtată de planul urechii, la bărbaţi, pe lîngă această poziţie, întîlnim destul de des şi orientarea în planul urechii, precum şi cea răsfrîntă în afară.

Incizura intertragică, în general medie ca lăţime şi lungime la ambele sexe, tinde la bărbaţi spre o lăţire şi o scurtare mai accentuate, în timp ce la femei tinde să devină mai lungă şi mai îngustă. Ca formă, de cele mai multe ori ea seamănă cu litera u atît la bărbaţi, cît şi la femei, iar atunci cînd ia aspectul literei v frecvenţa este mai mare la bărbaţi.

Lobul auricular, în general de dimensiuni medii, tinde la bărbaţi spre dimensiuni mai mari, iar la femei spre dimensiuni mai mici. Forma cea mai frecvent întîlnită la bărbaţi este cea de limbă, iar la femei forma de arc. Trecerea de la lob la helix şi antehelix înclină să ia aspectul unei trepte la bărbaţi, pe cînd la femei trecerea este mai lină, tinzînd spre nivelare. Lobul, în general liber la ambele sexe, manifestă o uşoară tendinţă spre concreştere la femei.

Pe baza mediilor calculate, se poate conchide că urechea bărbaţilor este cu circa 4 mm mai lungă şi cu circa 2 mm mai lată decît a femeilor, iar după scara Martin, atît la bărbaţi, cît şi la femei, majoritatea urechilor se încadrează în tipul makrot.

Din studiul caracterelor de observaţie au rezultat o serie de elemente de dimorfism sexual, dintre care de menţionat sînt unele de ordin general, cum ar fi : mărimea ceva mai crescută şi tendinţa de depărtare a urechii faţă de neurocraniu la bărbaţi, în timp ce la femei este în general de dimensiuni mai mici şi tinde spre o alipire.

Din punctul de vedere al caracterelor morfologice, urechea bărbaţilor prezintă o concă de înălţime şi lăţime medii, un antehelix mai lat, mai puţin arcuit şi mai puţin reliefat, un tragus care, pe lîngă forma rotundă, apare destul de des sub forma alungită şi de buton, un *tuberculum supratragicum* mai bine conturat decît la femei, un antitragus mai orizontal şi cu un relief mai şters, o incizură intertragică mai lată şi mai scurtă, un lob mai mare, mai liber şi mai adesea în formă de limbă.

Faţă de bărbaţi, urechea femeilor prezintă o concă mai joasă şi mai lată, iar corelativ cu aceasta se întîlneşte un antehelix de formă arcuită, mai îngust şi cu o reliefare mai puternică, un tragus de cele mai multe ori rotunjit, un antitragus mai bine reliefat decît la bărbaţi şi dispus mai oblic, o incizură intertragică mai lungă şi mai îngustă, un lob ce are mai frecvent forma de arc şi care tinde spre concreştere.

ASPECTS DE LA MORPHOLOGIE DE L'OREILLE EXTERNE CHEZ LA POPULATION DE SOHODOL

RÉSUMÉ

De l'étude de l'oreille externe chez la population de Sohodol ont résulté quelques éléments de dimorphisme sexuel, donnés aussi bien par les dimensions plus grandes de l'oreille des hommes que par certaines particularités de structure des caractères morphologiques. Parmi ces

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

dernières on remarque la conque, qui tend à devenir plus basse et plus large chez les femmes, étant encadrée par un anthélix plus arqué et plus saillant que chez les hommes. En rapportant le corpus au segment postérieur de l'hélix, on a mis en évidence un relief plus accusé de l'hélix chez les hommes tandis que chez les femmes c'est l'anthélix qui est plus saillant. Un autre caractère accusé chez les hommes est le tragus, avec un tuberculum supratragicum mieux esquissé que chez les femmes, contrairement à l'antitragus qui est plus en relief chez les femmes. L'incissure intratragica apparaît le plus souvent large et courte chez les hommes, tandis que dans le cas des femmes elle est généralement plus longue et plus étroite. Le lobe, plus libre et, dans la plupart des cas, en forme de langue, tend à devenir concrescent et à prendre l'aspect d'arc chez les femmes.

BIBLIOGRAFIE

1. Lange Günter, *Familienuntersuchungen über die Erblichkeit metrischer und morphologischer Merkmale des äusseren Ohres*, Z. Morph. Anthrop., 1966, **57**, *2*.
2. Milcu Șt., Dumitrescu H., *Cercetări antropologice din Ținutul Pădurenilor — satul Bătrîna*, București, 1961, p. 96—98.
3. Vulpe C., *Variabilitatea unor caractere morfologice ale urechii externe la populația din Fundata*, St. cerc. antropol., 1969, **6**, *1*, 73—78.

Centrul de cercetări antropologice
București

Primit în redacție la 21 iunie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDIUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI DIN SATUL MARA (jud. Maramureș)

INTRODUCERE

DE

OLGA NECRASOV

572.7

Satul Mara este situat în bazinul rîului Mara, aproape de izvoarele sale, unde valea „se crăceşte", de unde a provenit probabil şi vechiul nume al acestei aşezări, Crăceşti, schimbat destul de recent în Mara. El a făcut parte din „marele cnezat" al văii Mara, extins pe tot bazinul locuibil al acestui rîu (inclusiv afluenţii acestuia), care cuprindea un număr de 10 sate.

Satul Crăceşti (Mara) apare menţionat pentru prima oară în documente în anul 1415 împreună cu Hărniceşti, drept aparţinînd unor nepoţi şi strănepoţi ai lui Giulea din Giuleşti. După arheologul Radu Popa, satul ar fi fost întemeiat la sfîrşitul secolului al XIV-lea, „poate în legătură cu dispariţia treptată a unui sat învecinat, Copăceşti".

Satul este situat la o altitudine de 500—600 m şi cuprinde astăzi un număr de aproximativ 2 500 de locuitori. Majoritatea sînt agricultori şi crescători de vite. Puţini dintre ei sînt lucrători forestieri sau muncitori (mecanici, fierari etc.). Ancheta noastră asupra profesiunii seriei masculine de 100 de subiecţi cercetaţi ne-a dat următoarea situaţie :

Agricultori	96%
Forestieri	2%
Muncitori	2%

Femeile muncesc în marea lor majoritate alături de bărbaţi la munca ogorului, precum şi la creşterea vitelor.

În prezent, satul Mara este integrat în comuna Deseşti (fig. 1).

Cercetările asupra populaţiei din satul Mara s-au desfăşurat în luna decembrie 1970. Au fost studiaţi 100 de bărbaţi şi 100 de femei,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

în vîrstă de 21—60 de ani. Vîrsta medie a seriei masculine este de 41 de ani şi a seriei feminine de 38 de ani. Subiecţii au fost astfel aleşi încît fiecare dintre ei să prezinte o ascendenţă locală, paternă şi maternă, de cel puţin trei generaţii.

Totodată au fost studiaţi toţi copiii de vîrstă şcolară sub aspectul creşterii şi dezvoltării, precum şi din punctul de vedere al grupelor sanguine şi al dermatoglifelor.

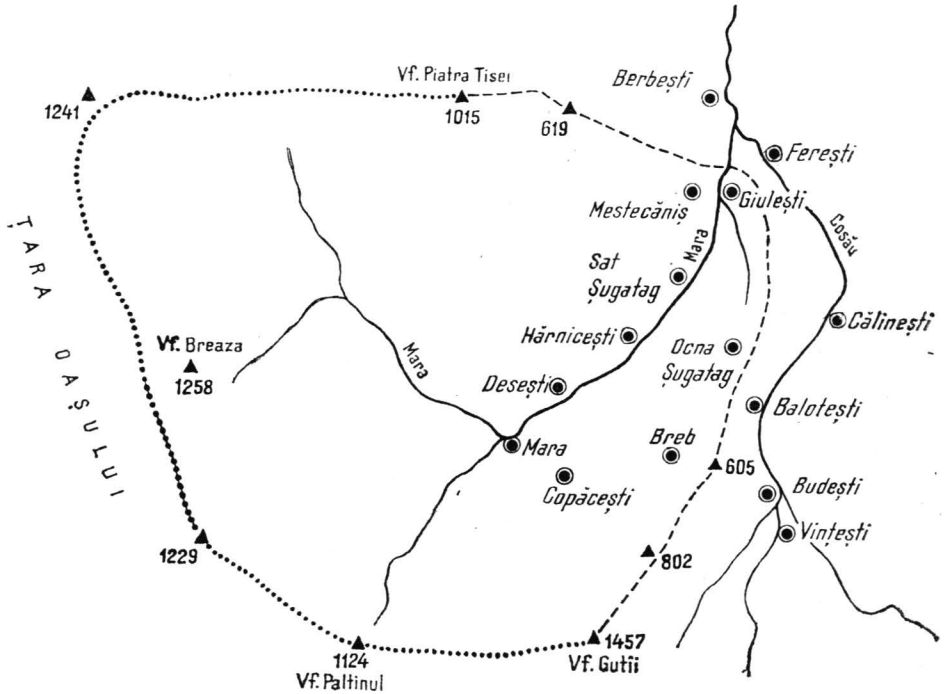

Fig. 1. — Harta bazinului Mara, cu principalele centre locuite.

Cercetările au fost orientate spre:

1) studiul caracterelor antropometrice şi morfologice în vederea caracterizării tipologice a populaţiei date;

2) studiul variabilităţii unor caractere în raport cu vîrsta şi sexul;

3) studiul tipurilor constituţionale;

4) studiul grupelor sanguine;

5) studiul dermatoglifelor digitale şi palmare;

6) creşterea şi dezvoltarea copiilor, problemă care va face obiectul unui studiu integrat în acela al întregii regiuni.

Ne facem o plăcută datorie să mulţumim Direcţiei sanitare a judeţului Maramureş şi personal tovarăşului director al acesteia, dr. M. Pop, pentru sprijinul acordat.

Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi,
Catedra de anatomie şi antropologie

Primit în redacţie la 21 iunie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDIUL MORFOLOGIC ŞI TIPOLOGIC AL POPULAŢIEI DIN SATUL MARA

DE

OLGA NECRASOV, MARIA CRISTESCU, D. BOTEZATU şi C. FEDOROVICI

572.7

Acest studiu se bazează pe cercetarea celor două serii de adulţi, una masculină şi alta feminină, menţionate în introducere.

Tehnica de lucru întrebuinţată pentru antropometrie este cea clasică a lui R. Martin. Observaţiile somatoscopice au fost făcute utilizîndu-se caracteristicile date de E. von Eickstedt, precum şi de J. Weninger. Studiul statistic, de ordin populaţionist, a fost completat de unul individualizant, după metoda lui E. von Eickstedt, uşor modificată.

În tabelul nr. 1 dăm valorile statistice pentru principalele dimensiuni şi indici calculaţi.

REGIUNEA CEFALICĂ: DIMENSIUNI ŞI CONFORMAŢIE

Conformaţia calotei cefalice se caracterizează printr-o medie mijlocie a lungimii sale la bărbaţi (183,68 mm). La femei, calota este în mod normal mai scurtă, potrivit cu dimorfismul sexual (175,69 mm), încadrîndu-se şi ea în categoria mijlocie a scării feminine. Lărgimea calotei se situează la ambele sexe în categoriile mijlocii ale scării dimorfice, oferind, aşa cum este şi normal, o lărgime mai mică la femei (152,70 mm faţă de 159,18 mm).

Indicele cefalic mediu al seriei masculine (86,84) corespunde cu categoria hiperbrahicrană, ca şi acela al seriei feminine (87,06), care este puţin mai ridicat.

Dezvoltarea în înălţime a calotei se caracterizează prin medii integrate în categoria mijlocie a acestei dimensiuni, situîndu-se la limita spre categoria înaltă la ambele serii (125,49 şi 119,89 mm). În raport cu dimorfismul sexual, calota este însă, în medie, puţin mai joasă la femei decît la bărbaţi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziție și dispersie ai principalelor caractere antropometrice la sexele masculină și feminină din satul Mara

Caracterul	Bărbați (nr. = 100)						Femei (nr. = 100)					
	min.	max.	M	eM	б	V	min.	max.	M	eM	б	V
g — op	160	201	183,68	0,45	7,58	4,27	161	189	175,69	0,34	5,82	3,31
eu — eu	141	177	159,18	0,40	6,81	4,27	141	165	152,70	0,31	5,30	3,47
ft — ft	99	122	112,58	0,25	4,28	3,80	97	119	108,91	0,24	4,07	3,73
t — v	114	136	125,49	0,29	4,91	3,91	104	133	119,89	0,30	5,08	4,23
n — gn	109	143	125,87	0,40	6,71	5,33	102	130	115,60	0,34	5,78	5,00
zy — zy	129	154	143,65	0,32	5,36	3,73	121	150	131,23	0,33	5,54	4,22
n — sto	66	91	80,59	0,29	4,92	6,10	62	85	74,13	0,26	4,36	5,88
n — sn	48	64	57,05	0,21	3,66	6,41	45	59	53,54	0,21	3,50	6,53
go — go	98	125	111,74	0,31	5,20	4,65	90	115	102,44	0,29	4,90	4,78
al — al	26	44	33,35	0,16	2,83	8,48	25	38	30,87	0,14	2,38	7,70
Ind. cefalic	78,0	96,0	86,84	0,24	4,11	4,73	76,0	97,0	87,06	0,24	4,06	4,66
Ind. vert.-tr.	68,0	85,0	78,43	0,18	3,04	3,87	66,0	86,0	78,47	0,19	3,33	4,24
Ind. vert.-long.	60,0	78,0	68,02	0,19	3,31	4,86	60,0	75,0	68,27	0,17	2,93	4,29
Ind. fr.-par.	61,0	79,0	70,69	0,20	3,42	4,83	64,0	79,0	71,21	0,13	2,91	4,08
Ind. jug.-par.	80,0	98,0	90,26	0,23	3,93	4,35	70,0	96,0	89,08	0,21	3,50	3,92
Ind. jug.-mand.	69,0	88,0	76,81	0,18	3,08	4,00	62,0	83,0	75,42	0,18	3,06	4,05
Ind. fr.-jug.	70,0	84,0	78,19	0,16	2,77	3,54	73,0	89,0	80,24	0,16	2,72	3,38
Ind. fac. tot.	76,0	100,0	87,96	0,30	5,06	5,75	72,0	98,0	85,12	0,28	4,73	5,55
Ind. fac. sup.	46,0	65,0	55,79	0,21	3,55	6,36	47,0	60,0	54,49	0,18	3,08	5,65
Ind. nazal	44,0	75,0	57,68	0,40	6,76	11,71	46,0	80,0	57,57	0,36	6,12	10,63
Statura	150	185	166,37	0,39	6,56	3,94	139	168	152,38	0,35	5,87	3,85
St. șezînd	78	98	87,71	0,18	3,13	3,56	75	88	81,35	0,16	2,68	3,29

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Indicele vertico-longitudinal, care exprimă raportul dintre înălţimea şi lungimea calotei, oferă medii aparţinînd categoriei hipsicefale mijlocii, cu valori asemănătoare la bărbaţi şi la femei (68,02 şi 68,27).

Indicele vertico-transversal, exprimînd raportul dintre înălţimea şi lărgimea cefalică, se integrează însă prin mediile sale în categoria tapeinocefală (din cauza marii dezvoltări a diametrului transversal), oferind iarăşi valori medii asemănătoare în seria masculină şi cea feminină (78,43 şi 78,47).

Diametrul frontal minim al frunţii o caracterizează drept largă în medie la bărbaţi şi la femei atît din punct de vedere absolut (112,58 şi 108,91 mm), cît şi din punct de vedere relativ, indicele fronto-parietal mediu aparţinînd categoriei eurimetope (70,69 şi 71,21). În raport cu dimorfismul sexual, media diametrului frontal minim este mai mică la femei decît la bărbaţi, dar micşorarea acestei dimensiuni este aici mai puţin pronunţată decît cea a diametrului transversal al calotei, aşa cum indică valoarea puţin mai ridicată a indicelui fronto-parietal la femei decît la bărbaţi.

În tabelul nr. 2 dăm repartiţia pe categorii a dimensiunilor şi indicilor calotei.

Din punctul de vedere al *particularităţilor somatoscopice* ale calotei, seria masculină se caracterizează printr-o oarecare predominanţă a formei arcuite a creştetului, formele aproape orizontale urmate de cele ascendente fiind încă bine reprezentate. Occipitalul este predominant mijlociu arcuit, formele aplatisate fiind de două ori mai puţin frecvente, occipitalele bombate fiind mult mai rare, iar cele foarte bombate absente. Fruntea este cel mai frecvent înclinată, mai rar dreaptă şi excepţional foarte înclinată. Relieful frontal este fie slab, fie mijlociu, relieful puternic fiind excepţional.

Seria feminină prezintă cel mai frecvent forma orizontală a creştetului (aproape la jumătate din cazuri), formele arcuite şi ascendente fiind mai puţin frecvente, cu toate că întrunesc încă procente apreciabile şi aproape egale între ele. Occipitalul prezintă o repartiţie a formelor destul de apropiată de cea masculină, forma mijlociu bombată fiind cea predominantă, urmată de forma plată şi de cea bombată, care întrunesc de data aceasta procente aproape asemănătoare. Ca şi la bărbaţi, nu se întîlnesc formele foarte bombate. Fruntea este majoritar dreaptă, frunţile înclinate sînt mult mai rare, cele foarte înclinate fiind absente. Relieful frontal este în marea majoritate a cazurilor foarte slab, cel mijlociu fiind foarte rar.

REGIUNEA FACIALĂ: DIMENSIUNI ŞI CONFORMAŢIE

Dezvoltarea în înălţime a întregii regiuni faciale se înscrie prin mediile obţinute în categoria înaltă (la limita inferioară) atît la bărbaţi (125,87 mm), cît şi la femei (115,60 mm), cu toate că, din acest punct de vedere, dimorfismul sexual dimensional este mai pronunţat. Prin mediile lărgimii bizigomatice, regiunea facială se integrează atît la bărbaţi, cît şi la femei în categoria feţelor mijlociu de largi, la limita spre categoria

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Repartiția pe categorii a dimensiunilor și indicilor calotei în seria masculină și feminină din satul Mera

Caracterul	Bărbați				Femei			
	categoria		nr.	%	categoria		nr.	%
g—op (scara Lebzelter-Saller)	f. scurt	x—169	5	5,00	x—161		1	1,00
	scurt	170—177	16	16,00	162—169		14	14,00
	mijlociu	178—185	34	34,00	170—176		40	40,00
	lung	186—193	39	39,00	177—184		39	39,00
	f. lung	194—x	6	6,00	185—x		6	6,00
eu—eu (scara Lebzelter-Saller)	f. îngust	x—139	—	—	x—134		—	—
	îngust	140—147	5	5,00	135—141		1	1,00
	mijlociu	148—155	25	25,00	142—149		32	32,00
	larg	156—163	48	48,00	150—157		49	49,00
	f. larg	164—x	22	22,00	158—x		18	18,00
Ind. cefalic (scara Martin-Saller)	hiperdolico	x—70,9	—	—	x—71,9		—	—
	dolico	71 —75,9	—	—	72 —76,9		1	1,00
	mezo	76 —80,9	10	10,00	77 —81,9		9	9,00
	brahi	81 —85,4	31	31,00	82 —86,4		33	33,00
	hiperbrahi	85,5—90,9	41	41,00	86,5—91,9		43	43,00
	ultrabrahi	91 —x	18	18,00	92 —x		14	14,00
t—v (scara Routil)	f. jos	x—109	—	—	x—103	(modificat — 6 mm)	—	—
	jos	110—117	9	9,00	104—111		5	5,00
	mijlociu	118—125	47	47,00	112—119		46	46,00
	înalt	126—133	38	38,00	120—127		44	44,00
	f. înalt	134—x	6	6,00	128—x		5	5,00
Ind. vertico-longitudinal (scara Martin-Saller subîmpărțită)	camecefal	x—57,9	—	—			—	—
	ortocefal	58—62,9	5	5,00			4	4,00
	hipsicefal moderat	63—67,9	47	47,00	aceeași		37	37,00
	hipsicefal mijlociu	68—72,9	43	43,00	scară		52	52,00
	hipsicefal marcat	73—x	5	5,00			7	7,00
Ind. vertico-transversal (scara Martin-Saller)	tapeinocefal	x—78,9	58	58,00			54	54,00
	metriocefal	79—84,9	39	39,00	aceeași		44	44,00
	acrocefal	85—x	3	3,00	scară		2	2,00
ft—ft (scara Martin-Saller)	f. îngustă	x— 92	—	—			—	—
	îngustă	93— 99	1	1,00			2	2,00
	mijlocie	100—106	8	8,00	aceeași		31	31,00
	largă	107—113	52	52,00	scară		55	55,00
	f. largă	114—x	39	39,00			12	12,00
Ind. fronto-parietal (scara Martin-Saller)	stenometop	x—65,9	7	7,00			5	5,00
	metriometop	66—68,9	24	24,00	aceeași		15	15,00
	eurimetop	69—x	69	69,00	scară		80	80,00

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

largă la bărbaţi (143,65 mm), dar la mijlocul acestei categorii la femei (131,23 mm).

Indicele facial total oferă o medie masculină de tip mezoprosop, situîndu-se aproape de limita categoriei leptoprosope (87,96). Media feminină (85,12) se situează la limita inferioară a categoriei leptoprosope din scara dimorfică şi în categoria mezoprosopă din scara unitară.

Dezvoltarea în înălţime a masivului facial propriu-zis (exprimată prin n-sto) se integrează prin media masculină (80,59 mm) şi prin cea feminină (74,13 mm) în categoria foarte înaltă a acestei dimensiuni (după scara dimorfică), media feminină situîndu-se însă numai în categoria înaltă a scării unitare. Raportată la lărgimea bizigomatică, această dimensiune dă un indice facial superior de tip mezen atît în seria masculină, cît şi în cea feminină (55,79 şi 54,49).

Dezvoltarea în lărgime a etajului inferior al feţei (go-go) se situează prin media masculină (111,74 mm) la limita inferioară a categoriei foarte largi şi prin media feminină (102,44 mm) în categoria largă. Raportată la diametrul bizigomatic al feţei, această dimensiune dă un indice jugo-mandibular de categorie mijlocie atît în seria masculină (76,81), cît şi în seria feminină (75,42), ceea ce înseamnă că, în comparaţie cu diametrul maximal al feţei (care aparţine categoriei largi), lărgimea bigoniană nu oferă decît o dezvoltare mijlocie. Acelaşi raport, mai jos la femei decît la bărbaţi, ne indică la femei o descreştere mai puternică a diametrului bigonian decît a diametrului bizigomatic.

RAPORTURILE DINTRE DIMENSIUNILE CEFALICE ŞI FACIALE

Lărgimea maximă a feţei (zy-zy), raportată la lărgimea maximă a calotei (eu-eu), se încadrează atît prin media masculină (90,26), cît şi prin cea feminină (89,08) în categoria mijlocie a indicelui jugo-parietal sau cranio-facial transversal.

Raportul dintre lărgimea minimă a frunţii (exprimînd dezvoltarea etajului infero-anterior al calotei) şi lărgimea maximă a feţei se încadrează în seria masculină în categoria indicilor fronto-jugali mijlocii (78,19). În seria feminină, acesta se încadrează în aceeaşi categorie mijlocie (80,24) din scara dimorfică, situîndu-se în categoria largă din scara unitară.

Raportul dintre înălţimea totală a feţei şi înălţimea calotei (indicele cranio-facial vertical) dă la bărbaţi o medie de 100,30, în timp ce la femei acest indice, fiind în medie inferior cifrei 100 (96,42), subliniază faptul că faţa este aici în medie mai micşorată decît calota în comparaţie cu bărbaţii.

Dăm în tabelul nr. 3 repartiţia pe categorii a dimensiunilor şi a indicilor regiunii faciale.

CONFORMAŢIA NASULUI

Lungimea nasului prezintă o medie aparţinînd categoriei lungi în seria masculină (57,05 mm) şi aceleiaşi categorii în seria feminină (53,54 mm), apreciată după scara dimorfică, dar categoriei scurte dacă o apreciem după scara unitară.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Repartiția pe categorii a dimensiunilor și a indicilor regiunii faciale

Caracterul	Bărbați				Femei			
	categoria		nr.	%	categoria		nr.	%
zy—zy (scara Lebzelter-Saller)	f. îngust	x—127	—	—	x—120		1	1,00
	îngust	128—135	9	9,00	121—127		8	8,00
	mijlociu	136—143	44	44,00	128—135		41	41,00
	larg	144—151	41	41,00	136—142		41	41,00
	f. larg	152—x	6	6,00	143—x		9	9,00
n—gn (scara Lebzelter-Saller)	f. joasă	x—111	2	2,00	x—102		1	1,00
	joasă	112—117	9	9,00	103—107		8	8,00
	mijlocie	118—123	20	20,00	108—113		31	31,00
	înaltă	124—129	40	40,00	114—119		41	41,00
	f. înaltă	130—x	29	29,00	120—x		19	19,00
Ind. facial total (scara Martin-Saller)	hipereuriprosop	x—78,9	4	4,00	x—76,9		4	4,00
	euriprosop	79—83,9	18	18,00	77—80,9		13	13,00
	mezoprosop	84—87,9	29	29,00	81—84,9		34	34,00
	leptoprosop	88—92,9	32	32,00	85—89,9		32	32,00
	hiperleptoprosop	93—x	17	17,00	90—x		17	17,00
n—sto (scara Weninger)	f. jos	x—58,9	—	—	x—53,9	(scară proprie)	—	—
	jos	59—64,9	—	—	54—59,9		—	—
	mijlociu	65—70,9	4	4,00	60—65,9		5	5,00
	înalt	71—76,9	20	20,00	66—71,9		25	25,00
	f. înalt	77—x	76	76,00	72—x		70	70,00
Ind. facial (scara Martin)	hipereurien	x—46,9	1	1,00			—	—
	eurien	47—51,9	12	12,00	aceeași		17	17,00
	mezen	51—56,9	47	47,00	scară		58	58,00
	lepten	57—60,9	33	33,00			25	25,00
	hiperlepten	61—x	7	7,00			—	—
go—go (scara Weninger)	f. îngust	x—92,9	—	—	x—85,9		—	—
	îngust	93—98,9	1	1,00	86—91,9		4	4,00
	mijlociu	99—104,9	15	15,00	92—97,9		15	15,00
	larg	105—110,9	35	35,00	98—103,9		42	42,00
	f. larg	111—x	49	49,00	104—x		39	39,00
Ind. jugo-mandibular (scara Lebzelter-Saller)	f. îngust	x—69,9	1	1,00	x—67,9		1	1,00
	îngust	70—74,9	24	24,00	68—72,9		18	18,00
	mijlociu	75—79,9	60	60,00	73—77,9		64	64,00
	larg	80—84,9	14	14,00	78—82,9		16	16,00
	f. larg	85—x	1	1,00	83—x		1	1,00
Ind. fronto-jugal (scara Lebzelter-Saller)	f. îngust	x—69,9	—	—	x—71,9		—	—
	îngust	70—74,9	14	14,00	72—76,9		8	8,00
	mijlociu	75—79,9	56	56,00	77—81,9		68	68,00
	larg	80—84,9	30	30,00	82—86,9		22	22,00
	f. larg	85—x	—	—	87—x		2	2,00
Ind. fronto-jugal (scara Olivier)	mic	x—89,9	45	45,00	x—87,9		41	41,00
	mijlociu	90—92,9	32	32,00	88—90,9		32	32,00
	mare	93—x	23	23,00	91—x		27	27,00

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Lărgimea nasului (al-al) prezintă o medie masculină (33,35 mm) de tip îngust spre mijlociu şi de tip mijlociu în seria feminină (30,87 mm) dacă o apreciem după scara dimorfică, dar de tip foarte îngust dacă o apreciem după scara unitară.

Raportul dintre aceste două dimensiuni, exprimat prin indicele nazal, oferă medii aproape identice în ambele serii (57,68 şi 57,57), care corespund categoriei leptorine.

Dăm în tabelul nr. 4 repartiţia pe categorii a dimensiunilor şi a indicilor nasului.

Tabelul nr. 4

Repartiţia pe categorii a dimensiunilor şi a indicilor nasului

Caracterul	Bărbaţi				Femei		
	categoria		nr.	%	categoria	nr.	%
n—sn (scara E. von Eickstedt)	f. scurtă	x—49	2	2,00	x—45	1	1,00
	scurtă	50—52	7	7,00	46—48	8	8,00
	mijlocie	53—55	23	23,00	49—51	22	22,00
	lungă	56—58	27	27,00	52—54	31	31,00
	f. lungă	59—x	41	41,00	55—x	38	38,00
al—al (scara E. von Eickstedt)	f. îngustă	x—30	21	21,00	x—27	10	10,00
	îngustă	31—33	40	40,00	28—30	44	44,00
	mijlocie	34—36	33	33,00	31—33	38	38,00
	largă	37—39	5	5,00	34—36	7	7,00
	f. largă	40—x	1	1,00	37—x	1	1,00
Ind. nazal (scara Martin-Saller)	hiperleptorin	x—54,9	32	32,00	aceeaşi scară	38	38,00
	leptorin	55—69,9	63	63,00		60	60,00
	mezorin	70—84,9	5	5,00		2	2,00
	camerin	85—99,9	—	—		—	—
	hipercamerin	100—x	—	—		—	—
Ind. nazal (scara E. von Eickstedt)	f. îngust	x—54,9	32	32,00	aceeaşi scară	38	38,00
	îngust	55—59,9	35	35,00		27	27,00
	mijlociu	60—64,9	19	19,00		23	23,00
	larg	65—69,9	9	9,00		10	10,00
	f. larg	70—x	5	5,00		2	2,00

PARTICULARITĂŢILE SOMATOSCOPICE

Caracterele somatoscopice ale regiunii faciale caracterizează diferenţial conturul feţei în seria masculină şi în cea feminină. În timp ce în prima predominau contururile pentagonale alungite, urmate de cele triunghiulare, acoperind împreună jumătatea seriei respective, restul distribuindu-se în mod mai mult sau mai puţin egal în celelalte categorii, în seria feminină predomină conturul oval, urmat, cu valori mai mici, dar între ele aproape egale, de feţe cu conturul pentagonal alungit, triunghiular şi dreptunghiular rotunjit. Celelalte forme sînt mediocru reprezentate.

Orientarea malarelor cea mai frecvent întîlnită în ambele serii este cea intermediară (80—75% din cazuri), urmată de orientarea frontalizată (cu 15—29% din cazuri), orientarea temporală fiind mult mai rară.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Relieful malarelor este cel mai frecvent de tip mijlociu atît la bărbaţi, cît şi la femei, fiind întîlnit în ambele serii la aproximativ 75% din subiecţi. Categoria următoare, ca frecvenţă, este aceea a malarelor slab pronunţate la bărbaţi, în timp ce la femei, din contra, categoria malarelor puternice este mai frecventă.

Atît la bărbaţi, cît şi la femei, bărbia pronunţată este cea mai frecventă (peste 50% din cazuri), dar şi bărbiile de tip mijlociu (aproape drepte) sînt destul de frecvent întîlnite. Bărbiile retrase sînt însă foarte rare. Din punctul de vedere al înălţimii regiunii simfizare, a mandibulei, iarăşi atît la bărbaţi, cît şi la femei predomină formele de înălţime mijlocie (în jurul a 50% din cazuri). Cele înalte întrunesc însă la bărbaţi un procent aproape tot atît de mare ca cele precedente, în timp ce la femei ele sînt mai puţin frecvente, cele joase fiind aici, în schimb, puţin mai des întîlnite.

Ramul orizontal al mandibulei oferă cel mai frecvent o orientare de tip intermediar atît la bărbaţi, cît şi la femei. Cum frecvenţa acestei forme este mai mare la acestea din urmă decît la bărbaţi, orientarea pronunţat oblică întruneşte procente mai înalte în seria masculină decît în cea feminină.

Nasul oferă o carenă cel mai frecvent dreaptă în ambele serii (cu procente puţin mai joase decît 50%). În schimb, carenele convexe sînt puţin mai frecvente la bărbaţi decît la femei, la care spinările nazale ondulate sînt puţin mai frecvente. Vîrful propriu-zis al nasului este de cele mai multe ori orientat drept, mai rar în sus şi foarte rar în jos. Planşeul nazal este cel mai frecvent orizontal sau uşor ascendent şi rar descendent.

Fanta palpebrală este cel mai frecvent dreaptă, dar direcţia uşor oblică în sus se întîlneşte aproape tot atît de des.

Mărimea fantei bucale este în marea majoritate a cazurilor cea mijlocie (87 şi 91%). Categoria mică este mult mai puţin frecventă, cea mare într-adevăr excepţională.

Ortochelia constituie un caracter majoritar, reprezentînd peste 90% din cazuri în ambele serii. Prochelia este foarte rară, iar opistochelia absentă.

Pavilionul urechii este de mărime mijlocie la majoritatea bărbaţilor şi a femeilor studiate (la aproape 70% din fiecare serie). Frecvenţa următoare corespunde la bărbaţi categoriei mari, în timp ce la femei categoriei urechilor mici. În seria masculină, urechile drepte sînt puţin mai frecvente decît cele de tip mijlociu, în timp ce în seria feminină acestea din urmă constituie majoritatea, urechile depărtate fiind mult mai rare. În ambele serii frecvenţa cea mai mare aparţine lobului de mărime mijlocie, iar lobul mic este mai frecvent întîlnit printre femei decît printre bărbaţi.

STATURA

Statura medie (166,37 cm) a seriei masculine se situează la limita superioară a categoriei taliilor masculine mijlocii (după scara lui Martin), în timp ce statura seriei feminine (152,38 cm) corespunde cu limita superioară a categoriei taliilor feminine submijlocii (după scara dimorfică a lui Martin).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

În tabelul nr. 5 dăm repartiţia pe categorii a acestei dimensiuni.

Acest tabel ne permite să constatăm că în seria masculină staturile se repartizează aproape egal în categoriile mică, submijlocie, mijlocie, supramijlocie şi mare, taliile foarte mari fiind excepţionale, iar cele foarte mici absente. Situaţia este însă diferită în seria feminină, în care domină procentele taliilor submijlocii şi mici (formînd împreună 60% din total).

Tabelul nr. 5

Repartiţia pe categorii a staturii

Seria masculină				Seria feminină			
categoria		nr.	%	categoria		nr.	%
F. mică	(130—149,9)	—	—	f. mică	(121—139,9)	1	1,00
Mică	(150—159,9)	16	16,00	mică	(140—148,9)	27	27,00
Submijlocie	(160—163,9)	20	20,00	submijlocie	(149—152,9)	33	33,00
Mjlocie	(164—166,9)	20	20,00	mijlocie	(153—155,9)	16	16,00
Supramijlocie	(167—169,9)	20	20,00	supramijlocie	(156—158,9)	10	10,00
Mare	(170—179,9)	22	22,00	mare	(159—167,9)	12	12,00
F. mare	(180—199,9)	2	2,00	f. mare	(168—187,9)	1	1,00

Taliile mijlocii, supramijlocii şi mari întrunesc procente mult mai mici, dar încă semnificative, în timp ce taliile extreme, foarte mici şi foarte mari, poartă un caracter excepţional.

Dimorfismul sexual pe planul staturii, exprimat prin diminuarea celei feminine, pare astfel să se exprime mai puternic decît ne-am putea aştepta, luînd în consideraţie limitele de variabilitate a categoriilor de talie, aşa cum ele au fost stabilite de R. Martin în scara sa dimorfică.

PIGMENTAŢIA IRISULUI ŞI A PĂRULUI

În tabelul nr. 6 dăm repartiţia culorii irisului (scara R. Martin şi B. K. Schultz).

Tabelul nr. 6

Repartiţia procentuală a culorii irisului

Culoarea	Seria masculină	Seria feminină
Deschisă (1 a — 2 b)	17	22
Intermediară (3—11)	50	36
Închisă (12—14)	33	42

Din examinarea cifrelor acestui tabel se constată că în populaţia din satul Mara există un oarecare dimorfism în ceea ce priveşte repartiţia culorii irisului. În timp ce în seria masculină predomină irisurile intermediare, în cea feminină irisurile de culoare închisă sînt cele care întrunesc procentul cel mai ridicat, cu toate că culorile intermediare

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

oferă încă şi aici un procent destul de înalt. Dacă reunim însă categoria deschisă cu cea intermediară în ambele serii, atunci constatăm că nuanţele deschise şi intermediare sînt cele care, luate împreună, predomină în populaţia studiată.

În tabelul nr. 7 dăm repartiţia pigmentaţiei părului (scara Fischer-Saller).

Tabelul nr. 7

Repartiţia procentuală a culorii părului

Culoarea	Seria masculină	Seria feminină
Blond închis (M—O)	—	2
Castaniu (P—T)	3	3
Brun (U—Y)	97	94
Roşcat (I—VI)	—	1

Tabelul ne permite să constatăm că atît în seria masculină, cît şi în cea feminină părul brun predomină în mod covîrşitor. Totodată trebuie observat că în seria feminină apar şi părul blond închis, precum şi cel de nuanţă roşcată, chiar dacă procentele corespunzătoare sînt extrem de joase.

Prezentăm în tabelul nr. 8 asocierile dintre pigmentaţia ochilor şi cea a părului.

Tabelul nr. 8

Asocierile tipului pigmentar al irisului cu acela al părului

Culoarea irisului		Culoarea părului		
		blondă	castanie	brună
Deschisă	♂	—	1	16
	♀	1	3	17
Intermediară	♂	—	1	49
	♀	1	—	35
Închisă	♂	—	1	32
	♀	—	—	42

Acest tabel ne permite să constatăm că în amîndouă seriile asocierile principale sînt cele ale ochilor de nuanţă intermediară cu părul brun, precum şi cele ale ochilor de nuanţă închisă cu părul brun. Din acest punct de vedere însă, se observă (aşa cum şi era de aşteptat) că, în timp ce la bărbaţi combinaţia ochi intermediari — păr brun întruneşte un procent mai ridicat, la femei combinaţia ochi de culoare închisă — păr brun este aceea care oferă un procent mai mare. În ambele serii, combinaţia păr brun — ochi de culoare deschisă prezintă încă procente destul de apreciabile, în timp ce toate celelalte combinaţii poartă un caracter sporadic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

TIPURILE ANTROPOLOGICE

Analiza de ordin populaţionist a caracterelor antropometrice şi morfologice, prezentată mai sus, precum şi studiul individualizant ne permit acum să ajungem la concluzii referitoare la tipologia populaţiei din satul Mara.

Examinînd caracterele antropologice în mod izolat, ajungem la concluzia că ele pot fi atribuite în mod predominant următoarelor tipuri: dinaric, nordic, mediteranid, contribuţia tipului alpin şi a celui esteuropid fiind mult mai modestă. La acestea trebuie să mai adăugăm şi foarte rare trăsături mongoloide.

Din punctul de vedere al contribuţiei fiecărui tip clasic, am putea califica structura antropologică a populaţiei din satul Mara drept aparţinînd unui complex dinaro-nordico-mediteranid, cu influenţe sensibile alpine şi esteuropide.

Studiul modului de asociere a caracterelor antropologice pe fiecare individ ne pune în prezenţa unor combinaţii fenotipice foarte numeroase, printre care predomină în primul rînd combinaţiile dinaro-nordico-mediteranidă, dinaro-nordico-esteuropidă, precum şi dinaro-nordico-mediterano-esteuropidă. Combinaţiile mai simple, şi anume dinaro-mediteranidă, dinaro-nordică şi nordico-alpină, apar mai puţin frecvent, celelalte combinaţii de caractere fiind foarte rare.

ÉTUDE MORPHOLOGIQUE ET TYPOLOGIQUE DE LA POPULATION DU VILLAGE DE MARA (DÉPARTEMENT DE MARAMUREŞ)

RÉSUMÉ

L'étude des caractères morphologiques et typologiques d'une série de 100 hommes et d'une série de 100 femmes, originaires du village de Mara au moins depuis trois générations, nous permet de caractériser cette population comme suit:

Les hommes offrent une moyenne de la taille qui se situe dans la catégorie moyenne, tandis que celle des femmes correspond à la catégorie sous-moyenne. Les moyennes des indices de la calotte appartiennent à la catégorie hyperbrachycéphale, hypsicéphale et tapéinocéphale, chez les deux sexes. Les visages sont en moyenne assez élevés et de largeur moyenne, ce qui correspond à un indice facial total moyen se situant dans la catégorie mésène à la limite avec la catégorie leptène. L'indice nasal moyen est leptorhinien dans les deux séries. La pigmentation offre une très grande fréquence des cheveux bruns chez les deux sexes, les iris les plus fréquents étant ceux de nuance intermédiaire ainsi que ceux de couleur brune. À ce dernier point de vue, nous constatons une certaine différence entre les hommes et les femmes, chez les premiers les yeux de couleur inter-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

médiaire étant les plus fréquents, tandis que chez les secondes ce sont les yeux bruns.

Du point de vue typologique, la population se caractérise par un complexe dinaro-nordico-méditerranide, la contribution du type alpin et du type esteuropide étant plus modeste.

BIBLIOGRAFIE

1. Cristescu M., Botezatu D., Gramatopol-Roşca M. E., Fedorovici C., *Studiul morfologic şi tipologic al populaţiei din satul Giuleşti cu o privire specială asupra evoluţiei diacronice a unor caractere,* St. cerc. antropol., 1971, **8**, *1.*
2. Necrasov O., Cristescu M., Botezatu D., Fedorovici C., *Studiul regiunii cefalo-faciale, al pigmentaţiei şi al tipului antropologic din satele Cuhea, Ieud, Dragomireşti,* St. cerc. antropol., 1968, **5**, *2.*
3. Popa R., *Cnezatul Marei,* Baia Mare, 1968.
4. Popa R., *Ţara Maramureşului în veacul al XIV-lea,* Bucureşti, 1970.

Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi,
Catedra de anatomie şi antropologie
şi Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Sectorul antropologic

Primit în redacţie la 21 iunie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

PLANȘA 4. — Câte 2 tipuri de bărbați din satul Mara.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

PLANȘA IV. — Chipuri țărănești de bărbați din satul Mara.

http://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

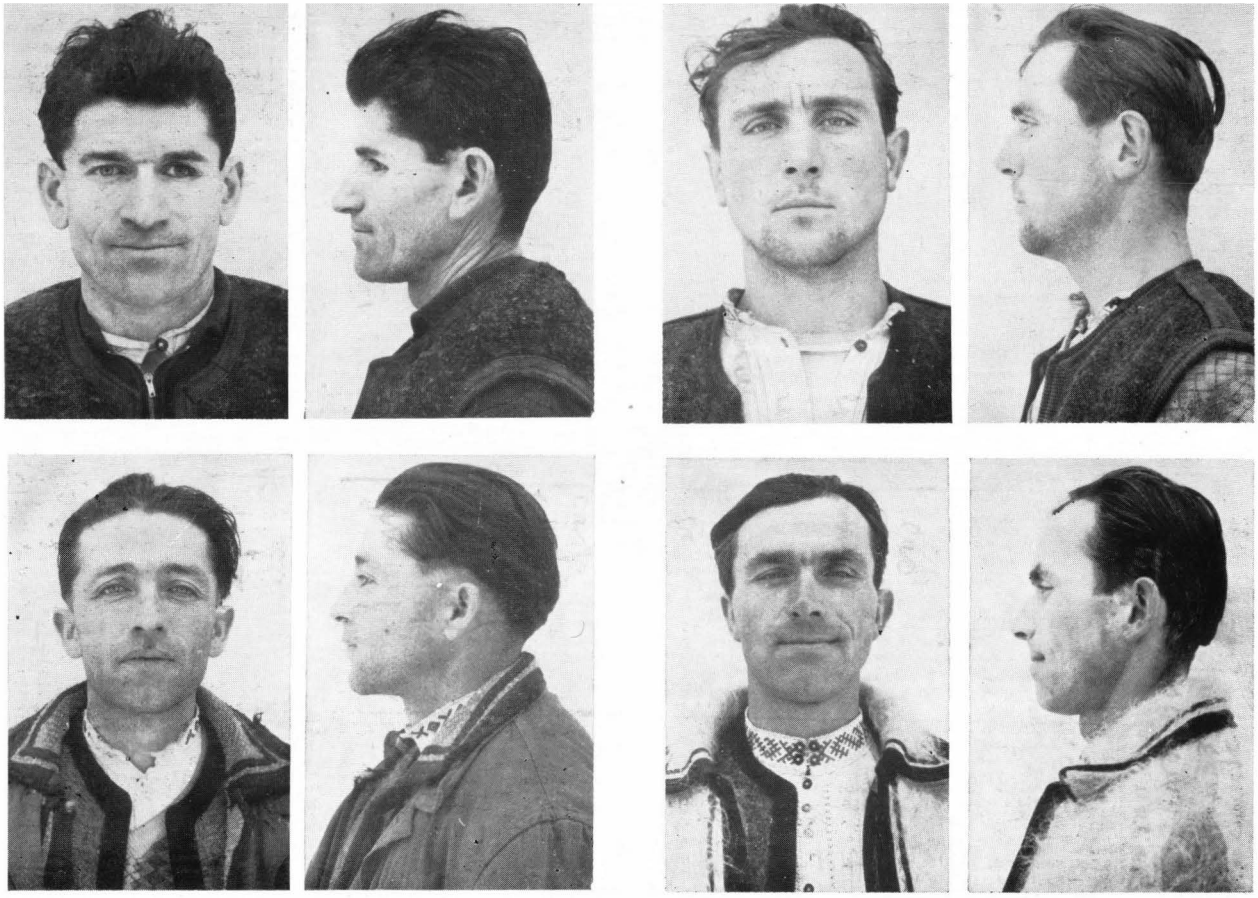

PLANȘA III. — Câteva tipuri de bărbați din satul Mara.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

PLANȘA LI. Chip de tipuri de bărbați din satul Mara.

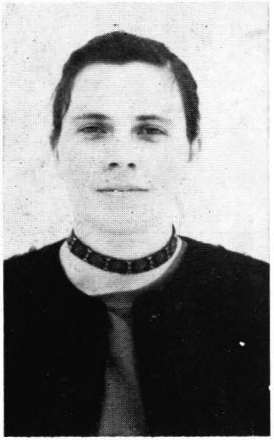

PLANȘA I. — Grecia. Epir. — Femei din Mara.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

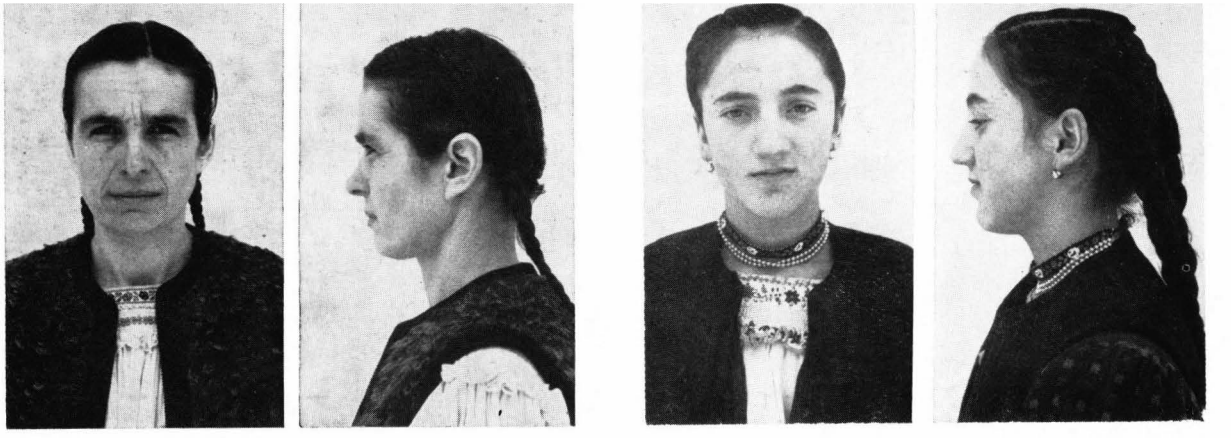

PLANȘA IV. — Chipuri tipice din satul Mara.

https://biblioteca-digitala.ro/ https://www.cimec.ro

ASPECTE ALE VARIABILITĂȚII PIGMENTAȚIEI PĂRULUI ȘI A OCHILOR CU VÎRSTA ȘI SEXUL

DE

MARIA CRISTESCU și D. BOTEZATU

572.7

Intensificarea pigmentației în decursul ontogenezei în special la populația europoidă este un fenomen semnalat de mai mulți autori. Pentru țara noastră, el a fost remarcat numai în satul Bătrîna de către H. Dumitrescu și colab.

Considerăm, pe de o parte, că acest fenomen a fost în general puțin studiat, iar pe de altă parte că manifestările sale pot varia de la populație la populație. Am apreciat că este util să întreprindem un studiu mai adîncit în cîteva sate din țara noastră a căror populație se caracterizează în perioada adultă printr-o pigmentație dizarmonică (heterocromă), ochii fiind în majoritate de culoare deschisă sau intermediară, în timp ce părul este negru sau brun.

MATERIAL ȘI METODĂ DE LUCRU

Studiul nostru se bazează pe examinarea culorii părului și a ochilor la 1025 de băieți și 1164 de fete între 6 și 15 ani, precum și la unele serii de indivizi adulți între 20 și 60 de ani, dintre care 366 bărbați și 386 femei. Întreaga populație, separată pe sexe, a fost repartizată în următoarele grupe: 6—10 ani, 11—15 ani, 20—40 ani și 41—60 ani.

Populația studiată este originară din satele Ieud, Bogdan Vodă, Dragomirești și Săliștea (jud. Maramureș). Repartiția sa pe sex și grupe de vîrstă în fiecare sat este prezentată în tabelul nr. 1.

Scara utilizată pentru aprecierea culorii părului a fost cea a lui Fischer-Saller, nuanțele A—Y fiind grupate, după acești autori, în următoarele categorii:

— păr blond foarte deschis, A;
— păr blond deschis, B—E;

ST. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. 2, P. 195—202

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Repartiţia numerică a populaţiei studiate în satele Ieud, Bogdan Vodă, Dragomireşti şi Săliştea în funcţie de vîrstă şi sex

Sate	Sexul	Vîrsta (ani)			
		6—10	11—15	20—40	41—60
Ieud	♂	155	128	42	54
	♀	212	193	60	32
Bogdan Vodă	♂	104	98	38	61
	♀	93	115	54	46
Dragomireşti	♂	140	130	60	30
	♀	108	120	65	30
Săliştea	♂	149	121	31	50
	♀	156	167	55	44

— păr blond, F—L;
— păr blond închis, M—O;
— păr şaten, P—T;
— păr brun-negru, U—Y.

În cadrul ultimei categorii noi am separat două subcategorii: brun (U—W) şi negru (X—Y).

Pentru culoarea ochilor am utilizat scara Martin-Schultz cu următoarele repartizări pe categorii, după aceiaşi autori:

— ochi albaştri, 1 a — 2 b;
— ochi de culoare intermediară deschisă, 3—6;
— ochi de culoare intermediară închisă, 7—11;
— ochi bruni, 12—16.

REZULTATE

1. VARIABILITATEA CU VÎRSTA ŞI SEXUL A CULORII PĂRULUI

Avînd în vedere că diferenţele în ceea ce priveşte pigmentaţia părului la populaţiile celor 4 sate studiate sînt, în perioada adultă, destul de mici (deoarece cea din satul Săliştea este ceva mai puţin pigmentată decît celelalte trei), pentru sesizarea fenomenelor generale am urmărit mai întîi evoluţia pigmentaţiei părului în funcţie de vîrstă şi sex pe ansamblul populaţiei din cele 4 sate de pe valea Izei. Rezultatele obţinute în urma prelucrării statistice a datelor sînt înscrise în tabelul nr. 2.

Din analiza frecvenţelor înscrise în acest tabel se constată pentru ambele sexe următoarele:

a) La populaţia studiată de noi, în toate etapele ontogenetice luate în consideraţie limitele de variabilitate a culorii părului se înscriu

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Repartiția procentuală pe grupe de vîrstă și sex a populației din satele Ieud, Bogdan Vodă, Dragomirești și Săliștea (seria sintetică) în funcție de culoarea părului

Culoarea ochilor	6—10 ani		11—15 ani		20—40 ani		41—60 ani	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
				Seria masculină				
M	5		0,91	5		1,04	1		0,57	2		1,04
N	2	2,54	0,36	2	2,70	0,41	—	1,14	—	—	1,56	—
O	7		1,27	6		1.25	1		0,57	1		0,52
P	17		3,10	9		1,88	1		0,57	2		1,04
Q	7		1,27	3		0,62	2		1,15	1		0,52
R	26	24,24	4,74	16	18,84	3,35	—	3,45	—	2	6,74	1,04
S	15		2,73	12		2,51	—		—	1		0,52
T	68		12,40	50		10,48	3		1,73	7		3,62
U	128		23,35	102		21,38	16		9,24	10		5,18
V	101	60,94	18,43	86	63,93	18,03	18	43,91	10,40	13	31,08	6,73
W	105		19,16	117		24.52	42		24,27	37		19,17
X	46		8,39	50		10,48	71		41,04	65		33,67
Y	21	12,22	3,83	19	14,46	3,98	18	51,44	10,40	52	60,61	26,94
				Seria feminină				
M	20		3,51	7		1,17	—		—	1		0,65
N	3	5,97	0,53	4	2,17	0,67	—	1,70	—	—	0,65	—
O	11		1.93	2		0,33	4		1,70	—		—
P	21		3,70	17		2,85	2		0,85	1		0,65
Q	9		1,58	13		2,18	4		1,70	1		0,65
R	40	25,48	7,02	21	22,32	3,53	4	7,67	1,70	2	5,89	1,30
S	14		2,46	13		2,18	1		0,43	—		—
T	61		10,72	63		10,58	7		2,99	5		3,29
U	148		26,01	142		23,86	24		10,25	13		8,55
V	98	60,98	17,22	115	65,02	19,32	19	47,85	8,12	15	34,83	9,86
W	101		17,75	130		21,84	69		29,48	28		18,42
X	38	7,56	6,68	55	11,42	9,24	78	42,74	33,34	54	56,59	34,87
Y	5		0,88	13		2,18	22		9,40	33		21,72

numai între nuanțele M și Y ale scării Fischer-Saller. Nuanțele A—L nu au fost niciodată întîlnite.

b) Părul blond (M, N, O) este foarte rar întîlnit în toate etapele de vîrstă, diferențele dintre copii și adulți fiind în această privință nesemnificative.

c) La copii, culoarea predominantă a părului este șaten închis (U, V, W) la ambele grupe de vîrstă, această categorie întrunind procente net majoritare, al doilea loc ca frecvență ocupîndu-l culoarea șaten deschis (Q—T), iar părul negru (X—Y) fiind întîlnit în frecvențe relativ

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

joase (12,22 şi 14,46%). La adulţi, în ambele etape de vîrstă (20—40 şi 41—60 ani) culoarea predominantă este, din contra, cea neagră; urmează apoi, în ordinea frecvenţei, culoarea şaten închis, cea şaten deschis fiind foarte rară.

Se poate deci conchide că progresiv cu vîrsta are loc o intensificare a pigmentaţiei. La copii, de la prima etapă de vîrstă la cea de-a doua se petrec o descreştere a nuanţelor şaten deschis şi o creştere a celor şaten închis şi brun (de mare amploare însă). De la etapa peripuberală (11—15 ani) la etapa adultă (20—40 ani) se continuă descreşterea frecvenţei părului şaten deschis şi a celui şaten închis (brun), crescînd în mod masiv frecvenţele părului negru. Această evoluţie cu vîrsta a pigmentaţiei face ca în etapa copilăriei curba distribuţiei nuanţelor părului să prezinte un caracter mult mai simetric decît în etapa adultă. Are loc deci, progresiv cu vîrsta, o puternică deplasare a frecvenţelor spre nuanţele închise, astfel încît la maturi curba capătă un aspect aproape sigmoid.

Pentru a putea realiza adaptarea curbelor noastre teoretice la curba teoretică normală, am recurs la transformarea numerică a diferitelor nuanţe ale scării Fischer-Saller, obţinînd astfel valori cuprinse între 1 şi 25 (limitele valorilor în seriile noastre au fost între 13 şi 25). Aceasta ne-a dat posibilitatea să calculăm media, deviaţia standard (tabelul nr. 3) şi χ^2. Ne-am permis să recurgem la metoda de transformare a unui caracter calitativ într-un caracter cantitativ pe baza faptului că şi alţi autori au procedat în aceeaşi manieră (de exemplu Cummins pentru punctele de terminaţie ale liniilor principale ale mîinii). Aceasta cu atît mai mult cu cît, după cum se exprimă Olivier, „aceste notaţii corespund finalmente la ceva cantitativ".

Tabelul nr. 3

Parametrii de poziţie şi dispersie ai culorii părului (după transformarea cantitativă a scării Fischer-Saller) calculaţi pe grupe de vîrstă

Grupa de vîrstă	Seria masculină		Seria feminină	
	M	σ	M	σ
Grupa I (6—10 ani)	21,27	2,26	20,92	2,57
Grupa II (11—15 ani)	21,58	2,19	21,35	2,20
Grupa III (20—40 ani)	23,06	1 71	22,73	2,03
Grupa IV (41—60 ani)	23,27	2,08	23,19	1,86

În toate cazurile, χ^2 obţinut este mult superior celui din tabelele Fischer pentru numărul de grade de libertate respective (χ^2 variază de la 68,42 pînă la 180,54 la diversele grupe de vîrstă pentru cele două sexe, deci superior totdeauna valorilor din tabelul Fischer pentru gradele de libertate respective, care variază între 9,48 şi 16,91).

În felul acesta, pentru nici una din etapele de vîrstă considerate nu s-a testat o distribuţie gaussiană a culorii părului, deşi distribuţia este relativ mai simetrică la copii, la adulţi devenind, aşa cum am arătat, aproape sigmoidă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Dacă analizăm variabilitatea pigmentației părului la nivelul populației fiecărui sat, constatăm că în satele Bogdan Vodă și Ieud la seriile de adulți frecvența părului negru este mai ridicată, atît la bărbați (70,70 și 63,54%), cît și la femei (54,00 și 55,46%), în raport cu celelalte două sate (Dragomirești ♂ 51,11%, ♀ 47,37%; Sălișstea ♂ 35,80%, ♀ 36,26%).

Aceste diferențe nu se regăsesc însă la copii, unde uneori, din contra, se întîlnește o frecvență mai mare de păr deschis la copiii unui sat în care adulții se caracterizează printr-o pigmentație relativ mai închisă. Astfel, de exemplu, în satul Bogdan Vodă, unde adulții se disting printr-o pigmentație a părului relativ mai închisă decît cei din satul Sălișstea, seria de fete de 6—10 ani prezintă păr șaten în proporție de 34,42%, iar păr brun în proporție de 47,32%, în timp ce în cel de-al doilea sat părul șaten se întîlnește la numai 21,00%, iar părul brun la 69,23% din cazuri.

Se poate deci presupune că există ritmuri de pigmentare diferite în diversele populații determinate probabil ereditar, care fac ca unele populații să fie mai constante în decursul ontogenezei din punctul de vedere al evoluției pigmentației părului.

Ca rezultat, unele populații cu o pigmentație a părului mai deschisă în copilărie pot deveni în perioada adultă cu un păr în ansamblu mai închis decît altele care în copilărie au prezentat fie o distribuție asemănătoare, fie chiar, din contra, un păr mai închis.

La populația studiată de noi, părul negru (X—Y) prezintă factori ereditari (de apariție!), a căror manifestare fenotipică se realizează cel mai tîrziu (uneori și după 40 de ani).

În ceea ce privește diferențele sexuale (tabelul nr. 2), populația feminină din toate grupele de vîrstă studiate ale seriei sintetice se caracterizează printr-o frecvență relativ mai mică a nuanțelor închise decît populația masculină. Cea mai mare amploare a diferențelor sexuale se înregistrează la grupa de vîrstă cuprinsă între 20 și 40 de ani, dovedind influențe de ordin hormonal, deoarece această perioadă de vîrstă corespunde cu maximum de diferențiere și activitate hormonal-sexuală.

2. VARIABILITATEA CU VÎRSTA ȘI SEXUL A CULORII OCHILOR

În tabelul nr. 4 am înscris distribuția populațiilor din cele 4 sate studiate (seria sintetică), repartizate în cele 4 grupe de vîrstă considerate, în funcție de culoarea ochilor.

Analiza cifrelor acestui tabel ne înfățișează o variabilitate surprinzătoare a distribuției culorii ochilor atît prin amploarea diferențelor procentuale de la o grupă de vîrstă la alta, cît și prin sensul lor, care este contrar datelor clasice. Într-adevăr, dacă este cunoscut din literatură că pigmentația ochilor se închide cu vîrsta, în seriile noastre, din contra, frecvențele ochilor de culoare deschisă la copii (de ambele sexe) sînt semnificativ mai mici decît la adulți. Așa, de exemplu, ochii albaștri la seria matură de bărbați se găsesc în procent aproape dublu (27,39%) față de băieții din prima grupă de vîrstă (14,82%), unde predomină în mod majoritar ochii bruni (42,19%) și cei intermediari închiși (31,87%).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 4

Repartiţia procentuală pe grupe de vîrstă şi sex a populaţiei din satele Bogdan Vodă, Ieud, Dragomireşti şi Săliştea (seria sintetică) în funcţie de culoarea ochilor

Culoarea ochilor	6—10 ani		11—15 ani		20—40 ani		41—60 ani	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
				Seria masculină				
1a—2b	82	14,82	81	16,82	41	23,68	51	27,39
3—6	61	11,03	89	18,49	47	27,16	47	23,86
7—11	176	31,87	137	28,47	29	16,78	43	21,82
12—14	233	42,19	174	36,18	56	32,39	53	26,89
				Seria feminină				
1a—2b	81	14,13	100	16,68	33	13,99	30	19,35
3—6	71	12,38	76	12,68	59	25,01	33	21,29
7—11	148	25,83	174	29,01	66	27,96	43	27,74
12—14	273	47,64	250	41,67	78	33,05	49	31,61

Asemenea diferenţe, desigur, nu mai pot fi puse pe seama unor fluctuaţii cu vîrsta ale culorii ochilor, chiar dacă şi Olivier găseşte la franco-vietnamezi tendinţa că subiecţii mai tineri prezintă ochi de culoare mai închisă (variaţia aici fiind însă uşoară şi nesemnificativă statistic).

Este vorba probabil de modificări de ordin genetic care au intervenit de la o generaţie la alta, al căror determinism rămîne deocamdată neclarificat. Studiul longitudinal şi totodată la nivel de familie început de noi în aceste sate sperăm să ne aducă o serie de precizări.

În ceea ce priveşte diferenţele sexuale se înregistrează o tendinţă ca femeile să prezinte ochi de culoare uşor mai închisă decît bărbaţii la toate nivelele de vîrstă (tabelul nr. 4).

3. VARIABILITATEA PIGMENTAŢIEI PĂRULUI ŞI A OCHILOR ÎN FUNCŢIE DE MATURITATEA SEXUALĂ

În tabelul nr. 5 dăm distribuţia subiecţilor în funcţie de culoarea ochilor şi a părului, calculată separat pentru fetele şi băieţii puberi comparativ cu cei impuberi la nivelul clasei de vîrstă de 14 ani (singura unde a fost asigurată statistic).

Tabelul nr. 5 arată că atît fetele, cît şi băieţii puberi prezintă la nivelul aceleiaşi clase de vîrstă frecvenţe relativ mai mari de nuanţe închise decît impuberii, atît în ceea ce priveşte culoarea părului, cît şi a ochilor.

Rezultatele noastre susţin astfel datele clasice cu privire la sensul modificărilor pigmentaţiei o dată cu realizarea pubertăţii. Materialul nostru dovedeşte însă că evoluţia pigmentaţiei părului spre nuanţe mai închise continuă cu şi mai multă intensitate în perioada postpuberală şi chiar în perioada maturităţii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 5

Repartiția procentuală a fetelor și a băieților puberi și impuberi în funcție de pigmentație

Categorii	Băieți				Fete			
	puberi		impuberi		pubere		impubere	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
Păr								
M—O	1	2,27	1	1,96	—	—	1	1,79
P—T	5	11,36	12	23,53	7	14,00	14	25,01
U—W	32	72,73	34	66,67	36	72,00	34	60,70
X—Y	6	13,64	4	7,84	7	14,00	7	12,50
Ochi								
1a—2b	10	22,63	11	21,46	7	14,00	7	12,27
3— 6	7	15,91	9	17,64	4	8,00	10	17,54
7—11	11	25,00	19	37,24	18	36,00	17	28,31
12—14	16	36,37	12	23,53	21	42,00	23	40,35

4. ASOCIAȚIA CULORII PĂRULUI ȘI A OCHILOR

Pe baza unui tabel de contingență cu dublă intrare am analizat modul de asociere a culorii părului cu cea a ochilor (tabelul nr. 6). După cum era de așteptat, frecvența heterocromilor glaucopi este mai puțin pronunțată la copii decît la adulți.

Tabelul nr. 6

Asocierea pigmentației părului cu pigmentația ochilor (%)

Ochi / Păr	Copii				Adulți			
	blond	șaten	brun	negru	blond	șaten	brun	negru
Albaștri	1,42	6,93	7,65	0,51	1,09	2,73	15,02	6,55
Intermediari	1,12	11,42	27,14	4,59	—	1,63	16,39	26,77
Negri	0,30	4,28	25,81	8,77	0,27	0,81	5,73	22,95

La copii, modalitățile cele mai frecvente de asociere a pigmentației părului cu cea a ochilor sînt următoarele:

— ochi albaștri cu păr șaten și brun (în frecvențe aproape egale);
— ochi intermediari cu păr brun;
— ochi bruni cu păr brun.

La adulți, situația din punctul de vedere al maximului de frecvență a modului de asociere este următoarea:

— ochi albaștri cu păr brun;
— ochi intermediari cu păr negru;
— ochi bruni cu păr negru.

Rezultă deci că în populația studiată de noi caracterul heterogen al pigmentației părului și a ochilor este deosebit de pronunțat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTS DE LA VARIABILITÉ DE LA PIGMENTATION DES YEUX ET DES CHEVEUX SELON L'ÂGE ET LE SEXE

RÉSUMÉ

Les auteurs analysent la variabilité de la pigmentation des yeux et des cheveux, dans la population de 4 villages de Maramureş (à structure anthropologique assez unitaire). Les sujets sont répartis d'après le sexe et l'âge en 8 groupes (4 groupes masculins et 4 groupes féminins, selon le tableau 1).

On constate une augmentation du pourcentage des cheveux foncés dans les groupes âgés, en comparaison des plus jeunes. Les auteurs apprécient que ce phénomène peut signifier une intensification continue de la pigmentation individuelle, non seulement au moment de la puberté, mais aussi durant la période post-pubérale.

Pour ce qui est de la pigmentation des yeux, la grande fréquence des iris clairs dans les classes d'âge mûr, en comparaison des premières classes d'âge (déterminée génétiquement) ne permet pas de suivre la variabilité avec l'âge de ce caractère au moyen d'une étude transversale, cette dernière étant ici masquée par le facteur génétique.

BIBLIOGRAFIE

1. Chamla M. C., *Note sur l'évolution de la pigmentation des cheveux et des yeux des Français entre 1880 et 1940*, Biotypologie, 1964, **XXV**, *3—4*.
2. Dumitrescu H., Tibera-Dumitru M., Dumitrescu M., *Distribuţia complexului pigmentar. Cercetări antropologice în ţinutul Pădureni — satul Bătrîna*, Bucureşti, 1966.
3. Olivier G., *Anatomie anthropologique*, Paris, 1965.
4. Olivier G., *Les caractères descriptifs des métis franco-vietnamiens*, Bull. Mém. Soc. Anthrop., Paris, 1967, **12**, *1*.
5. Saller K., *Lehrbuch der Anthropologie*, Stuttgart, 1964.

Centrul de cercetări biologice
Iaşi

Primit în redacţie la 21 iunie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTE DE ORDIN CONSTITUȚIONAL ALE POPULAȚIEI DIN MARA

DE

MARIA ELENA GRAMATOPOL-ROȘCA, ANA LAZĂR-ȚARCĂ, GH. ȘTEFĂNESCU și OLIMPIA TUDOSE

572.512

Studiul nostru este realizat pe un eșantion din populația adultă a satului Mara, reprezentat printr-un număr de 100 de bărbați și 100 de femei în vîrstă între 20 și 60 de ani.

Diagnoza tipurilor constituționale s-a făcut după metoda lui M. Barbara. Valorile statistice ale dimensiunilor și indicilor corporali cu care se operează în această metodă constituțională sînt redate în tabelul nr. 1.

REZULTATELE OBȚINUTE

Încadrarea indivizilor în categoriile sistemului lui M. Barbara (tabelul nr. 2), stabilite prin considerarea raportului dintre dezvoltarea trunchiului și cea a membrelor, reflectă caracteristicile variabilității constituționale a populației studiate, pe care le vom analiza în cele ce urmează prin prezentarea frecvențelor de realizare ale tipurilor principale și ale subtipurilor lor.

Normotipii dețin o frecvență de 8% la bărbați și 10% la femei, remarcîndu-se la bărbați o ușoară predominanță a subtipului microsomic armonic (5%) față de subtipul macrosomic armonic (2%) și cel mediu (1%), în timp ce la femei predomină ușor, cu frecvențe egale (4%), subtipurile microsomic armonic și macrosomic armonic în comparație cu subtipul mediu (2%).

Longitipii reprezintă 50 și, respectiv, 51% din bărbații și femeile eșantionului.

La bărbați, cea mai mare frecvență o deține longitipul deficitar T−<M−(17%), urmînd, cu frecvențe egale (11%), longitipul excedentar T+<M+ și longitipul cu antagonism.

Celelalte două subtipuri, longitipul excedentar T o<M+ și longitipul deficitar T−<M o, prezintă frecvențe de numai 6 și, respectiv, 5%.

ST. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. 2, P. 203–207

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Valorile statistice ale dimensiunilor şi indicilor corporali (♂ şi ♀)

Caracterul	Sexul	Nr.	Intervalul de variaţie	M	m	σ	V
Statură	B	100	150—185	166,37	0,39	6,56	3,94
	F	100	139—168	152,38	0,35	5,87	3,85
Înălţime stern (sst-xy)	B	100	10—20	15,64	0,08	1,40	8,95
	F	100	10—18	14,67	0,08	1,37	9,33
Înălţime abdomen superior (xy-epg)	B	100	8—21	15,23	0,13	2,20	14,44
	F	100	8—18	13,27	0,08	1,83	13,79
Înălţime abdomen inferior (epg-sy)	B	100	11—25	18,50	0,12	2,09	11,29
	F	100	10—24	17,25	0,13	2,26	13,10
Lungimea membrului super. (a-art. rad. carp.)	B	100	51—71	58,10	0,19	3,27	5,62
	F	100	39—60	51,20	0,17	2,98	5,82
Lungimea membrului inf. (sy-sph)	B	100	71—90	79,18	0,23	3,97	5,01
	F	100	64—85	73,36	0,24	4,09	5,57
Diametrul toracic antero-posterior	B	100	15—23	19,72	0,09	1,59	8,06
	F	100	14—22	17,31	0,08	1,43	8,26
Diametrul toracic transvers	B	100	21—33	27,52	0,11	1,85	6,72
	F	100	21—30	24,59	0,09	1,62	6,58
Diametrul hipocondriac antero-posterior	B	100	16—26	20,56	0,10	1,81	8,80
	F	100	14—22	16,88	0,08	1,48	8,76
Diametrul hipocondriac transvers	B	100	23—30	27,55	0,10	1,74	6,31
	F	100	20—28	22,54	0,09	1,59	7,05
Diametrul biiliac	B	100	24—33	29,08	0,09	1,62	5,57
	F	100	25—34	29,02	0,10	1,75	6,03
Indice torace	B	100	5—15	8,37	0,09	1,56	18,63
	F	100	4— 9	5,98	0,06	1,13	18,89
Indice abdomen superior	B	100	4—13	8,51	0,10	1,80	21,15
	F	100	3—10	5,39	0,07	1,31	24,30
Indice abdomen inferior	B	100	6—16	10,83	0,10	1,81	16,71
	F	100	5—18	8.31	0,11	1,87	22,50
Indice abdomen total	B	100	12—28	19,34	0,16	2,81	14,52
	F	100	9—25	13,47	0,13	2,28	16,92
Indice trunchi	B	100	18—41	27,98	0,24	4,05	14,47
	F	100	13—35	19,53	0,17	2,98	15,25
Indice membre	B	100	123—159	137,37	0,39	6,57	4,78
	F	100	109—146	124,52	0,30	6,29	5,05

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

La femei se detașează ca frecvență aceleași trei subtipuri ca și la bărbați, frecvența cea mai mare fiind deținută însă de longitipul cu antagonism (16%), urmat de longitipul excedentar T+<M+ (15%) și longitipul deficitar T−<M− (13%), celelalte două subtipuri, longitipul excedentar T o<M+ și longitipul deficitar T−<M o, avînd frecvențe mai mici, de 4 și, respectiv, 3%.

Tabelul nr. 2

Repartizarea indivizilor în categoriile sistemului lui M. Barbara

	Categorii tipologice		Bărbați		Femei	
			nr.	%	nr.	%
Normotipi	subtip mediu	T o =Mo	1	1,00	2	2,00
	macrosomic armonic	T+=M+	2	2,00	4	4,00
	microsomic armonic	T−=M−	5	5,00	4	4,00
Longitipi	longitip excedentar	T+<M+	11	11,00	15	15,00
	longitip excedentar	T o <M+	6	6,00	4	4,00
	longitip cu antagonism	T−<M+	11	11,00	16	16,00
	longitip deficitar	T−<M−	17	17,00	13	13,00
	longitip deficitar	T−<M o	5	5,00	3	3,00
Brahitipi	brahitip excedentar	T+>M+	9	9,00	5	5,00
	brahitip excedentar	T+>M o	6	6,00	1	1,00
	brahitip cu antagonism	T+>M−	13	13,00	11	11,00
	brahitip deficitar	T−>M−	9	9,00	15	15,00
	brahitip deficitar	T o >M−	5	5,00	7	7,00

Brahitipii, care totalizează 42% dintre bărbați și 39% dintre femei prezintă următoarele frecvențe ale subtipurilor:

La bărbați, cel mai frecvent este subtipul brahitip cu antagonism (13%), urmat, cu frecvențe egale (9%), de brahitipul excedentar T+>M+ și brahitipul deficitar T−>M−. Brahitipul excedentar T+>M o și brahitipul deficitar T o >M− au frecvențe mai mici, de 6 și, respectiv, 5%.

La femei predomină brahitipul deficitar T−>M− (15%) și brahitipul cu antagonism (11%), urmînd brahitipul deficitar T o >M− (7%), brahitipul excedentar T+>M+ (5%) și brahitipul excedentar T+ +>M o (1%).

Se poate remarca deci că, spre deosebire de longitipi, unde cele trei subtipuri predominante sînt aceleași la cele două sexe, brahitipii au numai două subtipuri predominante la ambele sexe (brahitipul cu antagonism și brahitipul deficitar T−>M−).

CONCLUZII

Luînd în considerație cele trei tendințe mari de variabilitate tipologică, se constată că populația din Mara, atît bărbații, cît și femeile, prezintă, în raport cu o normalitate constituțională slab reprezentată

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

(8% la bărbaţi şi 10% la femei), o tendinţă mai accentuată spre longitipie (50% la bărbaţi şi 51% la femei) decît spre brahitipie (42% la bărbaţi şi 39% la femei). Această situaţie a fost întîlnită de noi şi în studii anterioare, efectuate asupra unor populaţii din aceeaşi zonă geografică (Giuleşti, Cuhea, Ieud, Dragomireşti), în care s-a folosit de asemenea metoda tipologică a lui M. Barbara, aşa cum se poate vedea din datele prezentate în tabelul nr. 3.

Tabelul nr. 3

Frecvenţa tipurilor constituţionale principale la populaţia din satele Mara, Giuleşti, Cuhea, Ieud şi Dragomireşti (după metoda M. Barbara)

Categorii tipologice	Sex	Mara		Giuleşti		Cuhea, Ieud, Dragomireşti (serie sintetică)	
		nr.	%	nr.	%	nr.	%
Longitipi	♂	50	50,00	47	47,00	59	48,76
	♀	51	51,00	48	51,06	50	49,01
Normotipi	♂	8	8,00	11	11,00	13	10,74
	♀	10	10,00	3	3,19	3	2,94
Brahitipi	♂	42	42,00	35	35,00	49	40,49
	♀	39	39,00	38	40,43	49	48,03

În cadrul acestei structuri constituţionale asemănătoare în tendinţele ei majore, există la populaţia din Mara, la toate cele trei categorii tipologice principale, unele diferenţe (nesemnificative din punct de vedere statistic) faţă de populaţia din Giuleşti şi cea din Cuhea, Ieud, Dragomireşti.

Se remarcă astfel la bărbaţii din Mara o uşoară predominanţă a longitipilor şi brahitipilor, în timp ce normotipii sînt mai slab reprezentaţi decît în celelalte două populaţii.

Femeile din Mara prezintă la longitipi o frecvenţă aproximativ egală cu a celorlalte două populaţii, brahitipii avînd o frecvenţă mai mică, iar normotipii, din contră, mai mare. Trebuie remarcat din nou că aceste diferenţe, aparent mari în cazul normotipilor, sînt nesemnificative din punct de vedere statistic.

ASPECTS D'ORDRE CONSTITUTIONNEL DE LA POPULATION DU VILLAGE MARA (DÉPARTEMENT DE MARAMUREŞ)

RÉSUMÉ

La population du village de Mara, étudiée du point de vue des types constitutionnels (selon la méthode de M. Barbara), au moyen de deux échantillons formés de 100 hommes et de 100 femmes (âgés de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

20 à 60 ans), est caractérisée par une fréquence plus élevée de longitypes (50% chez les hommes et 51% chez les femmes) que de brachytypes (42% chez les hommes et 39% chez les femmes).

En comparaison avec les populations des villages de Giulești, Cuhea, Ieud et Dragomirești (situés dans la même zone), étudiées selon la même méthode, la population du village de Mara offre les mêmes caractéristiques du point de vue de la fréquence des types constitutionnels.

BIBLIOGRAFIE

1. Barbara M., *Etat actuel des études italiennes sur les constitutions humaines*, Rap. III Congr. Bureau Int. d'Anthr. diff., Mayence, 1954.
2. Comas J., *Manual di antropologia fisica*, Mexico, 1957.
3. Olivier G., *Morphologie et types humains*, Paris, 1965.
4. Pende N., *Les biotypes de base*, Tr. Med. Biot., Paris, 1955.
5. Râmneamțu P., *Cercetări asupra constituției umane la români*, Bul. eug. și biopol., 1912, **XIII**, 5–8.
6. Roșca Maria Elena, Tudose Olimpia, *Contribuție la studiul tipurilor constituționale ale populației din Maramureș*, St. cerc. antropol., 1969, **6**, *2*.
7. Roșca Maria Elena, Lazăr-Țarcă Ana, Ștefănescu Gh., Tudose Olimpia, *Aspecte de ordin constituțional ale populației din Giulești*, St. cerc. antropol., 1971, **8**, *1*.
8. Schreider E., *Les types humains*, Paris, 1937.

Centrul de cercetări biologice
Iași

Primit în redacție la 21 iunie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

REPARTIȚIA GRUPELOR SANGUINE DIN SISTEMELE 0AB ȘI MN ȘI A FACTORILOR LOR EREDITARI ÎN JUDEȚUL MARAMUREȘ

NOTA II. STUDIUL FRECVENȚEI GRUPELOR SANGUINE DIN SISTEMELE 0AB ȘI MN ÎN SATUL MARA

DE

ANA-CEZARINA TEODORESCU-BĂLTEANU și D. RADU

612.118.221.2 : 572.7

Pe linia cercetărilor antropologice complexe întreprinse de colectivul ieșean asupra populației Maramureșului se înscrie și lucrarea de față. Aceasta studiază frecvența grupelor sanguine din sistemul 0AB și MN la populația din Mara, sat situat în valea rîului cu același nume.

MATERIAL ȘI METODĂ DE LUCRU

Studiul nostru a fost realizat pe indivizi originari din acest sat de cel puțin trei generații, constituind o serie de 263 de indivizi pentru sistemul 0AB și 200 de indivizi pentru sistemul MN. În lucrarea de față s-au analizat datele obținute în satul Mara comparativ cu cele din satul Giulești, așezat tot în bazinul rîului Mara, și cu cele din trei sate situate pe valea rîului Iza (Ieud, Bogdan Vodă și Dragomirești). De asemenea, datele noastre au fost comparate cu cele privind ansamblul populației din județul Maramureș, precum și cu cele referitoare la întreaga populație a țării (serie sintetică).

REZULTATE

Tabelul nr. 1 cuprinde datele privind frecvența grupelor sanguine din sistemul 0AB obținute în satul Mara, precum și la eșantioanele de comparație considerate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Frecvența grupelor sanguine OAB, a factorilor ereditari și a indicelui biochimic

Localitatea	Nr. indiv.	0	T	A	T	B	T	AB	T	Ind. biochim.	r	p	q	Autori
Mara	263	60 22,82 ±2,44	1,13	143 54,38 ±3,00	0,93	43 16,34 ±2,23	0,29	17 6,46 ±1,41	0,08	2,66	48,00	38,00	14,00	Teodorescu-Bălteanu și D. Radu (1970)
Giulești	416	127 30,52 ±2,50		206 49,53 ±2,44		59 14,19 ±1,70		24 5,76 ±0,30		2,77	54,60	33,90	11,50	Teodorescu-Bălteanu și D. Radu (1970)
Satele din valea Izei (Ieud, Bogdan Vodă, Dragomirești)	1204	377 31,31 ±1,33	1,45	572 47,61 ±1,43	1,47	184 15,28 ±1,30	0,17	71 5,89 ±0,67	0,08	2,48	55,40	32,40	12,10	D. Botezatu și colab. (1968)
Jud. Maramureș (serie sintetică)	20130	6486 32,22	1,66	8660 43,02	2,67	3591 17,84	0,26	1393 6,92	0,14	2,01	56,76	29,25	13,26	Mureșan și Major (1964)
Jud. Maramureș (serie sintetică)	1497	561 34,53 ±1,28	1,41	616 41,01 ±1,40	2,99	255 17,10 ±0,96	0,12	110 7,34 ±0,13	0,13	1,97	58,87	28,20	13,10	O. Necrasov și colab. (1967)
România (serie sintetică)	175337	58966 33,63	1,97	73519 41,93	2,93	29509 16,83	0,08	13362 7,62	0,19	2,02	57,99	28,97	13,08	O. Necrasov și colab. (1967)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Din datele obținute în satul Mara, rezultă următoarea eșalonare a frecvenței: grupa A 54,38%, grupa 0 22,82%, grupa B 16,34%, grupa AB 6,46%.

Comparînd datele noastre asupra satului Mara cu cele obținute în satul Giuleşti, constatăm o frecvență puțin mai ridicată a grupelor A, B şi AB la primul față de al doilea. Grupa 0 se prezintă la satul Mara cu un procent mai mic decît la eșantionul de comparație. Diferențele obținute nu sînt semnificative din punct de vedere statistic. Valoarea indicelui biochimic obținută la populația din Mara este puțin inferioară celei de la populația din Giuleşti. De asemenea, valoarea factorului genetic „r" este puțin inferioară la populația din Mara față de populația eșantionului de comparație, pe cînd valorile lui „p" şi „q" sînt superioare la prima serie față de a doua.

Din analiza comparativă a datelor obținute în satul Mara cu cele obținute pentru satele din valea Izei, reiese superioritatea valorii frecvenței grupei A pentru primul față de cea obținută la cele din urmă. Frecvența grupei 0 la seria studiată este mai mică decît la seria de comparație, în timp ce frecvența grupelor B şi AB este mai mare la prima serie decît la a doua. Toate diferențele obținute nu sînt însă semnificative statistic. Valoarea factorului genetic „r" la populația din Mara este iarăşi inferioară celei obținute în cele trei sate din valea Izei, în timp ce valorile factorilor „p" şi „q" sînt superioare la primul față de cele obținute la seria de referință. Indicele biochimic al populației din primul sat este superior celui obținut la satele de pe Iza.

Comparînd datele noastre cu cele obținute de alți autori pe serii sintetice provenite din județul Maramureş, pentru a integra caracteristicile grupale ale populației din Mara în întreaga regiune, constatăm că frecvența grupei A în satul Mara este mai ridicată decît la eșantionul studiat de Mureşan şi colab., precum şi la cel studiat de Olga Necrasov şi colab. Aceste diferențe sînt semnificative statistic, T avînd o valoare superioară lui 2,0. Frecvența grupelor 0, B şi AB este mai mică în satul Mara decît la cele două eșantioane de comparație, fără a înregistra diferențe semnificative statistic. Aşa cum este de aşteptat, valoarea factorului „r" pentru satul Mara este inferioară valorilor obținute la cele două eșantioane de comparație, pe cînd valorile factorilor „p" şi „q" sînt superioare celor obținute la seriile de referință.

Din analiza comparativă a datelor noastre privind satul Mara cu cele obținute de Olga Necrasov şi colab. la seria sintetică a țării, se constată diferențe semnificative statistic în ceea ce priveşte frecvența grupei A. Astfel, Mara se prezintă cu un procent mai ridicat. Frecvența grupelor 0, B şi AB este mai scăzută la Mara decît la seria sintetică a țării. Diferențele obținute nu sînt însă semnificative statistic. Valoarea factorului „r" pentru Mara este inferioară celei obținute la eșantionul de referință, pe cînd valorile lui „p" şi „q" sînt superioare celor obținute la acesta. Indicele biochimic obținut la Mara este superior celui de la seria sintetică.

În lucrarea noastră se verifică încă o dată la satul Mara, care prezintă o accentuată izolare geografică, constatarea mai veche, făcută de Olga Necrasov, potrivit căreia la populația din zona submontană a Carpaților românești există de cele mai multe ori o tendință de creştere a grupei A şi a factorului ereditar „p".

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

GRUPELE SISTEMULUI MN

În tabelul nr. 2 dăm frecvenţa grupelor din sistemul MN şi a factorilor ereditari la populaţia din satul Mara, care, din lipsă de date referitoare la această regiune a ţării, a fost comparată numai cu datele obţinute la populaţia din satul Giuleşti. Din analiza datelor noastre rezultă o frecvenţă maximă a grupei MN, urmată de grupele M şi N.

Tabelul nr. 2

Frecvenţa grupelor sanguine M şi N şi a factorilor ereditari

Localitatea	Nr. indiv.	M	T	N	T	MN	T	m	n	Autori
Mara	200	71 35,50 ±3,31	1,08	23 11,50 ±2,23	0,52	106 53,0 ±3,46	0,60	62,0	38,0	C. Bălteanu şi D. Radu (1971)
Giuleşti	209	58 26,79 ±3,05		34 16,27 ±2,55		119 56,94 ±3,31		55,2	44,7	C. Bălteanu şi D. Radu (1971)

Grupele MN şi N se prezintă cu frecvenţă mai mică în satul Mara decît în Giuleşti, în timp ce grupa M prezintă o frecvenţă mai mare în primul sat decît în al doilea. Diferenţele obţinute nu sînt semnificative statistic.

Valoarea factorului „m" la satul Mara este superioară celei obţinute la Giuleşti; în schimb, valoarea factorului „n" la primul este inferioară celei obţinute la ultimul.

SUR LA FRÉQUENCE DES GROUPES SANGUINS DES SYSTÈMES 0AB ET MN DANS LA POPULATION DU VILLAGE DE MARA (DÉPARTEMENT DE MARAMUREŞ)

RÉSUMÉ

La fréquence des groupes sanguins du système 0AB et de leurs facteurs héréditaires ainsi que la valeur de l'indice biochimique dans la population du village de Mara, présentent les mêmes caractéristiques que la population roumaine de la plupart des autres villages de notre zone subcarpathique: valeurs élevées de A et de son facteur héréditaire „p".

Pour ce qui est des groupes du système MN, la population de Mara offre la sériation suivante: MN > M > N.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. Bî BĂ Z., *Studiul frecvenței grupelor sanguine din sistemele AB0, MN și Rh la români, lipoveni și tătari din Dobrogea*, St. cerc. antropol., 1969, **6**, 201.
2. BOTEZATU D., GHEORGHIU G., KLÜGER RACHEL, *Frecvența proprietăților grupale din sistemul 0AB în satele Cuhea, Ieud și Dragomirești*, St. cerc. antropol., 1968, *2*, 215.
3. NECRASOV O., *Contribution à l'étude de la fréquence des facteurs sanguins M et N en Roumanie*, Ann. scient. Univ. Jassy, 1937, **XXIII**, F. 2.
4. NECRASOV O., *Recherches séro-anthropologiques dans les Carpathes roumaines*, Acta fac. nat., Univ. Com., Anthrop., 1966, **XI**.
5. NECRASOV O., *Recherches séro-anthropologiques dans les Carpathes roumaines*, Acta Fac. Comen. Anthrop., 1967, 11.
6. NECRASOV O., BOTEZATU D., IACOB M., *Considération sur la répartition des groupes sanguins du système 0AB et leurs facteurs héréditaires en Roumanie*, Annu. roum. Anthrop., 1967, **4**, 17.
7. RÂMNEAMȚU P., LUSTREA V., *Contribuțiuni noi la studiul sero-etnic al populației din România*, Ardealul med., 1942, **11**, *12*, 503—511.
8. TEODORESCU-BĂLTEANU C., RADU D., *Repartiția grupelor sanguine din sistemul 0AB și MN, precum și a factorilor lor ereditari în județul Maramureș. Nota I*, St. cerc. antropol., 1971, **8**, *1*.

Centrul de cercetări biologice
Iași

Primit în redacție la 21 iunie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDIUL AMPRENTELOR DIGITALE ŞI PALMARE LA POPULAŢIA DIN SATUL MARA (MARAMUREŞ)

DE

ANA LAZĂR-ŢARCĂ şi RACHEL KLÜGER

572.524.12

Recoltarea materialului dermatoglific s-a efectuat asupra unui număr de 161 de copii de vîrstă şcolară (70 ♂ şi 91 ♀) din satul Mara (jud. Maramureş).

Au fost abordate aspecte calitative şi cantitative privind atît modelele digitale, cît şi cele palmare, fiecare caracter fiind examinat din punctul de vedere al simetriei bilaterale, al dimorfismului sexual şi al variaţiei în cadrul diferitelor grupe etnice.

DERMATOGLIFE DIGITALE

În cadrul seriilor masculină şi feminină se pot urmări frecvenţa diferitelor tipuri de desene şi direcţia acestora pe cele zece degete, precum şi pe cele două mîini separat.

La bărbaţi, proporţia arcurilor şi a laţurilor radiale este mai mică (9,86 şi, respectiv, 3,57%), majoritatea desenelor fiind laţurile cu direcţie ulnară (47,57%), urmate de vîrtejuri (toate modelele bideltice 39,00%).

Arcurile şi laţurile ulnare predomină pe mîna stîngă, în timp ce laţurile radiale şi vîrtejurile pe dreapta, diferenţele pentru toate modelele fiind semnificative; indicii de simetrie calculaţi reprezintă 0,86 şi, respectiv, 0,80 pentru primele, iar pentru celelalte sînt de 2,57 şi, respectiv, 1,23.

În ceea ce priveşte repartiţia pe degete, indiferent de mînă, arcurile şi laţurile radiale predomină pe degetele II şi III, laţurile ulnare pe degetele V şi III, iar vîrtejurile pe degetele I şi IV, aşa cum reiese din formula:

$$A : II > III > IV > V > I$$
$$L^r : II > III > IV > V = I$$
$$L^u : V > III > I > IV > II$$
$$W : I > IV > II > III > V$$

ST. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. 2, P. 215–225

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Priv ind orientarea principalelor tipuri de modele digitale se constată o frecvenţă foarte ridicată a direcţiei ulnare drept consecinţă a numărului crescut de laţuri ulnare. Pe degete, indiferent de mînă, sensul desenelor apare conform următoarei repartiţii :

r : II > III > IV > V = I
s : II > IV > I > III > V
u : V > I > III > IV > II

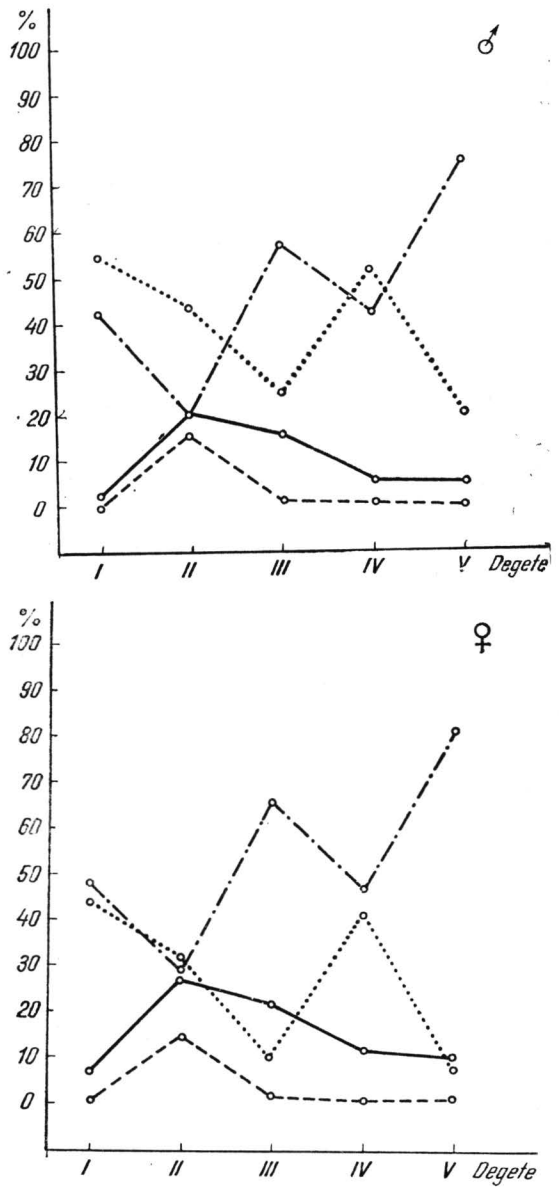

Fig. 1. — Frecvenţele arcurilor, laţurilor şi vîrtejurilor pe degete.
A———— L^r– – – – L^u–.–.–. W.....

La femei, frecvenţa cea mai scăzută o au laţurile radiale (3,62%), urmate, în ordine crescîndă, de arcuri (15,60%) şi vîrtejuri (26,92%), frecvenţa maximă fiind înregistrată, ca şi la bărbaţi, de laţurile ulnare (53,85%).

Repartiţia pe mîini a principalelor modele este aceeaşi ca şi pentru seria masculină, indicii de simetrie fiind 0,79 şi, respectiv, 0,97 pentru arcuri şi laţurile ulnare şi 1,53 şi, respectiv, 1,13 pentru laţurile radiale şi vîrtejuri. Seria feminină prezintă aceeaşi ordine a repartiţiei principalelor modele pe degete ca şi seria masculină, orientarea lor fiind cea indicată de formula :

r : II > III > IV = I = V
s : II > IV > III > I > V
u : V > I > III > IV > II

Între cele două sexe, o diferenţă accentuată a fost găsită pentru arcuri, laţurile ulnare şi vîrtejuri atît pe cele două mîini separat, cît şi în ansamblul lor, în timp ce pentru laţurile radiale diferenţele sînt mai atenuate (fig. 1 şi tabelul nr. 1).

Dimorfismul sexual al desenelor digitale este bine exprimat şi de diferenţele dintre valorile principalilor indici de model (tabelul nr. 2).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Frecvenţa absolută şi relativă a modelelor la populaţia din satul Mara

Sex	Mînă	A	L^r	L^u	$\sum L$	W	r	s	u	Nr.
♂	stg.	nr. 37	7	184	191	122	27	76	247	70
		% 10,57	2,00	52,57	54,57	34,86	7,72	27,71	70,57	
	dr.	nr. 32	18	149	167	151	39	77	234	
		% 9,14	5,14	42,57	47,71	43,14	11,14	22,00	66,86	
	stg. + dr.	nr. 69	25	333	358	273	66	153	481	
		% 9,86	3,57	47,57	51,14	39,00	9,43	21,86	68,71	
♀	stg.	nr. 79	13	248	261	115	27	63	365	91
		% 17,36	2,86	54,50	57,36	25,27	5,93	13,84	80,21	
	dr.	nr. 63	20	242	262	130	31	58	366	
		% 13,84	4,39	53,18	57,58	28,57	6,81	12,75	80,44	
	stg. + dr.	nr. 142	33	490	523	245	58	121	731	
		% 15,60	3,63	53,85	57,47	26,92	6,37	13,30	80,33	
♂ + ♀		nr. 211	58	823	881	518	124	274	1212	161
		% 13,11	3,60	51,12	54,72	32,17	7,70	17,02	75,28	

Tabelul nr. 2

Valorile medii ale unor indici de model la populaţia din satul Mara

Sex	Nr.	A	L	W	Indicele lui Dankmejer	Indicele lui Furuhata	Indicele lui Cummins
		nr.	nr.	nr.			
♂	70	69	358	273	25,27	76,26	12,91
♀	91	142	523	245	57,95	46,84	11,13

Pentru a urmări posibilităţile de combinare a diferitelor tipuri de modele atît pentru fiecare individ în parte, cît şi pe seria întreagă, am utilizat aşa-numita „valoare calitativă" a lui Brismar (1), care poate fi urmărită în tabelul nr. 3.

Diferenţele dintre cele două sexe privind mărimea modelelor au fost exprimate prin valorile cantitative medii (tabelul nr. 4), uşor mai ridicate pentru seria masculină.

Pe degete, atît la bărbaţi, cît şi la femei, valorile medii cantitative cele mai ridicate au fost înregistrate pe degetele I şi IV (17,44 şi 15,85

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

„Valoarea calitativă" a lui Brismar la populaţia din satul Mara

Tip de combinare / Sex	A		L		W		AL		LW		AW	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
♂	1	1,43	22	31,43	18	25,71	8	11,43	21	30,00	—	—
♀	6	6,59	23	25,27	1	1,09	15	16,18	44	48,35	2	2,19

Tabelul nr. 4

Valorile cantitative medii

	Seria masculină				Seria feminină			
	M	m	σ	V	M	m	σ	V
Valoarea cantitativă indiv. pe 10 degete	13,75	0,37	4,64	33,74	12,00	0,39	5,60	46,66
Valoarea cantitativă maximă	20,93	0,30	3,84	18,34	20,13	0,40	5,76	28,61
Valoarea cantitativă pe degetul I	17,44	0,36	4,62	26,49	15,58	0,37	5,29	33,95
Valoarea cantitativă pe degetul II	10,89	0,54	6,77	62,16	9,52	0,49	7,10	74,64
Valoarea cantitativă pe degetul III	11,82	0,49	6,17	52,19	9,86	0,48	6,86	69,57
Valoarea cantitativă pe degetul IV	15,85	0,48	6,11	38,54	14,40	0,51	7,38	51,25
Valoarea cantitativă pe degetul V	13,24	0,39	4,88	36,85	11,73	0,40	5,83	49,70

la bărbaţi, respectiv 15,58 şi 14,40 la femei), unde predomină vîrtejurile, urmate de degetele V şi III (13,24 şi 11,82 pentru bărbaţi, 11,73 şi 9,86 la femei), cu predominanţă de laţuri, cele mai mici valori fiind găsite pe degetele II (10,89 la bărbaţi şi 9,52 la femei).

DERMATOGLIFE PALMARE

Au fost urmărite principalele linii palmare (D, C, B, A), poziţia triradiusului axial şi frecvenţa desenelor în cele cinci areale configuraţionale. Terminaţiile liniei D în cîmpul 11 şi ale liniei A în 4 şi 5, care oglindesc cel mai bine tendinţa de transversalitate a crestelor, prezintă o frecvenţă mai ridicată pe mîna dreaptă la ambele sexe; diferenţele dintre cele două mîini sînt însă mai accentuate la bărbaţi pentru ambele linii, în timp ce la femei mai ales pentru linia D (tabelul nr. 6). Aceste diferenţe bimanuale sînt exprimate şi de valorile M.L.I. al lui Cummins (tabelul nr. 5), pentru care indicii de simetrie prezintă valori supraunitare, de 1,25 pentru bărbaţi şi 1,14 pentru femei.

Dintre cele patru linii principale, linia C prezintă cea mai mare variabilitate atît ca extindere, cît şi ca mod de exprimare. Astfel, pro-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 5

Valorile M.L.I. pentru seriile de la Mara

		Min.	Max.	M	m	σ
Seria masculină	mîna stîngă	3,0	12,0	7,22	0,15	1,97
	mîna dreaptă	5,0	12,0	9,06	0,13	1,67
	indice individual	5,0	11,5	8,14	0,24	3,17
Seria feminină	mîna stîngă	4,0	11,0	8,73	0,12	1,81
	mîna dreaptă	6,0	11,0	10,01	0,09	1,37
	indice individual	5,5	11,0	9,37	0,34	4,91

porţia de forme abortive (C_X şi C_x) în seria studiată, ca şi la alte populaţii româneşti şi europoide în general, este mai ridicată decît formele absente (C_0). Ambele forme de exprimare se întîlnesc la cele două sexe mai frecvent pe mîna stîngă (20,00% la bărbaţi şi 19,78% la femei), diferenţele dintre cele două mîini fiind mult mai pronunţate la seria feminină (19,78% pe mîna stîngă şi 8,80% pe dreapta) decît la seria masculină (20,00% pe mîna stîngă şi 14,29% pe mîna dreaptă).

Formulele palmare concepute de H. H. Wilder, care permit şi ele aprecierea gradului de oblicitate a crestelor, prezintă valorile înregistrate în tabelul nr. 7.

Constatăm o frecvenţă neaşteptat de scăzută a formulei 11—9—7 la seria masculină şi în special pe mîna stîngă (8,57%). Diferenţele bimanuale pentru ambele serii sînt însă bine exprimate (8,57% la stînga şi 28,57% la dreapta pentru bărbaţi; 23,08% la stînga şi 47,25% la dreapta pentru femei). Formula 7—5—5, pentru ambele serii este mai frecventă la mîna stîngă (21,43% la ♂ şi 26,37% la ♀) indicînd un grad de oblicitate mai ridicat cu deosebire la femei. Şi aici, ca şi pe o altă serie din aceeaşi zonă, studiată de noi, găsim un procent neobişnuit de ridicat de alte formule decît cele principale (41,43% la ♂ şi 24,15% la ♀).

În ceea ce priveşte triradiusul axial, ca şi la alte populaţii europoide, în eşantionul nostru se remarcă o proporţie mai ridicată a poziţiilor proximale t şi t′ pe mîna stîngă şi mai ales la femei, în timp ce poziţia distală t″ este mai frecventă pe mîna dreaptă şi cu deosebire la bărbaţi. Poziţiile combinate ale triradiusului axial, precum şi absenţa acestuia s-au dovedit a fi mult mai frecvente la bărbaţi, primele mai ales pe mîna stîngă, iar cea de-a doua pe mîna dreaptă. Urmărind din tabelul nr. 8 frecvenţa poziţiilor triradiusului axial pe întreaga serie, se poate vedea o predominanţă a poziţiei proximale t, celelalte urmînd în ordine descrescîndă.

Dintre arealele configuraţionale palmare, hipotenarul prezintă cea mai bogată variabilitate de modele. În seria studiată de noi, aceasta se oglindeşte în procentul ridicat de modele în general, maximul fiind atins de bărbaţi (62,43%), iar dintre mîini cea dreaptă prezentînd modele mai numeroase decît stînga la ambele sexe (65,71% la ♂ şi 58,24% la ♀).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 6

Frecvența terminației principalelor linii palmare la serile din satul Mara

Seria masculină

	D				C				B				A			
	stg.		dr.		stg.		dr.		stg.		dr.		stg.		dr.	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	11,43	—	—
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	11,43	2	2,86
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	10,00	1	1,43
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	31,43	15	21,43
4h	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	7,14	2	2,86
5″	—	—	—	—	13	18,57	8	11,43	12	17,14	15	21,43	2	2,86	—	—
5	—	—	—	—	3	4,29	2	2,86	37	52,86	14	20,00	1	1,43	21	30,00
5′	—	—	—	—	—	—	1	1,43	2	2,86	1	1,43	16	22,86	28	40,00
6	—	—	—	—	3	4,29	8	11,43	9	12,86	11	15,71	—	—	—	—
7	18	25,71	10	14,29	20	28,57	II	15,71	10	14,29	22	31,43	—	—	—	—
8	4	5,71	9	12,86	—	—	1	1,43	—	—	5	7,14	—	—	—	—
9	28	40,00	11	15,71	17	24,29	24	34,29	—	—	1	1,43	—	—	—	—
10	14	20,00	14	20,00	—	—	5	7,14	—	—	1	1,43	—	—	—	—
11	6	8,57	26	37,14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X	—	—	—	—	5	7,14	5	7,14	—	—	—	—	—	—	—	—
x	—	—	—	—	3	4,29	2	2,86	—	—	—	—	—	—	—	—
0	—	—	—	—	6	8,57	3	4,29	—	—	—	—	1	1,43	1	1,43

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Seria feminină

	D				C				B				A			
	stg.		dr.		stg.		dr.		stg.		dr.		stg.		dr.	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	6,59	—	—
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,10	—	—
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5,49	6	6,59
4h	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5''	—	—	1	1,10	16	17,58	5	5,49	16	17,58	18	19,78	—	—	—	—
5	—	—	—	—	9	9,83	3	3,30	45	49,45	20	21,98	16	17,58	29	31,87
5'	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,10	63	69,23	56	61,54
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	26	28,57	9	9,89	17	18,68	27	29,67	30	32,97	48	52,75	—	—	—	—
8	1	1,10	—	—	—	—	1	1,10	—	—	1	1,10	—	—	—	—
9	36	39,56	30	32,97	31	34,07	45	49,45	—	—	3	3,30	—	—	—	—
10	2	2,20	1	1,10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	26	28,57	50	54,95	—	—	2	2,20	—	—	—	—	—	—	—	—
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X	—	—	—	—	3	3,30	2	2,20	—	—	—	—	—	—	—	—
x	—	—	—	—	8	8,79	2	2,20	—	—	—	—	—	—	—	—
0	—	—	—	—	7	7,69	4	4,40	—	—	—	—	—	—	—	—

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 7

Frecvența principalelor formule palmare

Sex	Mînă	11—9—7 11—0—7 11—x—7		9—7—5 9—0—5 9—x—5		7—5—5 7—0—5 7—x—5		Alte formule	
		nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
♂	stg.	6	8,57	21	30,00	15	21,43	28	40,00
	dr.	20	28,57	10	14,29	10	14,29	30	42,86
♀	stg.	21	23,08	19	20,88	24	26,37	27	29,67
	dr.	43	47,25	24	26,37	7	7,69	17	18,68

Tabelul nr. 8

Repartiția procentuală a tipurilor de poziție a triradiusului axial

	Seria masculină						Seria feminină						Total	
	stg.		dr.		stg. + dr.		stg.		dr.		stg. + dr.		♂+♀	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
t	49	70,00	43	61,43	92	65,71	54	59,34	54	59,34	108	59,34	200	62,11
t′	13	18,57	15	21,43	28	20,00	28	30,76	29	31,87	57	31,32	85	24,40
t″	3	4,29	6	8,57	9	6,43	4	4,40	5	5,49	9	4,95	18	5,59
tt′	3	4,29	1	1,43	4	2,86	3	3.30	2	2,20	5	2,75	9	2,79
tt″	2	2,86	—	—	2	1,43	2	2,20	1	1,10	3	1,64	5	1,55
tt′t″	—	—	1	1,43	1	0,71	—	—	—	—	—	—	1	0,31
0	—	—	3	4,29	3	2,15	—	—	—	—	—	—	3	0,93

Tabelul nr. 9

Frecvența procentuală a modelelor din arealele configurațional și spațiile interdigitale

Sex	Mînă	Areale		Spații		
		Hp.	Th/I	II	III	IV
♂	stg.	60,00	25,71	8,57	24,28	61,43
	dr.	65,71	21,43	18,57	42,86	57,14
	stg.+dr.	62,86	23,57	13,57	33,57	59,28
♀	stg.	48,33	20,88	2,19	24,47	54,94
	dr.	58,24	9,89	3,29	39,56	46,15
	stg.+dr.	53,30	15,38	2,75	33,52	50,55
♂+♀		57,45	18,94	7,45	33,54	54,35

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Avînd în vedere corelaţia negativă existentă între arealul hipotenar şi tenar/I, nu este surprinzător faptul că în cel de-al doilea am constatat un număr mult mai scăzut de modele; cu toate acestea, diferenţele bilaterale sînt destul de accentuate, cu deosebire la femei.

Ca şi pentru alte populaţii europoide, se remarcă o predominanţă a modelelor din arealul tenar/I şi spaţiul interdigital IV pe mîinile drepte, iar cele din hipotenar, interdigitalele II şi III pe mîinile stîngi pe întreaga

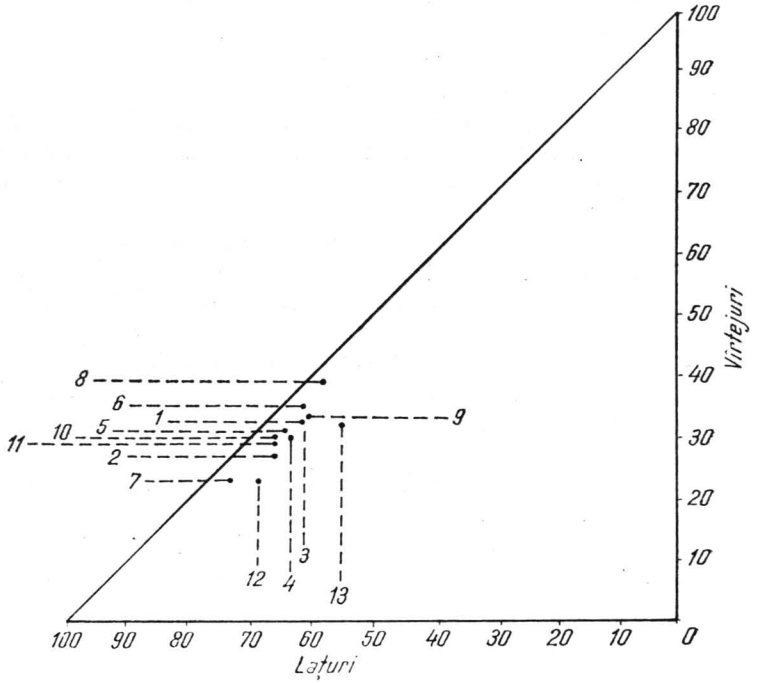

Fig. 2. — Repartiţia procentuală a principalelor tipuri de modele digitale la populaţia din satul Mara şi din alte sate româneşti (după Leschi).
1, Giuleşti; 2, Clopotiva; 3, Nucşoara; 4, Drăguş; 5, Cîmpul lui Neag; 6, Bătrîna; 7, Alun; 8, Fundul Moldovei; 9, Şimon; 10, Moeciu de Jos; 11, Fundata; 12, Moeciu de Sus; 13, Mara.

serie. Deosebită de ele apare însă ordinea descrescîndă a frecvenţei procentuale a modelelor din complexul palmar, care, contrar celei clasice IV >III >Hp >Th/I >II, apare în forma : Hp >IV >III >Th/I >II (tabelul nr. 9).

CONCLUZII

Din studiul dermatoglifelor digitale şi palmare ale populaţiei din satul Mara am putut constata următoarele :

Arcurile, care în seria noastră se întîlnesc într-un procent de 13,1, depăşesc valorile maxime întîlnite în cadrul populaţiilor europoide (aprox.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

7%); această frecvenţă reprezintă dublul frecvenţei întîlnite pentru acest model la o altă serie din cadrul aceleiaşi zone studiate de noi (satul Giuleşti).

Atît pentru laţuri, cît şi pentru vîrtejuri, frecvenţa găsită (L= =54,7%, W=32,2%) se integrează printre valorile medii întîlnite la populaţiile europoide, iar în comparaţie cu seria de la Giuleşti, doar laţurile diferă printr-un procent mai scăzut, vîrtejurile avînd valori foarte apropiate.

Pentru a compara frecvenţa procentuală a principalelor modele cu cea întîlnită la alte populaţii româneşti din aceeaşi zonă, precum şi din alte regiuni, am utilizat reprezentarea grafică din figura 2 (9).

În ceea ce priveşte valoarea calitativă a modelelor digitale, remarcăm prezenţa unei combinaţii rar întîlnite, cea de AW (considerînd ca limită inferioară cifra 3 pentru numărul absolut de modele pe cele zece degete), chiar dacă aceasta a fost întîlnită într-un procent de numai 2,19 şi numai la femei.

Din complexul palmar, atît liniile, cît şi arealele configuraţionale manifestă o asimetrie destul de pronunţată, mîinile stîngi prezentînd un grad mai înalt de primitivitate, exprimat printr-o frecvenţă mai mare a modelelor în tenar, printr-o oblicitate mai accentuată a crestelor palmare şi prin procentul mai ridicat de forme C_x şi C_o.

Ca şi pentru seria de la Giuleşti, se remarcă numărul relativ mare de alte formule palmare decît cele principale.

Trebuie menţionat faptul că în arealul hipotenar am evidenţiat un procent deosebit de ridicat de modele, depăşind pe cel din spaţiul interdigital IV, unde era de aşteptat să-l întîlnim.

Diferenţele dintre cele două mîini privind principalele aspecte urmărite s-au dovedit a fi mai pronunţate la bărbaţi decît la femei, ceea ce susţine ideea unei uniformităţi mai ridicate la ultimele.

DAS STUDIUM DER FINGER- UND PALMARABDRÜCKE BEI DER BEVÖLKERUNG DES DORFES MARA (MARAMUREŞ)

ZUSAMMENFASSUNG

Aus der Untersuchung der qualitativen und quantitativen Aspekte die bei einer Serie aus dem Dorf Mara (Maramureş) durchgeführt wurde, geht hervor, daß sich diese Bevölkerung durch ihren relativ hohen Prozentsatz an Bögen (13,1%) von anderen rumänischen und europäischen Bevölkerungen abhebt.

Ebenso wie bei einer früher untersuchten Serie aus derselben Zone, wurde ein hoher Prozentsatz von anderen Formeln der Palma als die hauptsächlichen festgestellt.

Was die Häufigkeit der Modelle aus dem palmaren Komplex anbelangt stellt der Hypothenar und nicht der IV Interdigitalraum ihren maximalen Wert dar.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. Brismar B., *La valeur qualitative des empreintes digitales*, A. Ge. Me. Ge., 1965, **14**, 4.
2. Chamla Marie-Claude, *La répartition géographique des crêtes papillaires digitales dans le monde*, Anthropologie, 1963, **67**, *1—2*, 1—48.
3. Ciovîrnache Marta, Dumitrescu H., Ţurai C., *Aspects des dermatoglyphes palmaires chez les Roumains*, Annu. roum. Anthropol., 1966, **3**, 79—84.
4. Cummins H., Midlo Ch., *Finger prints, palms and soles*, Dover publications, New York, 1961.
5. Klüger Rachel, Lazăr-Ţarcă Ana, *Amprente digitale şi palmare la populaţia din Giuleşti (Maramureş)*, St. cerc. antropol., 1971, **8**, *1*.
6. Lestrange Monique (De), *Recherches critiques sur les méthodes de notation des dessins papillaires digitaux*, Anthropologie, 1953, **57**, *3—4*, 240.
7. Pospisil M. F., Vulpe C., *Digital and palmar dermatogliphics in the inhabitans of Moeciu de Sus (Valley of Bran)*, Annu. roum. Anthropol., 1970, **7**, 77.
8. Vrydagh-Laoureaux S., *Les empreintes digitales et palmaires de 300 Sardes*, Bull. Soc. roy. Belge Anthrop. Préhist., 1966, **76**, 97—132.
9. Weninger Margarete, *Finger und Handabdrücke von Malayen (insbesondere Javanen) aus Niederländisch-Indien*, Acta morph. neerl.-scand., 1960, **3**, *3—4*, 341—366.

Centrul de cercetări biologice
Iaşi

Primit în redacţie la 21 iunie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ANTROPOLOGIE SOCIALĂ, PSIHOLOGIE SOCIALĂ, SOCIOLOGIE

DE

TRAIAN HERSENI

572.026

Strict etimologic — ceea ce arată intenţiile programatice ale celor care le-au cultivat iniţial ca discipline filozofice şi au simţit deci nevoia să le dea un nume —, antropologia este „ştiinţa omului", iar psihologia „ştiinţa sufletului".

Pe măsură ce unele preocupări de filozofie s-au „ştienţifizat", iar ştiinţele formate în cadrul ei s-au „desfilozofizat" şi deci s-au desprins de ea, pentru a se constitui ca discipline de sine stătătoare, cu rosturi şi metode proprii, cele două definiţii amintite au căpătat un conţinut tot mai precis, dar în acelaşi timp tot mai complex, mai diferenţiat şi mai mobil, fără a putea ieşi integral din tiparele originare, determinate de numele pe care le-au primit.

Antropologia a devenit din ştiinţa omului în general (de care nu se mai ocupă azi decît ramura ei filozofică, adică antropologia filozofică) ştiinţa diferitelor aspecte istorice (natural istorice şi socio-cultural istorice) ale oamenilor : a aspectelor fizice sau somatice (antropologia fizică), psihice (antropologia psihică), culturale (antropologia culturală), economice (antropologia economică), politice (antropologia politică), sociale (antropologia socială), educaţionale (antropologia educaţională), etice (antropologia morală), religioase (antropologia religioasă), literare (antropologia literară) etc. Nu mai există azi aproape nici un aspect mai important al realităţii umane pe care antropologia să-l ignore, pentru care să nu dezvolte o ramură specifică de cercetare ştiinţifică.

La rîndul ei, psihologia a devenit din ştiinţa sufletului (privit ca o „entitate" de sine stătătoare, de esenţă nemuritoare, de care nu se mai preocupă decît teologia) ştiinţa activităţilor psihice ale organismelor, mai ales a comportamentelor faţă de mediul fizic şi mediul socio-cultural, ca un aspect caracteristic al activităţii nervoase superioare. Fiind considerată ca o ştiinţă de relaţii, pe principiul stimul—răspuns sau stimul —

ST. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. 2, P. 227–231

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

organism — răspuns, psihologia dezvoltă numeroase ramuri în funcție de natura stimulilor interni și externi, a etapelor de dezvoltare și a sectoarelor principale de reacție și activitate, ca psihofiziologia, psihologia patologică, psihologia medicală, psihologia copilului, psihologia adultului, psihologia sexelor, psihologia geriatrică, psihologia școlară, psihologia muncii, psihologia inginerească, psihologia comercială, psihologia organizațională, psihologia culturii, psihologia culturii de masă, psihologia socială, psihologia popoarelor ș.a.m.d., luînd ca bază adeseori psihologia animală (comparată, genetică și evolutivă). Tot atît de activă și expansionistă ca și antropologia, psihologia modernă abordează toate sectoarele principale ale vieții psihice, de la cele mai rudimentare pînă la cele mai evoluate, de la cele normale la cele patologice, de la cele biologice la cele culturologice, de la cele individuale la cele colective, cu toată gama de fenomene, stări și momente intermediare sau de tranziție.

Procesul acesta de ramificare continuă a celor două științe, prin care se realizează un progres remarcabil, datorită diviziunii muncii științifice și deci specializării, ridică, din punctul de vedere al epistemologiei tradiționale, inclusiv al metodologiei, două probleme interesante: a unității lor ca știință și a granițelor față de alte discipline științifice. Se pune întrebarea dacă ramificarea atît de avansată a antropologiei și a psihologiei nu se petrece în detrimentul lor propriu, prin spargerea unității originare, ca și în paguba altor științe, pe care le dublează, fără nici un aport substanțial, printr-o simplă modificare terminologică? Ce mai rămîne comun, de exemplu, între antropologia fizică și cea politică sau între psihologia copilului și psihologia muncii? Prin ce se diferențiază — tot numai cu titlu de exemplu — antropologia culturală de etnologie sau psihologia comercială de știința prospectării pieței, cunoscută sub numele de „marketing"?

Nu ne gîndim să dăm un răspuns la fiecare din aceste întrebări, dar credem că este posibil să se stabilească un principiu de bază care să înlesnească formularea clară și precisă a unor astfel de răspunsuri.

Toate ramurile antropologiei, de la cele mai biologice pînă la cele mai culturologice — pentru că în domeniul realităților umane nu există fenomene pur biologice, nici fenomene pur culturologice —, urmăresc, în ultimă analiză, același scop științific: cunoașterea cît mai exact cu putință a ființei umane, încît ele rămîn în fond, așa cum le arată etimologia, știința omului. Antropologia politică sau antropologia educațională, de exemplu, nu studiază fenomenele politice, respectiv fenomenele educaționale ca atare, pentru a descoperi legile lor de apariție, desfășurare, dezvoltare și schimbare, cum procedează științele politice sau științele pedagogice, ci se ocupă de ele numai în măsura în care sînt semnificative, într-un fel sau altul, fie ca factori determinanți, fie ca aspecte structural-funcționale, pentru înțelegerea și explicarea omului.

Același lucru se petrece, după perspectiva ei specifică, și cu psihologia. Ramurile ei nu se ocupă de animale, copii, bătrîni, somatică, sănătate, muncă, școală, cultură, popoare etc., pentru a studia aceste fenomene în ele însele, ci numai în măsura în care contribuie, într-un fel sau altul, la înțelegerea și explicarea fenomenelor psihice, la apariția, structura, funcționarea, diferențierea și evoluția lor. Ea nu mai este, desigur, știința sufletului, pentru că cercetările științifice au demonstrat inexis-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

tenţa unei realităţi de acest gen, dar a rămas ştiinţa proceselor psihice ale organismului animal şi în special ale celui uman. De aceea psihologia îşi păstrează, sub toate formele ei, unitatea epistemologică şi, în acelaşi timp, se separă suficient de clar de toate celelalte ştiinţe, chiar dacă unele dintre ele sînt preocupate, în alte perspective şi cu alte finalităţi, nu numai de obiectul lor particular, dar şi de fenomenele psihice.

De altfel, cercetătorii ştiinţifici de azi sînt tot mai puţin preocupaţi de frontierele dintre ştiinţe şi tot mai mult de descifrarea realităţii în toată complexitatea ei. De aici şi tendinţa paralelă, dar tot atît de necesară, de a se corecta excesul de specializare şi deci de particularizare, prin cercetări interdisciplinare şi pluridisciplinare, menite să reconstituie, prin colaborare, imaginea reală a lucrurilor, care are, de cele mai multe ori, un caracter de „complexitate", „totalitate", „coexistenţă", „interdependenţă", „corelaţie", „interacţiune", „conexiune" etc., aşadar de „universalitate".

Ştiinţele moderne nu se specializează în sectoare şi aspecte tot mai restrînse ale realităţii numai pentru a se specializa, ci pentru a adînci la maximum posibil cunoaşterea. Pentru a evita consecinţele inadecvate ale fragmentării, ele sînt însă nevoite să facă în acelaşi timp şi în aceeaşi măsură drumul invers : să-şi conexeze reciproc rezultatele şi să recurgă, ori de cîte ori este posibil, la cercetări comune. Analiza nu are valoare decît în măsura în care înlesneşte sinteza, iar aceasta nu mai este de mult o sarcină exclusivă a filozofiei, ci, din ce în ce mai mult, a ştiinţelor, singurele în măsură să o elaboreze în mod eficient.

Autorul acestor rînduri este de formaţie sociolog. Ştiinţa societăţii nu se poate dispensa însă de datele celorlalte ştiinţe care se ocupă, din alte puncte de vedere decît ale ei, de diferite fenomene sociale şi chiar de societate ca întreg. Personal sînt preocupat în mod special de două din aceste ştiinţe, de antropologia socială şi de psihologia socială, care sînt şi discipline sociologice, dar nu numai sociologice, ci şi o disciplină antropologică una, psihologică cealaltă. Prin ce se apropie şi prin ce se deosebesc aceste ştiinţe unele de altele şi care este rostul lor primordial?

În măsura în care sînt antropologie, respectiv psihologie, antropologia socială şi psihologia socială se deosebesc de sociologie prin punctul lor de vedere antropologic (centrat pe om), respectiv psihologic (centrat pe psihic), amîndouă de natură nesociologică. Prin ceea ce sînt însă sociologie, ele se ocupă, ca şi sociologia, de societate, încît diferenţele sînt mai greu de sesizat, iar uneori se estompează cu desăvîrşire.

În ultimă analiză, sociologia se ocupă de societate pentru a stabili legile de apariţie, structurare, funcţionare şi dezvoltare chiar a societăţii, pe cînd antropologia socială ca să explice mai profund omul, iar psihologia socială să descrie şi să înţeleagă mai precis comportamentul vieţuitoarelor, în special al oamenilor, în situaţii gregare şi sociale. Cum nu toate formele de societate şi toate situaţiile sociale sînt semnificative pentru om sau pentru comportamentul uman, atît antropologia socială, cît şi psihologia socială sînt nevoite să-şi elaboreze concepte sociologice proprii, pe lîngă cele elaborate de sociologie.

În acest sens, dar numai în acest sens, antropologia socială este sociologia elaborată de antropologi pentru nevoile specifice ale antro-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

pologiei, iar psihologia socială sociologia elaborată de psihologi pentru nevoile specifice ale psihologiei. Amîndouă se apropie şi chiar se confundă cu sociologia, deci implicit şi una cu cealaltă, dar în acelaşi timp ele se depărtează de sociologie şi se separă de ea, ca şi una faţă de cealaltă, în măsura în care introduc chiar în studiul societăţii puncte de vedere nesociologice, ca cel antropologic sau cel psihologic. Conceptul de societate al antropologului social sau al psihologului social este un concept relaţional care nu se referă la societatea în sine, dar spune foarte mult despre om, respectiv despre comportament în funcţie de viaţa socială.

Dacă nu se pierde din vedere faptul tautologic că societăţile umane sînt ale oamenilor, iar oamenii acţionează şi reacţionează în societate comportamental, se înţelege de la sine că totuşi sociologia progresează nu numai prin eforturile proprii, dar şi ale antropologilor sociali şi ale psihologilor sociali, după cum este tot atît de adevărat că aceste două ştiinţe înaintează şi cu concursul sociologiei.

Ştiinţele — toate ştiinţele — nu sînt decît căi prin care oamenii se străduiesc să cunoască realitatea cît mai precis cu putinţă; de aceea ele nu se separă decît pentru a se sprijini reciproc, pentru a obţine împreună ceea ce nu pot obţine singure. Esenţială nu este nici diviziunea muncii de cercetare, nici unificarea ei, ci exclusiv promovarea cunoaşterii. Mijloacele întrebuinţate pot varia fără încetare, dar scopul rămîne unul şi acelaşi: aflarea adevărului.

ANTHROPOLOGIE SOCIALE, PSYCHOLOGIE SOCIALE, SOCIOLOGIE

RÉSUMÉ

L'anthropologie est la science de l'homme tel qu'il a été produit par la nature et qu'il s'est construit lui-même par ses activités et ses réalisations sociales et culturelles; la psychologie est la science de la vie mentale, depuis ses premiers rudiments, de niveau zoologique, jusqu'aux formes humaines les plus évoluées.

Les domaines de ces deux sciences parfois s'interfèrent et parfois se séparent, mais chacune d'elles maintient son point de vue spécial et utilise exclusivement certaines méthodes et certaines techniques de travail.

Leurs divisions les plus voisines sont l'anthropologie sociale et la psychologie sociale, à cause de leur orientation commune vers la société non seulement comme milieu de vie, donc comme un facteur conditionnant, mais aussi comme expression des hommes et manifestation du psychisme humain.

Mais ni à ce niveau une fusion complète ne se réalise pas, car les deux disciplines procèdent sélectivement: la première élabore une conception „anthropologique" de la société, la seconde une conception „psychologique". La véritable science de la société, qui étudie cette réalité comme telle, dans toute sa complexité, est la sociologie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

En un certain sens, l'anthropologie sociale est „la sociologie des anthropologues", et la psychologie sociale „la sociologie des psychologues", élaborées à cause de nécessités cognitives autres que celles de la sociologie, mais avec des résultats que celle-ci ne doit pas ignorer. En réalité, les trois sciences se complètent et s'aident réciproquement, de concert avec d'autres sciences, comme les sciences historiques, économiques, politiques, juridiques etc., de sorte que ce n'est qu'ensemble qu'elles donnent une image plus proche de la réalité sociale des hommes. De là la tendance moderne qui s'est révélée si féconde, d'entreprendre des recherches interdisciplinaires et multidisciplinaires.

De nos jours le problème des frontières entre les sciences a perdu de son importance, l'essentiel étant d'établir la „vérité".

Institutul de psihologie
al Academiei de ştiinţe sociale şi politice

Primit în redacţie la 21 iunie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONTRIBUȚII DE ANTROPOLOGIE SOCIALĂ ȘI ECONOMICĂ LA STUDIUL VECHILOR OBȘTI ȚĂRĂNEȘTI DIN MĂRGINIMEA SIBIULUI

DE

V. V. CARAMELEA

572.026

Antropologii sociali și culturali și-au îndreptat atenția, printre altele, spre cunoașterea vechilor forme de organizare socială, de organizare economică, spre studiul apropriațiunii unui teritoriu în sens cultural, spre cercetarea acțiunii întreprinse de grupurile umane în scopul amenajării regiunii în cadrul căreia s-au statornicit.

Acțiunea de cucerire culturală a solului în scopul folosirii lui după nevoile de viață ale grupurilor umane se desfășoară din cele mai vechi timpuri în forme social-economice, modificările aduse mediului natural depinzînd de gradul de dezvoltare a forțelor de producție ale societății și de relațiile sociale în procesul de producție.

În lucrarea de față vom face o interpretare de antropologie socială și culturală asupra vechilor obști țărănești care au existat, s-au dezvoltat și s-au dizolvat pe teritoriul Mărginimii Sibiului, folosindu-ne de patru surse de informație.

1. Chiar o sumară cercetare făcută asupra unui colț de peisaj rural evidențiază faptul că munca în grup a oamenilor în procesul de transformare a naturii lasă urme materiale vizibile, cu alte cuvinte organizarea social-economică a grupului se reflectă în structura teritorială.

S-a demonstrat că după urmele păstrate în peisajul rural s-ar putea scrie istoria unei regiuni vechi populate pînă la obîrșia satelor, pînă în faza constituirii comunităților sătești în cadrul unor ocoale regionale.

Problema urmelor lăsate de munca oamenilor în peisajul rural a fost exprimată clar de etnografi, istorici și sociologi. Astfel s-a spus că peisajul civilizat de astăzi este o formațiune istorică complexă, în care se pot distinge urmele epocilor trecute, că „istoria teritoriului, așa cum

ST. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. 2, P. 233–241

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

a fost scrisă pe sol, este însăşi istoria satelor"[1], că poate fi vorba de adevărate proiecţii pe sol ale formelor sociale[2], că întreg modul de producţie îşi găseşte înregistrare în structura teritorială sub dublul aspect al organizării sale economice şi juridice[3].

În legătură cu imprimarea pe sol a activităţii grupurilor săteşti este clar că planurile cadastrale oglindind aceste structuri teritoriale pot constitui un material documentar de autenticitate neîndoielnică pentru studiul structurilor sociale.

„Cadastrul este tabloul activităţii economice omeneşti", scrie Grenier. Ca atare, planurile cadastrale pot să furnizeze informaţii foarte preţioase pentru studiile de antropologie socială, economică şi juridică.

La noi, metoda interpretării structurilor teritoriale, în măsura în care unele materiale ne permit constituirea şi interpretarea trecutului folosind planurile cadastrale, a fost introdusă de H. H. Stahl, care a făcut studii temeinice pe baza acestui gen de informaţie ştiinţifică[4].

2. În cercetarea populaţiei unei regiuni sub aspectul organizării sociale, organizării economice, controlului social, antropologia socială şi culturală poate folosi nu numai studiul structurilor teritoriale, ci şi toponimia. Cu ajutorul denumirilor de locuri (Seliște, Curătură, Runc, Laz, Delniţe, Pîrloage, Hotarul de jos, Hotarul de sus etc.) se poate reconstitui imaginea structurii unui teritoriu pentru epoci mai vechi.

3. În afara urmelor materiale de structuri teritoriale, a denumirilor de locuri, pentru reconstituirea formaţiunilor social-economice pe care le-a cunoscut în dezvoltarea ei societatea de pe un anumit teritoriu, fără îndoială că unul din izvoarele de informaţie preţioasă îl constituie şi atestările documentelor scrise. Menţionăm „ocolnicele", „hotărniciile", „conscripţiile urbariale", „protocoalele" sau „procesele verbale" încheiate de consiliile populare.

4. Folosirea tradiţiei orale, a mărturiilor bătrînilor satului constituie o sursă de informare care nu trebuie lăsată la o parte.

★

Iniţial, în repartizarea teritoriului Mărginimii Sibiului între grupele de populaţie trăind în sate vechi, organizate în „ocoale de obşti" sau „confederări de obşti", se pare că s-a urmărit, pe cît posibil, ca fiecare grup social să aibă în stăpînire o porţiune de teritoriu astfel trasată pe teren, încît, potrivit condiţiilor de viaţă social-economice din trecut, să beneficieze de toate zonele regiunii : şes, păşune, pădure şi gol de munte.

Cînd nu s-au putut asigura în cadrul unui singur trup de moşie sătesc toate zonele economice ale regiunii, ceea ce, ţinîndu-se seama de condiţiile geografice, nu se putea realiza decît prin ocoale teritoriale

[1] Albert Grenier, *Aux origines de l'économie rurale la conquête du sol français*, Annales d'histoire économique et sociale, 1930, an. II, 5, 26.

[2] Lucien Febvre (*La terre et l'évolution humaine. Introduction géographique à l'histoire*, Paris, 1922) foloseşte expresia sociologului Georg Simmel din articolul intitulat *Räumliche Projectionem Socialem Formen* (Z. Sozialwiss., 1903, V, 287).

[3] Henri H. Stahl, *Contribuţii la studiul satelor devălmaşe româneşti*, vol. I, Edit. Acad. R.P.R., Bucureşti, 1958, p. 79.

[4] *Ibidem*, p. 85 ; *Sociologia satului devălmaş*, Bucureşti, 1946, p. 21.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

sătești trasate pe teren de-a curmezișul Mărginimii Sibiului, au fost atribuite în completare teritorii enclave, îndeosebi în zona de pădure, pășune sau a muntelui înalt.

Unele sate, ca Tălmăcel, Gura Rîului, Sibiel, Sălișteˌ Galeș, Tilișca (fig. 1), au cîte un corp sau chiar mai multe teritorii separate de trupul principal al satului — cel cu vatra.

De remarcat că toate aceste terenuri atribuite satelor în completarea teritoriului, conform regulilor morale și juridice ale vieții de obște,

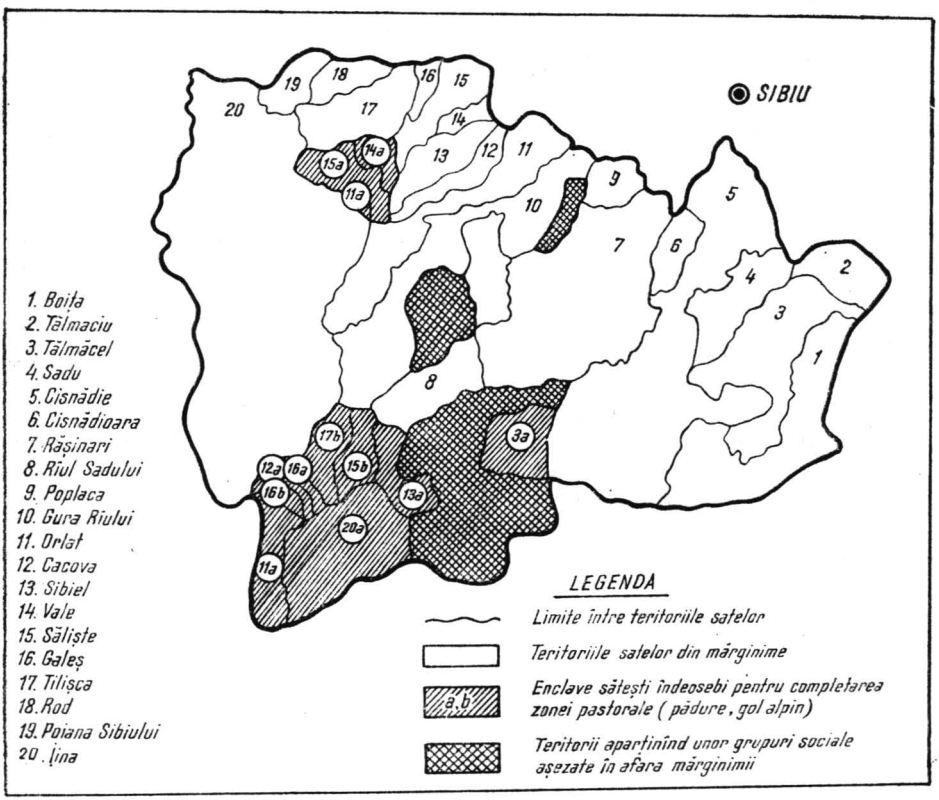

Fig. 1. — Limitele istorice ale satelor mărginene care au cunoscut în trecut forma socială a obștii sătești, cu teritoriul în folosință comunitară.

sînt în folosința întregului grup sătesc, și nu numai a unor subunități din populație. Chiar mai tîrziu, cînd în cadrul unora dintre aceste trupuri secundare, îndeosebi de pădure și pășune, s-au creat „țineri private", se vede totuși că inițial ele au fost posesiuni obștești.

Ocoalele sau limitele fiecărui sat în parte sînt trasate pentru obștile vechi în epoca stabilirii definitive în regiune a grupurilor sociale desfăcute din ginți. Atît liniile de hotar, cît și semnele lor se transmiteau pe cale orală din generație în generație.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Perimetrele săteşti au avut nevoie de o atestare documentară cînd a început procesul de cucerire a teritoriului satelor mărginene şi a populaţiilor lor în scopul exploatării, cînd peste aceste organizaţii social-teritoriale iniţial libere apar „stăpînii de pămînt", care vor să obţină rentă feudală.

Din cercetările noastre rezultă că vechile perimetre istorice ale satelor din Mărginimea Sibiului nu sînt altceva decît vechile ocoale ale teritoriilor tradiţionalelor obşti ţărăneşti devălmaşe româneşti. Sînt atît de vechi traseele intersăteşti, încît amintesc acţiunea de teritorializare a grupelor sociale (vechi triburi ce se desfăceau din ginţi şi ai căror membri nu vor mai fi uniţi prin legătură de sînge, ci de teritoriu devălmaş), acţiune care nu putea fi şi nici nu este consemnată în scris.

Cele mai vechi atestări documentare se referă doar la reînnoirea unor hotarnice, făcute la rîndul lor pe altele mai vechi şi mai ales pe tradiţia satelor, pe recunoaşterea reciprocă a drepturilor grupurilor săteşti şi pe starea de fapt moştenită.

★

Urmele comunităţii teritoriale a obştii ţărăneşti din trecut se văd însă tot aşa de bine dacă studiem structura social-teritorială internă a satelor vechi din Mărginimea Sibiului.

Organizarea social-teritorială în cadrul fiecărui ocol sătesc ne duce la concluzia că ne aflăm în faţa unei structuri rezultate în urma unei îndelungate evoluţii a unei economii colective de caracter sătesc, bazată pe o proprietate teritorială devălmaşă de obşte.

În interiorul teritoriilor săteşti mărginene distingem următoarele zone economice: vatra, terenul de cultură, locurile de fîneţe cu colibe, izlazul, pădurea şi muntele înalt.

În trecut, teritoriul vechiului sat mărginean era împărţit în mai multe „dricuri".

După tradiţia orală, după documente şi mai ales după toponimie, locurile de cultură, grădinile, fîneţele, ca şi locurile din vatră, sînt realizate de mărgineni în calitatea lor de copărtaşi într-o devălmăşie prin tehnica runcuirii, lăzuirii sau curăturii, adică a defrişărilor.

În multe sate din Mărginime găsim părţi de teritorii numite „Runcuri" (Răşinari, Gura Rîului), „Delniţe" (Gura Rîului, Răşinari, Sadu), care sînt mărturie a tehnicii folosite în crearea „ţinerilor private" în cadrul devălmăşiei săteşti.

Locurile de pe „Runcuri" aveau de obicei formă neregulată, nu erau distribuiri obşteşti. Se pare că ele au fost realizate de mărgineni prin îngăduinţa şi supravegherea obştii. Delniţele însă se pare că au fost distribuiri obşteşti mult mai supravegheate în ceea ce priveşte întinderea lor, realizate prin scoaterea unor părţi de teritoriu din devălmăşie şi date tuturor copărtaşilor.

În unele sate, „dricurile" sînt grupate pe hotarele „de sus" şi „de jos", pe „cîmpuri" (de sus şi de jos), impuse de exploatarea colectivă sătească din trecut sub forma de obşte.

În satul Jina (fig. 2), care este de tip pastoral, împărţirea teritoriului în hotarul de sus şi de jos are un rol mai mult în organizarea păşunatului turmelor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

La Orlat însă (fig. 3), care are un cîmp agricol mai mare decît alte sate, hotarul de cultură este împărțit în două mari tarlale pentru a aplica sistemul rotației bienale, alternîndu-se cultura grîului cu cea a porumbului.

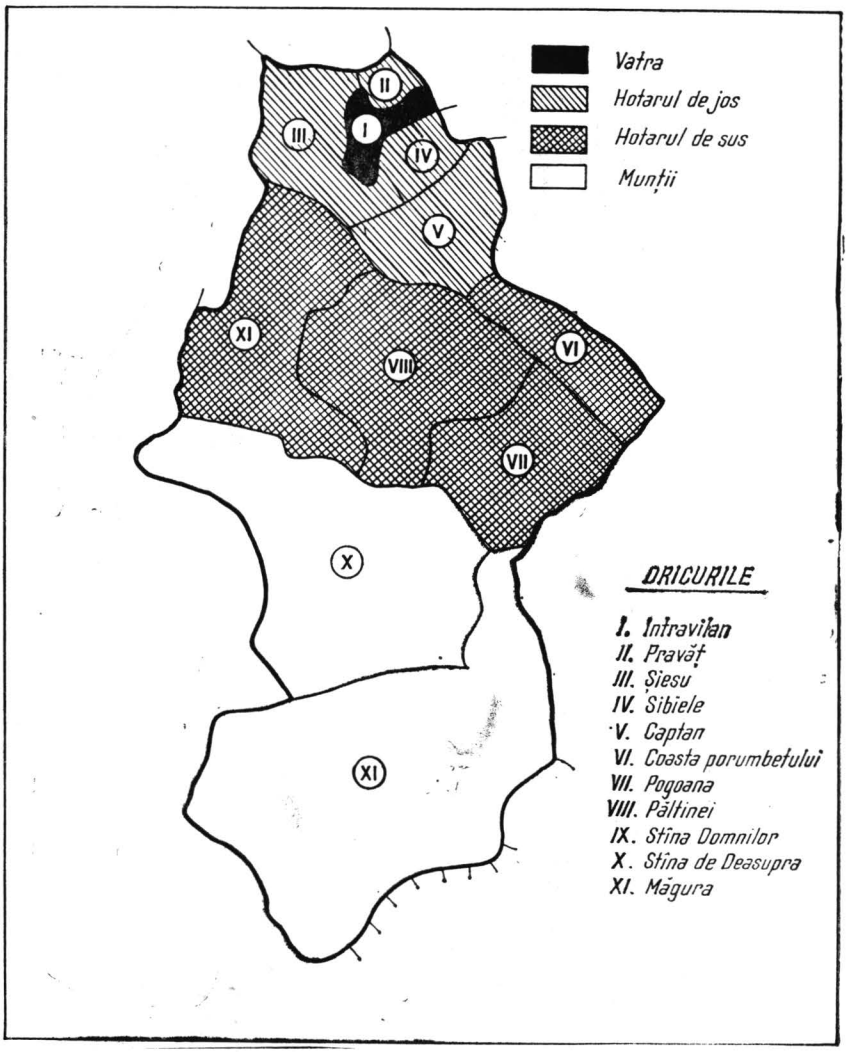

Fig. 2. — Obștea satului Jina cu organizarea internă devălmașă pe hotarul de jos și de sus, în scop pastoral.

„Cultura pămîntului la Orlat se face în două părți: o parte de teritoriu se seamănă grîu, iar alta cucuruz. Bătrînii spuneau că aveau o parte de hotar (ogor), ceea ce înseamnă că la început era sistemul rotației culturilor pe 3 ani"[5].

[5] Informație primită de la Loloiu Simion, 74 de ani, fost director al școlii din Orlat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

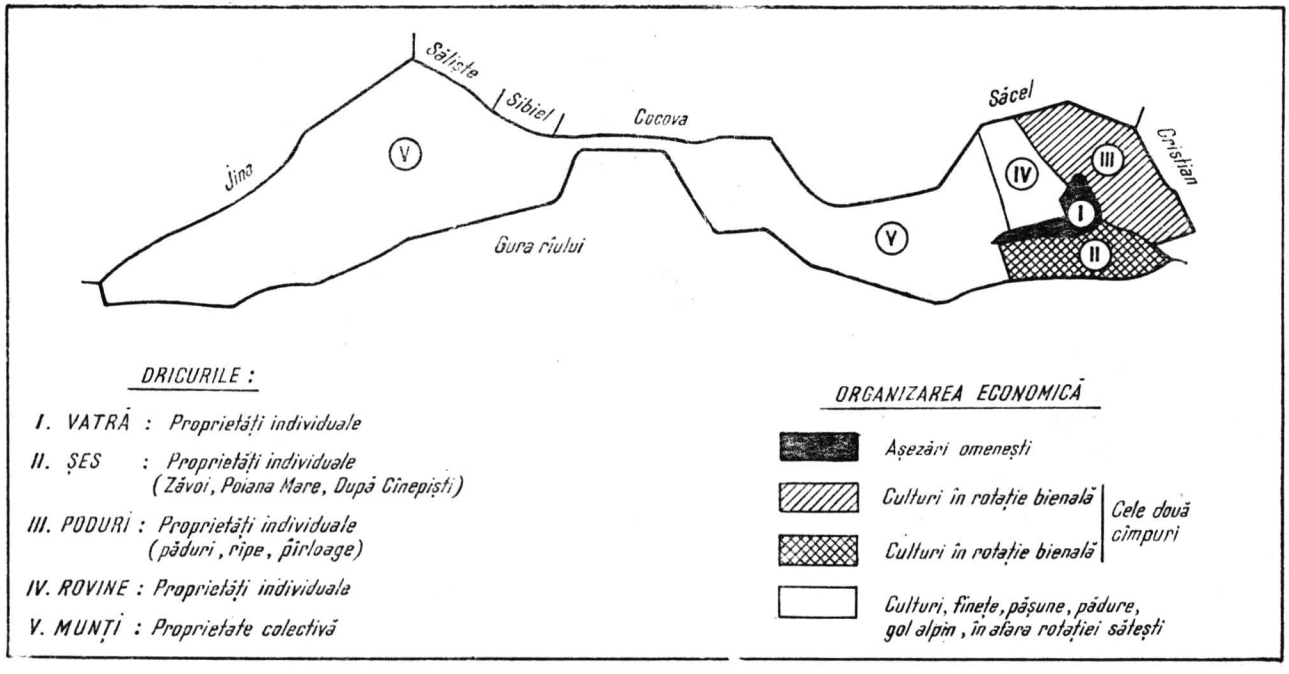

Fig. 3. — Dricurile obştii săteşti Orlat, cu organizarea economică din trecut, pe două cîmpuri (sistemul bienal agricol tradiţional).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Organizarea teritoriului agricol sătesc pe trei cîmpuri este amintită și de locuitorii din Sadu, de unde aflăm și motivele pentru care a fost părăsită de obște (fig. 4).

„Cînd eram copil, satul Sadu, în ce privește teritoriul de cultură, era împărțit în trei părți. Într-o parte se punea numai porumb, în alta

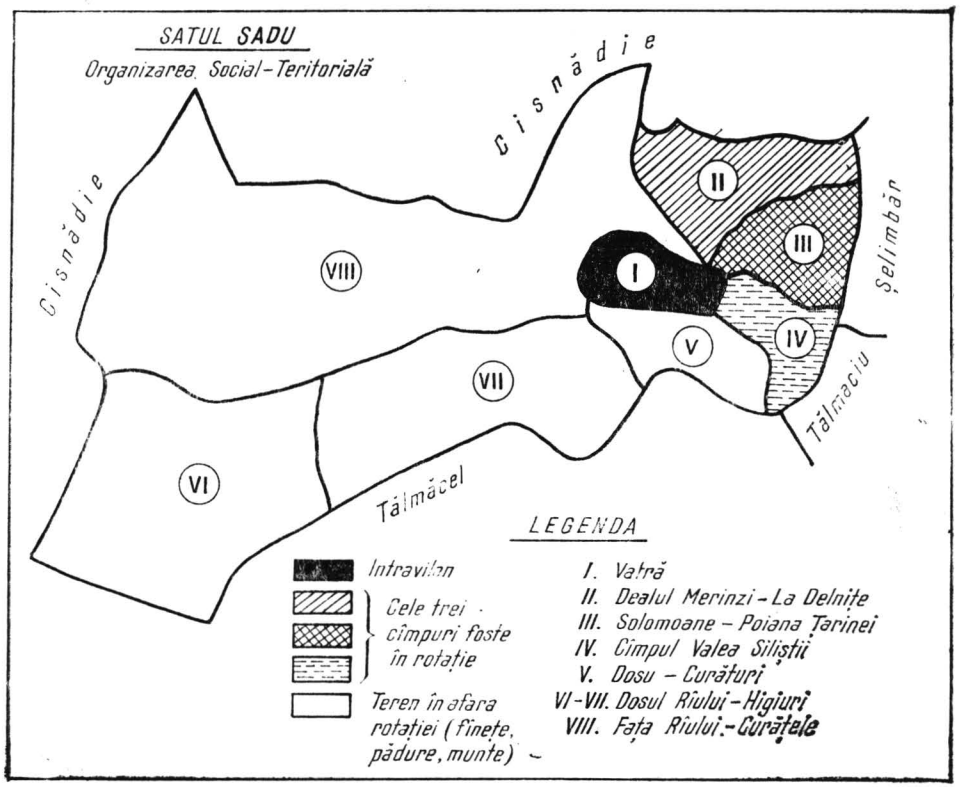

Fig. 4. — Satul devălmaș Sadu, cu cele trei cîmpuri (rotație trienală tradițională).

numai cereale, în partea a treia se cultivau cartofi sau ceva care rămînea pînă toamna tîrziu. După războiul din 1918 s-a renunțat la rotație în urma împroprietăririi oamenilor cu loc arabil la Șelimbăr"[6].

După cum se vede, prin acest sistem agricol aplicat în trecut, oamenii rezolvau, pe de o parte, problema refacerii solului, iar pe de alta problema pășunatului animalelor.

Toate aceste elemente de ordin social-economic și juridic reflectă pe deplin organizarea internă tradițională a satului mărginean pe criteriul obștii sătești devălmașe.

★

În concluzie, interpretarea structurilor teritoriale sătești, atît prin ansamblul lor regional, cît și în cadrul fiecărui ocol sătesc, coroborate

[6] Informație primită de la Dumitru Botărel, 63 de ani, învățător pensionar din Sadu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cu mărturiile tradiției orale, ale toponimiei și ale atestărilor documentare, ne îndreptățește să conchidem că vechile sate din Mărginimea Sibiului s-au dezvoltat istoric pornind de la forma social-economică a obștii țărănești tradiționale.

Satele mărginene, ca Rășinari, Boița, Jina, Tălmaciu, Sălișteț, Orlat etc., sînt în fond vechi sate românești devălmașe. Studierea perimetrelor sătești evocă epoca teritorializării vechilor triburi desfăcute din ginți în cadrul unor „ocoale", înăuntrul cărora aceste grupuri umane își creează spațiul geografic alimentar.

Organizarea social-teritorială regională ne arată că satele mărginene își au baza teritorială formată dintr-unul sau mai multe trupuri de moșie, orientate de-a curmezișul regiunii. Scopul urmărit a fost ca prin această distribuție teritorială fiecare sat, prin urmare fiecare gospodărie din el, să poată beneficia de toate zonele naturale economice ale regiunii, adică de pădure, de pășune, de fînețe, de locuri de cultură, de așezare, de muntele înalt.

Cea mai sigură dovadă a existenței formei social-economice a obștii teritoriale în dezvoltarea societății rurale de pe teritoriul Mărginimii o constituie însă organizarea social-teritorială internă a satelor mărginene.

Satele vechi devălmașe organizau tradițional în cadrul ocolului lor pășunatul colectiv sătesc. După ridicarea recoltelor și a fînețelor pe întreg teritoriul, potrivit unui plan colectiv, „ținerile private" reintră temporar în folosință devălmașă, prin practicarea obiceiului străvechi al liberului păscut în mirișteț, limitat în cadrul unui ocol sătesc.

Tot ca o rămășiță din trecut a unei economii colective de caracter sătesc, sub forma obștii în faza ei mai evoluată din perioada feudalismului, în microregiunea Mărginimii se folosesc încă unele procedee vechi. Localnicii povestesc despre unele sisteme agricole tradiționale bienale și trienale în rotația culturilor.

În regiunea muntoasă, unde proprietatea a rămas comunală, conform unui vechi obicei, se păstra chiar o rotație a sătenilor, organizați pe grupe intrasătești pentru folosirea pe rînd a tuturor pășunilor din munți.

Pe măsura dezvoltării forțelor de producție, obștile sătești din Mărginime sînt supuse unui dublu proces social. Pe de o parte, oamenii, cucerind cultural teritoriul devălmaș, dezvoltă proprietatea privată, care creează inegalitatea de avere, măcinînd astfel obștea. Pe de altă parte apare și acționează puternic asupra obștilor mărginene și un al doilea proces de dezagregare, cînd peste organizația social-teritorială a obștii se suprapune „domnul de pămînt", feudalul.

Istoric, așa s-au petrecut lucrurile. Obștea sătească mărgineană a fost măcinată sub feudalism și capitalism treptat, dezvoltîndu-se proprietatea privată. În prezent, satele mărginene au introdus relațiile sociale cooperatiste în organizarea socială și economică a grupurilor umane și a teritoriului rural.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONTRIBUTIONS D'ANTHROPOLOGIE SOCIALE ET ÉCONOMIQUE À L'ÉTUDE DES ANCIENNES COMMUNAUTÉS VILLAGEOISES DE MĂRGINIMEA SIBIULUI

RÉSUMÉ

Sur la base de l'interprétation des structures territoriales, de la toponymie, des textes écrits et de la tradition orale, on apporte une contribution à la connaissance de l'organisation sociale, économique et juridique ainsi que de l'évolution de l'ancienne communauté villageoise dans la microrégion de Mărginimea Sibiului, forme sociale initiale de l'ancien village roumain.

L'ancien village de Mărginimea Sibiului s'est développé à partir de la communauté villageoise dont on trouve encore des vestiges, des survivances bien conservées des différentes phases de son évolution.

Les relations sociales de communauté se sont désagrégées pendant le féodalisme et le capitalisme.

A présent, le village de Mărginimea Sibiului est entré, de même que les autres villages roumains, dans la phase de la coopérativisation des relations sociales agraires.

Centrul de cercetări antropologice
București

Primit în redacție la 21 iunie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

NOTE DE ANTROPONIMIE PRIVIND DOUĂ AŞEZĂRI DIN ZONA ARGEŞ

DE

VICTOR SĂHLEANU şi LUCIA MĂRCUŞ

572.024

În cadrul cercetărilor care s-au desfăşurat în vara anului 1969 în zona Argeş, atenţia noastră a fost reţinută şi de aspectul antroponimic al aşezărilor umane studiate. Materialul de faţă are la bază documentele de stare civilă ale consiliilor populare din comunele Izvoru şi Berivoieşti, caracteristicile desprinse vizînd dinamica antroponimică.

I. În *comuna Izvoru* au fost cercetate două perioade:

a) pentru secolul al XIX-lea intervalul 1881—1885;

b) pentru secolul al XX-lea intervalul 1959—1963.

În prima perioadă s-au înregistrat 351 de născuţi vii (174 băieţi, 177 fete), cărora li s-au dat 79 de prenume (pentru masculin 40, pentru feminin 39), stabilindu-se astfel raporturile: ♂=1 : 4,37 şi ♀=1 : 4,53. Maxima putere circulatorie este prezentată în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Principalele antroponime în com. Izvoru (perioada veche)

Masculin					Feminin				
Nr. crt.	Rang	Unitate	Frecvenţa		Nr. crt.	Rang	Unitate	Frecvenţa	
			abs.	rel.				abs.	rel.
1	I	Ion	28	16,09	1	I	Ioana	35	19,75
2	II	Marin	20	11,49	2	II	Maria	23	13,00
3	III	Gheorghe	12	6,89	3	III	Rada	18	10,17
4	III	Radu	12	6,89	4	IV	Stanca	13	7,34
5	IV	Dumitru	11	6,32	5	V	Gherghina	9	5,08
6	V	Constantin	9	5,16					

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

În a doua perioadă s-au înregistrat 620 de născuți vii (311 băieți, 309 fete), cărora li s-au dat 155 de prenume (pentru masculin 72, pentru feminin 83), stabilindu-se raporturile: ♂=1 : 4,32 și ♀=1 : 3,72. Frecvența maximă este redată în tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2

Principalele antroponime în com. Izvoru (perioada recentă)

Masculin					Feminin				
Nr. crt.	Rang	Unitate	Frecvența		Nr. crt.	Rang	Unitate	Frecvența	
			abs.	rel.				abs.	rel.
1	I	Ion	56	18,00	1	I	Ioana	45	14,56
2	II	Gheorghe	37	11,90	2	II	Maria	38	12,30
3	III	Marin	26	8,35	3	III	Niculina	24	7,88
4	IV	Nicolae	20	6,43	4	IV	Elena	16	5,17
5	V	Dumitru	15	4,82	5	IV	Mariana	16	5,17
					6	V	Gherghina	14	4,53

II. În *comuna Berivoiești* au fost cercetate perioadele:
a) pentru secolul al XIX-lea intervalul 1870—1879;
b) pentru secolul al XX-lea intervalul 1959—1968.

În prima perioadă s-au înregistrat 424 de născuți vii (224 băieți, 200 fete), inventarul antroponimic cifrîndu-se la 57 de prenume (26 pentru masculin, 31 pentru feminin), cu raporturile: ♂=1 : 8,51 și ♀=1 : 6,45. Maxima putere circulatorie este prezentată în tabelul nr. 3.

Tabelul nr. 3

Principalele antroponime în com. Berivoești (perioada veche)

Masculin					Feminin				
Nr. crt.	Rang	Unitate	Frecvența		Nr. crt.	Rang	Unitate	Frecvența	
			abs.	rel.				abs.	rel.
1	I	Ion	78	34,82	1	I	Maria	90	45,00
2	II	Nicolae	35	15,62	2	II	Ana	19	9,50
3	III	Gheorghe	32	14,28	3	III	Ioana	12	6,00
4	IV	Andrei	13	5,80	4	IV	Ileana	11	5,50
5	V	Bucur	11	4,91	5	V	Paraschiva	8	4,00

În a doua perioadă s-au înregistrat 595 de născuți vii (322 băieți, 273 fete), care au primit 148 de prenume (69 pentru masculin, 79 pentru feminin), obținîndu-se astfel raporturile: ♂=1 : 4,66 și ♀=1 : 3,45. Frecvența maximă este redată în tabelul nr. 4.

Luînd ca termen de comparație situația oferită de perioadele studiate pentru secolul al XIX-lea, semnalăm o creștere a inventarului antroponimic pentru perioadele secolului al XX-lea. Creșterea inventarului antroponimic diferă însă la cele două localități studiate.

Raportîndu-ne numai la antroponimele de rang I—X, constatăm că în comuna Izvoru se formează opt perechi de nume masculin/feminin pentru secolul al XIX-lea (Ion/Ioana, Marin/Maria, Radu/Rada, Gheor-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 4

Principalele antroponime în com. Berivoești (perioada recentă)

Masculin					Feminin				
Nr. crt.	Rang	Unitate	Frecvența		Nr. crt.	Rang	Unitate	Frecvența	
			abs.	rel.				abs.	rel.
1	I	Ion	66	20,49	1	I	Maria	41	14,36
2	II	Gheorghe	61	18,94	2	II	Elena	16	5,86
3	III	Nicolae	23	7,14	3	III	Mariana	13	4,72
4	IV	Constantin	16	4,96	4	IV	Vasilica	12	4,36
5	V	Vasile	12	3,72	5	V	Nicoleta	10	3,66
					6	V	Georgeta	10	3,66

ghe/Gherghina, Dumitru/Dumitra, Constantin/Constandina, Voicu/Voica, Florea/Floarea) și șapte pentru secolul al XX-lea (Ion/Ioana, Gheorghe/Gherghina, Marin/Maria, Niculae/Niculina, Florin/Florina, Viorel/Viorica, Marian/Mariana), în timp ce la Berivoiești numai două perechi pentru secolul al XIX-lea (Ion/Ioana, Andrei/Andreiana) și patru pentru secolul al XX-lea (Vasile/Vasilica, Mihai/Mihaela, Marian/Mariana, Cornel/Cornelia); deci, pentru comuna Izvoru constatăm un grad de permanență a numelor-perechi mult mai accentuat decît pentru comuna Berivoiești.

Ca *dinamică*, pentru perioada din secolul al XX-lea se constată că:

— *În comuna Izvoru dispar* antroponimele: Radu, Badea, Florea, Voicu, Necula, George, Iancu, Dumitra, Voica, Anca, Constandina, Mariana, Bălașa, Ileana, Zamfira; *se mențin*: Ion, Marin, Gheorghe, Dumitru, Constantin, Alexandru, Ilie, Nicolae, Ioana, Maria, Gherghina, Floarea; *apar*: Marian, Iulian, Petre, Florin, Valeriu, Viorel, Niculina, Elena, Mariana, Florica, Filofteia, Viorica.

— *În comuna Berivoiești dispar*: Andrei, Apostu, Ilie, Ana, Ioana, Ileana, Paraschiva, Andreiana, Filofteia, Floarea, Lisaveta, Stanca, Elisabeta, Elisaveta, Catinca, Zoița; *se mențin*: Ion, Niculae, Gheorghe, Bucur, Constantin, Dumitru, Mihai, Vasile, Ioan, Maria, Elena; *apar*: Marian, Petre, Viorel, Iosif, Cornel, Crinu, Iulian, Vergil, Mariana, Vasilica, Nicoleta, Georgeta, Cornelia, Domnica, Gabriela, Liliana, Luminița, Dorina, Angela, Mihaela, Violeta, Daniela, Cecilia, Ionela.

Materialul de față ne-a prilejuit și introducerea unor **metode statistico-matematice de lucru**, pe care le propunem pentru studiile viitoare de **antroponimie dinamică**. Acestea sînt:

1) calcularea unui *indice* aritmetic de *concordanță*, preconizat de Sfarti și care ține seama de numărul concordanțelor (c) și al discordanțelor (d), după formula:

$$I = \frac{c-d}{c+d},$$

putînd așadar varia între -1 și $+1$;

2) calcularea *coeficientului Spearman* (ρ) de corelație a rangurilor, bine cunoscut în statistica matematică și care poate și el varia între aceleași limite;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

3) calcularea unei *diferenţe medii de rang* ($\bar{d}_r$) şi aprecierea procentuală faţă de numărul rangurilor luate în considerare (N). Deoarece considerăm ca semnificative numai primele ranguri, calculele (1) — (3) n-au fost efectuate decît pe numele cele mai frecvente.

Tabelul nr. 5 prezintă materialul nostru cu ajutorul indicilor cantitativi utilizaţi.

Tabelul nr. 5

Indici statistici folosiţi în comparaţia antroponimelor

Comuna	Sexul	Nr.	Conservări (% I.)	$\bar{d}_r$	$\bar{d}_r$ (%)	I	ρ
Izvoru	masculin	14	50,0	2,92	20,2	0,00	+0,39
	feminin	12	25,0	4,90	41,0	−0,67	−0,12
Berivoieşti	masculin	12	71,0	3,80	31,5	+0,41	+0,87
	feminin	12	16,6	5,60	47,0	−0,83	−0,83

Dacă antroponimele masculine prezintă între cele două secvenţe temporale studiate o relativă stabilitate (conservare), dublată de ceea ce P. Guiraud consideră drept „o concentrare de cîteva cuvinte dintre cele mai frecvente, întovărăşită de o puternică dispersie a restului lexicului", antroponimele feminine se caracterizează printr-o mai pregnantă mobilitate, cauzată atît de „învechirea" unora, împinsă pînă la eliminarea în fondul pasiv, cît şi de pătrunderea mai rapidă şi facilă a elementului neologistic şi a diminutivelor.

Considerat însă în totalitatea sa, materialul antroponimic aflat în circulaţie în cele două comune, ca şi limba luată în întregul ei, ne arată că aici maxima putere circulatorie o au elementele cu vechime în uz, tendinţele de inovare afectînd cu precădere numele de persoană feminin.

ANTHROPONYMICAL NOTES REGARDING TWO VILLAGES IN THE ARGEŞ AREA

SUMMARY

The study presents some elements of anthroponymical dynamics in the villages Izvoru and Berivoieşti (in the Argeş area) as resulted from comparing two temporal sequences — one for the 19th century, the other for the 20th c. There are established the anthroponymical unities with the utmost circulatory power; the permanence of the pair-names (for the anthroponymes from I to the X rank) is proved to be higher in the village Izvoru; there are also determined, for both human habitations, the anthroponymical elements which disappear, are mantained or appear along time. Some mathematical (statistical) methods of work are proposed to be introduced.

Centrul de cercetări antropologice
Bucureşti

Primit în redacţie la 21 iunie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

F. TWIESSELMANN, *Développement biométrique de l'enfant à l'adulte*, Presses universitaires de Bruxelles et Maloine, Paris, 1969, 147 pagini, 73 grafice, 3 tablouri, 28 fotografii, un glosar al punctelor anatomice și un index.

Autorul lucrării, F. Twiesselmann, este profesor la Universitatea din Bruxelles și director al Laboratorului de antropologie și preistorie al Institutului regal de științe naturale al Belgiei. Cercetările efectuate de domnia sa în problema creșterii (de tip transversal) se situează în anii 1960—1961 și cuprind aproape toată populația școlară și preșcolară din orașul Bruxelles. Totalul celor cercetați se ridică la 14 299 de subiecți în vîrstă de 3—25 de ani, dintre care 7 478 de sex masculin și 6 821 de sex feminin.

Au fost luate în considerație 12 dimensiuni corporale și 16 dimensiuni cefalo-faciale, a căror tehnică de măsurare este redată prin cele 28 de fotografii din text.

Pe lîngă introducere și lista dimensiunilor, a căror evoluție în decursul creșterii este studiată, lucrarea cuprinde trei părți.

Prima parte (formată din 5 capitole) se ocupă de studiul creșterii absolute și relative a dimensiunilor corporale, bazat pe analiza graficelor de creștere, luîndu-se în considerație schimbările de viteză ale acestora, precum și schimbările de proporții rezultate. Diferențele constatate între seria de băieți și cea de fete permit autorului să scoată în evidență particularitățile instalării progresive a dimorfismului sexual al dimensiunilor și proporțiilor. Șase profile grafice compară dimensiunile corporale ale fetelor cu cele ale băieților la vîrstele de 3, 6, 9, 12, 16 și 20 de ani. În fine, un ultim capitol, cu caracter sintetic, rezumă caracteristicile esențiale ale fenomenelor studiate.

Partea a doua a lucrării (cu 4 capitole), consacrată creșterii regiunii cefalo-faciale, este structurată la fel ca precedenta : analiza creșterii absolute, a vitezelor de creștere, analiza creșterii relative și a modificărilor proporțiilor, prezentarea sintetică a rezultatelor obținute.

Ultima parte a lucrării este consacrată unor considerații privind rolul eredității și influența mediului asupra fenomenului de creștere. La sfîrșit, autorul prezintă profilele biometrice individuale (2 exemple), care permit situarea fiecărui subiect în raport cu caracteristicile medii ale clasei sale de vîrstă.

Prin bogăția datelor, prin caracterul riguros al analizei, lucrarea constituie o contribuție de prim ordin nu numai la cunoașterea desfășurării creșterii copiilor din orașul Bruxelles, dar și la o mai profundă înțelegere a acestui fenomen în general.

Olga Necrasov

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Sub îngrijirea acad. ŞT.- M. MILCU şi HORIA DUMITRESCU, **Cercetări antropologice în Ţinutul Pădurenilor, satul Bătrîna**, 1961, 408 p. + 17 pl., 52,50 lei.

C. MAXIMILIAN, în colaborare cu V. V. CARAMELEA, P. FIRU şi ADINA NEGREA-GHERGA, **Sărata Monteoru. Studiu antropologic**, 1962, 219 p. + 3 pl., 23,10 lei.

ŞT.-M. MILCU şi H. DUMITRESCU, **Atlasul antropologic al Olteniei**, 1968, 275 p., 6 pl., legat anvelopă, 36 lei.

MARIA CRISTESCU, **Aspecte ale creşterii şi dezvoltării adolescenţilor din Republica Socialistă România**, 1969, 285 p., legat, 16,50 lei.

LUCRĂRI ÎN CURS DE APARIŢIE

OLGA NECRASOV, Originea şi evoluţia omului.

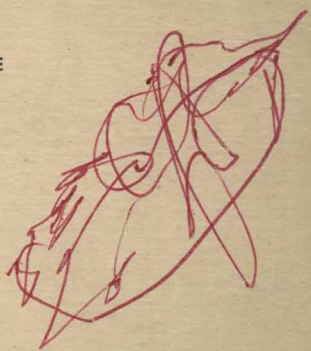

St. cerc. antropol., tomul 8, nr. 2, Bucureşti, 1971

I. P. — c. 2733

43 881

Lei 35.—

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro